

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΗ΄

ΙΟΥΝΙΟΣ, 1953

ΑΡ. 216

Η ΗΔΟΝΗ ΤΟΥ ΑΝΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΟΥ

Ἡ χαρὰ τῆς προσμενόμενης ἤττας,
ἄτι σπηρουσιασμένο,
πηλαλᾶ στὰ κατάθραθα τῆς ψυχῆς.
Φωτοσαΐτες ἐκτοξεύονται δεξὰ - ζερβὰ ἀπ' τὸν νικημένο
καὶ φωτίζουν τὴν ἀδυναμία του,
τὴν ἀδυναμία ποῦ δὲν βρίζει καὶ δὲν ἀδικεῖ.

Ψυχὴ μου, θυμᾶσαι;
Ὁ ἀέρας τίναζε τὰ φτερά καὶ βρυχόταν,
ὁ ἥλιος σφάδαζε κάτω ἀπ' τὰ λερὰ σεντόνια
τῶν δυσμικῶν νεφῶν
καὶ σὺ ριγοῦσες ἀπ' τὴν ἡδονὴ τοῦ ἀνυπεράσπιστου
ποῦ χάνει τὸ παιγνίδι
μὰ κερδίζει τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ ἐνοῦς
ποῦ μόνος πάλαιψε μὲ τοὺς πολλοὺς.

Ἡ ἡδονὴ τοῦ φιλιῶ,
ἡ ἡδονὴ τοῦ κορμιῶ
χλωμὸς μαραμμένος ἀνθὸς
μπροστὰ στὴν ἡδονὴ τῆς ἤττας.
Τὴν ὥρα ποῦ τὰ ρουθούνια μου
ἄνοιγαν ἀπὸ πόθο,
ἀντὶ τὰ χεῖλη μου νὰ συμπτυχθοῦν
ζητώντας τὰ δικά της γιὰ φιλί,
διαστάλθηκαν σὲ στριγγὴ πόνου φωνή.

Μὰ ἐσύ, ψυχὴ μου, δὲν ἀγγίχθηκες,
δὲν τρόμαξες!
Ἄνοιχτός ὑπερος ἀστραφτεροῦ λουλουδιῶ
στὸ φῶς τῆς παγκόσμιας σκέψης,
στὴ γύρη τῆς παγκόσμιας ψυχῆς,
δεχόσουν τὴν εὐλογία τοῦ πόνου,
δεχόσουν τὸ θεὸ
νὰ κατοικήσῃ στὴ μήτρα σου.

Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

VANITAS

Στὴν Καλυψὼ Κλωνάρη

«Ὅτι ἐν ματαιότητι ἦλθε,
καὶ ἐν σκότει πορεύεται».

Ο ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΗΣ

Εἶχαμε φτάσει τ' ὄριο ἐκεῖ πού ὁ ἥλιος
χωρίζεται τῇ γῆ· κ' ἓνα τραγούδι
μιλοῦσε γιὰ μιὰ αὐλὴ — γιὰ ἓνα σχολεῖο —
γιὰ ἓνα φιλί, καὶ χεῖλη πού πεθάναν...

Ἡ εὐτυχία ἀνήκει στοὺς Ἀγγέλους·
στ' ἀρχαῖα ἐρείπια τὰ λησμονημένα.

Σ' αὐτὸν τὸν ἥλιο, πρόσχημα ἑνὸς ἄλλου
πού ζέσταινε, τῇ μνήμῃ τῆς καρδιάς σου —
στὸ πρόσχημ' αὐτὸ τοῦ ἥλιου, πού σκληραίνει
σφυροκοπώντας, μάταιη καρτερία,
καὶ μάρμαρα καὶ τάφους—μεσημέρι! —
πού φέγγει καὶ τ' ἀγκάθι—μεσημέρι! —
μέ τὰ κεριὰ ἀναμμένα—μεσημέρι! —
σ' αὐτὸν τὸν ἥλιο, πρόσχημα ἑνὸς ἄλλου,
καραδοκεῖς τὸ «Ἀπίθανον» μὲ ἐλπίδα...
Μὰ κι ἂν φωνάξης, θ' ἀκουστῇ ἡ φωνή σου;
[Βυθίσου στὸ νερὸ κι ἀποναρκώσου,
χλιαρὸ τὸ ρίγος καὶ θερμὴ ἀτμοσφαῖρα,
κι ὁσμίσου τὸ ἀποκάρωμα τῶν κρίνων
τῆς συλλογῆς μου· συλλογὴ Θανάτου!
Κρατᾶ ἡ σιγὴ ἓνα αἶσθημα εὐτυχίας!]

Ἐλειψε τὸ νανούρισμα κι ὁ κόσμος
ἔρμαιος κλυδωνισμός· ἡ παραζάλη
ἀνταποκρίνεται στοὺς τρωγλοδύτες
πού στένεψαν τοὺς δρόμους τῆς καρδιάς σου.

... Μὰ κείνος ὁ ἥλιος, ἥλιος τοῦ Φλεβάρη
στὴν πάτρια στέγη σου, ἐλεημονοῦσε
τῇ ρίζα χαμομήλι, μὲ ζαφεῖρι
γέλοιου — τὰ φύλλα· τὸν ἀνθὸ χρυσάφι —
κροκοῦ· κι ἀκόμα ὁ Ἀπρίλης δὲν εἶχ' ἔρθῃ!
Στὸ πρόσχημ' αὐτοῦ τοῦ ἥλιου πού προσμένεις
τὸ «Ἀπίθανον» μ' ἐλπίδα, θάνατεῖλει
τὸ πράσινο τοῦ Ἀπρίλη κι ὁ χορός του;
Φιλήδονα θά ξανασμίξουν χεῖλη;
Λεμονανθοὶ καὶ νύχτες, ἄστρα Ἀγγέλοι,
καὶ θάλασσα, οὐρανοί, νερὸ, φεγγάρι;

Σ' αὐτὸν τὸν ἥλιο πρόσχημα, ἡ σελήνη
φοβάται τοὺς λησμονημένους τάφους
καὶ στὸν ψηλὸ τῆς πύργου, ἀποναρκώθῃ!
Πορεύομαι ἐν σκοτίᾳ· ὁ Καιρὸς μὲ κρίνει.
Σάλπιγγες τῆς Δευτέρας Παρουσίας.
—Περίμενε τὸν ἐπονειδισμό μας!

ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ

Τὸ πάρισμο τῆς Πόλης, πού σήμανε τὸ τέλος τοῦ Βυζαντινοῦ κόσμου, εἶναι συνυφασμένο στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ μὲ τοὺς πιὸ συγκλονιστικούς θρύλους καὶ τίς πιὸ ὡραίες παραδόσεις.

Ὅταν στὶς ἐπάλλξεις τοῦ Ἁγίου Ρωμανοῦ ἔπεφταν ἥρωικά οἱ τελευταῖοι πρόμαχοι τῆς αὐτοκρατορίας, ἡ αὐτοκρατορία αὐτὴ οὐσιαστικά δὲν ὑπερέβαινε τὰ ὅρια τῆς Κωνσταντινούπολης. Ὁ ἠθικός ὅμως κόσμος πού περιέκλειε ἦταν ἀπέραντος. Δυνάμεις πνευματικές, δυνάμεις ἐκπολιτιστικές, δυνάμεις ἔθνικες φυλάχτηκαν αἰῶνες, σάν σὲ ἱερὴ κιβωτό, πίσω ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Μεσῶς τοῦ ἱεροῦ παλάτιο τῆς πλανιόταν ἀκόμη δυνατὴ ἡ μνήμη τῶν μεγάλων κυβερνητῶν, πού κράτησαν κάποτε στὰ χέρια τους τὰ πεπρωμένα ὄλου τοῦ κόσμου. Στὸ μεγαλοπρεπὴ τῆς Ἰππόδρομο ἀντηχοῦσε ἀκόμη ἡ ἰαχὴ τῶν θριάμβων τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ πολιτισμοῦ ἐναντία στὴ βαρβαρότητα. Μέσα στοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια τῆς ἑκαίε ζωηρῆ ἢ φλόγα τῆς πίστες, πού ἀναμόρφωσε λαοὺς καὶ χάραξε καινούργιο δρόμο στὴν ἀνθρωπότητα. Ἕνας κόσμος ἥρωικοῦ μεγαλείου καὶ λαμπρῆς παράδοσης ἀνάπνεε μίαν ἀτμόσφαιρα πολιτισμοῦ μέσα στ' ἀρχοντικά μέγαρα καὶ τὰ πολυτελῆ παλάτια τῆς.

Χίλια χρόνια ζωῆς εἶχαν χάραξει στὸ μέτωπό τῆς τῆ σοφῆ πείρα τῆς δοκιμασίας καὶ τῶν ἀγῶνων, τὰ προνόμια τῆς εὐγένειας καὶ τῆς ἀρχοντίας, τοὺς τίτλους μίᾶς πανάρχαιης κληρονομιάς, πού —ὅσο κι' ἂν φαίνεται παράξενο— μὲ τίς παραμονές τῆς καταστροφῆς ἄρχισαν νὰ συνειδητοποιεῖται, καὶ πολὺ ἀργότερα νὰ ἀξιοποιεῖται καὶ νὰ προβάλλεται.

Ὅλην αὐτὴ τὴν παράδοση καὶ τὴν ἀρχοντιά, ὄλον αὐτὸ τὸν πλοῦτο καὶ τὴ δύναμη τὰ αἰσθάνονταν —ἔστω κι' ἂν δὲν τὰ καταλάβαιναν ἀπόλυτα— ὄλοι. Κι' ἔνα αἶσθημα θαύμασμοῦ κυριαρχοῦσε στὶς ψυχές ἐχθρῶν καὶ φίλων γιὰ τὴ μεγάλη πόλη τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὴν καρδιά τοῦ κόσμου, τὴν Κωνσταντινούπολη. Μὰ πιὸ πολὺ τὸ αἶσθημα αὐτὸ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς τιμῆς, τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς ἱερότητας πλημύριζε τὸν κόσμο τῶν Χριστιανῶν· κι' ἀπ' ὄλους τοὺς Χριστιανοὺς περισσότερο τοὺς Ἑλληνες, πού ἔβλεπαν μέσα στὴν ἱστορία τῆς πόλης αὐτῆς νὰ συνεχίζεται ἡ ἱστορία τους, μέσα στὸ πνεῦμα τῆς νὰ ἐπιζεῖ τὸ δικό τους τὸ πνεῦμα, μέσα στὴ δύναμή τῆς νὰ στοβιλίζεται ἡρεμῆ μὰ πάντα κυρίαρχη ἡ δική τους ἡ δύναμη.

Πέρασαν πολλὰ χρόνια γιὰ νὰ τοὺς γίνεῖ αὐτὸ συνείδηση. Μὰ στὸ ἀναμεταξύ οἱ Ἑλληνικὲς δυνάμεις τοῦ Βυζαντίου ζοῦσαν καὶ διαμόρφωναν καταστάσεις, ὕψωναν, μέσα σ' ἓναν κόσμο σκοτεινὸ, φωτεινὲς ἰδέες καὶ φωτεινὰ σύμβολα, κι' ὀδηγοῦσαν τὴν ἀνθρωπότητα στὸ δρόμο τῆς ἀναγέννησης. Αὐτὴ τὴν Ἑλληνικότητα θὰ τὴ συναντήσουμε κυρίαρχη σ' ὅλες τίς μεγάλες ἐκδηλώσεις τοῦ Βυζαντινοῦ κόσμου, ἀπὸ τὸν Ἡράκλειο ὡς τοὺς Μακεδόνες κι' ἀπὸ τοὺς Κομνηνοὺς ὡς τοὺς Παλαιολόγους. Αὐτὴ τὴν Ἑλληνικότητα θὰ τὴ διακρίνουμε ἀκόμη καὶ στὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιον πολεμοῦν καὶ σκέφτονται οἱ τελευταῖοι ὑπερασπιστὲς τῆς πόλης: «Τὸ δὲ τὴν πόλιν σοι δοῦναι», ἀπαντᾷ στὸ Μωάμεθ ὁ Αὐτοκράτορας, «οὐκ ἐμὸν ἔστι, οὐτ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐνταῦθα· κοινὴ γάρ γνώμη πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμε μὴ φειδόμενοι τῆς ζωῆς ἡμῶν». Καὶ πέθαναν ἐκεῖνοι μὲ τὴν Ἑλληνικὴν αἴσθηση τοῦ χρέους καὶ τοῦ καθήκοντος, γιὰ νὰ κρατήσουν ἀθάνατη τὴν ἰδέα, πού ἔζησεν ἑκατοντάδες χρόνια κι' ἐξακολουθεῖ νὰ ζεῖ μέσα στὶς καρδιές ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Αὐτὴ τὴν ἰδέα τὴν πῆρε ὁ λαὸς καὶ τὴν ἀνάστησε κυρίαρχη μέσα στὴν ψυχὴ του μὲ τὸ τραγούδι τοῦ θρύλου καὶ τὴ μαγεία τῆς ποίησης. Μ' αὐτὴ τὴ μεγάλην ἰδέα ἔζησαν χρόνια οἱ ὑπόδουλοι Ἑλληνες περιμένοντας τὸν Ἄγγελο Κυρίου νὰ ξυπνήσει μὲ τὴ χρυσὴ του σάλπιγγα τὸ μαρμαρωμένο βασιλεῖα καὶ νὰ τοῦ δώσει πίσω τὸ σπαθὶ του, γιὰ νὰ διώξει τοὺς βάρβαρους πέρα μακριὰ στὴν κόκκινη μελία.

Ὅλα τὰ θαύματα χωρᾶνε μέσα στὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν τὴ θεομαίνει ἡ πίστη. Κι' ἡ πίστη δὲν ἔλειψε εὐτυχῶς ποτὲ ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων· ἀκόμη κι' ὅταν τὰ σκοτάδια τῆς δουλείας ἀπλώθηκαν παντοῦ κι' ἀπειλοῦσαν νὰ σθῆσουν κάθε φλόγα καὶ νὰ σκεπάσουν τὸ κάθε τι. Πέρα μακριὰ

μέσα από τους καιρούς κι' από τους τόπους έλαμπε πάντα άσβεστο στή μνήμη τους τὸ καντήλι τοῦ μαρμαρωμένου βασιληά. Έλαμπε, καὶ τὸ ἱλαρὸ του φῶς σκορποῦσε σὲς καρδιές τῶν σκλάβῶν τὴν παρηγοριά καὶ τὴν πίστη, τὴν προσδοκία καὶ τὴν ἐλπίδα· τὴν ἐλπίδα ὅτι «μίαν ἡμέραν εἰς Ἑλλην βασιλεὺς καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ θὰ ιδρύσωσι βασιλείον, εἰς τὸ ὅποιον οἱ παῖδες τῶν Ἑλλήνων συνηνωμένοι θὰ διευθύνωσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν, σπηματίζοντες ἔν Ἑθνος».

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια διερμήνευσεν ὁ σύγχρονος τῆς ἀλώσεως ἱστορικὸς Χαλκοκονδύλης τοὺς πόθους καὶ τὶς ἐλπίδες τοῦ ἔθνους. Κι' ἡ ἱστορία τὸν δικαίωσε· γιὰ τὰ ἰδανικά πού ἔχουν ὑπερασπιστὲς σὰν τοὺς τελευταίους ὑπερασπιστὲς τῆς Πόλης δὲν πεθαίνουν ποτέ.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΑΝΕΜΩΝΕΣ ΣΤΑ ΧΙΟΝΙΑ

Τὸν καιρὸ πού τὰ νιάτα
—φτωχά, θλιμμένα νιάτα—
φωτιές ἀναδίνανε,
σὰ νάφταιγαν τάχα,
κι' ὀλέρμα, μονάχα,
τ' ἀφήναν καὶ σήνανε.

.....

Τὰ χρόνια πυκνώσανε,
μαλάκι' ἀργυρώσανε,
πλακώσαν χειμῶνες,
—χρυσοί, φαῖδροί, χειμῶνες—
καὶ ἰδὲς ἀνεμῶνες
πού τὰ κυκλώσανε!....

ΓΥΡΕΥΟΝΤΑΣ ΤΗ ΛΗΘΗ

Σὰ γελάσθη στὴν ἀγάπη,
μπέκρος ἔγινε καὶ πάει.
Νύχτα-μέρα στὴν ταβέρνα
πίνει καὶ μεθοκοπάει.

Κι' ἄλλος πού τὰ ἰδανικά του
εἶδε νὰ χλωμοθωριάσουν,
πάει κι' ἀγάπησε! Κ' οἱ δύο τους
μ' ἓναν πόθο: νὰ ξεχάσουν.

ΟΙ ΣΟΦΟΙ

Τριγύρω τους μαμούδια
χιλιάδες φτερουγίζουν·
καὶ πιὸ ψηλά στὰ νέφη
ξεφτέρια, γυπαιοί.

Κι' αὐτοὶ χωρὶς φτερούγια
καὶ νύχια πού ξεσχίζουν,
πετοῦνε μὲ τὴ σκέψη
καὶ προσπερνοῦν σκυφτοί.

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΓΝΗΣ

Ο ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΛΙΠΕΡΤΗΣ

ΜΕΣΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗΝ ΠΟΙΗΣΙΝ (1)

«Μακάρι νά πηγαίναμε κάποτε στην Κύπρο,
 τὸ νησί τῆς Ἀφροδίτης,
 ποὺ τὸ κατοικοῦν οἱ Ἐρῶτες,
 ποὺ θέλλουν τὶς ψυχὲς τῶν θνητῶν
 καὶ στὴν Πάφο, ποὺ τὴν κάνουν καρποφόρο
 τὰ πολλὰ ρεύματα τοῦ Βωκάρου ποταμοῦ,
 ὅπου ὑπάρχει ἡ σεβαστὴ πλάγια τοῦ Ὀλύμπου,
 ἡ κάλλιστη ἔδρα τῶν μουσῶν.
 Ἐκεὶ νά μᾶς ὀδηγήσης, ὦ δαίμονα Βρόμιο,
 ἀρχηγὲ τοῦ χοροῦ τῶν Βακχῶν.
 Ἐκεὶ κατοικοῦν οἱ Χάριτες, ἐκεὶ ὁ Πόθος,
 ἐκεὶ δὲ εἶναι θεμιτὸ στὶς Βάχκες νά ὀργιάζουν».

(Εὐριπίδου «Βάκχαι» 403-415)

Τοῦ μυθικοῦ ὕμνωδου βασιλέως Κινύρα ἡ λύρα οὐδέποτε ἐσίγησε εἰς τὴν Κύπρον. Ἡ Κύπρος καθ' ὅλην τὴν μακροαῖωνα ἱστορίαν τῆς παραμένει ἔδρα τῶν βελξιφρώνων Ἐρώτων καὶ τῶν Μουσῶν, ὅπως χαρακτηριστικὰ ἀναφέρει ὁ Εὐριπίδης εἰς τὸ χορικὸν τῶν «Βακχῶν».

Ἡ Κυπριακὴ ποίησις διήκει ὡς μία ἄλυσις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον (2). Κατὰ τὴν μυθικὴν ἤδη ἐποχὴν τὴν πρώτην σελίδα τῆς Κυπριακῆς γραμματείας κατέχει ὁ χρησμολόγος Εὐκλος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεδόθησαν στίχοι τινὲς σχετιζόμενοι μὲ τὸν Ὀμηρον καὶ τὴν γέννησιν του. Ἡ ἐπική ποίησις ἀκμάζει ὡς δεικνύουν οἱ διασωθέντες Ὑμνοι εἰς τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὰ «Κύπρια Ἐπη» τοῦ Στασίου, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον δίδωσεν ὁ Πρόκλος εἰς τὴν Χρηστομάθειαν του (3).

Ἡ λυρική ποίησις ἀναπτύσσεται μὲ κύριον ἀντιπρόσωπον τὸν ἱαμβογράφον Ἑρμείαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ δράμα ἡ Κύπρος ὡς ἀντιπρόσωπον ἔχει νά ἐπιδείξῃ τὸν Πάφιον Σωγράφον, ὁ ὁποῖος ἔζησε κατὰ τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα (Ὁ Σώπατρος ὑπῆρξεν φλυαγράφος, ἤτοι συγγραφεὺς ἀστείων δραμάτων. Ἐγραψε πλεῖστα ἀστεία δράματα εἰς τριμέτρους ἱαμβικούς στίχους, μὲ ὕψος λεπτῶν καὶ ἐπιμελημένων. Διεσώθησαν ἀποσπάσματα τινὰ τῶν ἔργων του). Τὸ ἐπίγραμμα καλλιεργείται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὡς δεικνύει ἡ συγγραφὴ ἀρκέτων ἐπιγραμμάτων εἰς τὴν κυπριακὴν διάλεκτον καὶ τὸ κυπριακὸν ἀλφάβητον. Κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀντηχοῦν τὰ ἀκριτικὰ τραγοῦδια (4), τὰ ἐρωτικά, τὰ γνωστὰ ὡς «ἐκατόλογα τῆς ἀγάπης» (5) καὶ τὰ δίστιχα (6), ἐξαιρετικά εἰς τὸ εἶδος τῶν παρουσιάζοντα μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὰ Κρητικά καὶ τὰ Δωδεκανησιακά. Καλλιεργείται ἐπίσης πολὺ ἐν εἶδος τραγοιδιῶν τὰ ὁποῖα ὁ Στίλπιων Κυριακίδης ἀνόμασε «πλαστά» ὁ δὲ Ν. Πολίτης «παραλογές». (Χαρακτηριστικὸν τὸ τραγοῦδι τῆς Ἀροδαφνούσας (7), τὸ ὁποῖον στρέφεται περὶ τὴν ζωὴν τοῦ Λουζιανίου βασιλέως τῆς Κύπρου Πέτρου Α. Λουζιανῆ 1358 - 1369). Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις ἀκμάζει μὲ τὸν Ἁγ. Νεόφυτον, τὸν Χρῦσανθον Πρωτοψάλτην, τὸν ἀρχιμανδρίτην Κυπριανὸν κ.ά.

Ἀλλὰ καὶ ἡ σύγχρονος Κυπριακὴ ποίησις, ἂν καὶ δὲν ἠδυνήθη νά φθάσῃ εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀδελφῶν Ἑλλήνων, διότι ἐλλέπει ἡ ἐλευθερία ἢ ὁποῖα τὰ μέγιστα συντελεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνωτέρας πνευματικῆς ζωῆς, ἔχει ἐν τούτοις νά ἐπιδείξῃ ἱκανοὺς ποιητὰς, τοὺς ὁποῖους διακρίνει τὸ ἑλληνικὸν ἦθος καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ ἑλληνικὰ ἰδανικά, καὶ οἵτινες ἐργάζονται μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς

(1) Διᾱλέξις γενομένη τὴν 12.12.1952 εἰς τοὺς τριτοετείς καὶ τεταρτοετείς φοιτητὰς τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας τοῦ καθηγητοῦ κ. Ζώρα.

(2) Γενικά περὶ τῆς Κυπριακῆς ποιήσεως διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἰδὲ «Διᾱλέξεις περὶ τῆς Κυπριακῆς Ποιήσεως» 1938. Ἐκδόσις τοῦ συλλόγου Κινύρα τῆς Πάφου.

(3) Τὰ κύπρια ἔπη ἀνήκουν εἰς τὸν ἐπικὸν κύκλον τὸν δημιουργηθέντα γύρω ἀπὸ τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα.

(4) Οἱ ἀκριταὶ ἦλθον εἰς τὴν Κύπρον τὸν 8ον αἰῶνα καὶ διετηρήθησαν εἰς τὴν κυπριακὴν παράδοσιν ὡς «οἱ λᾶς τῶν ἀρμάτων».

(5) Ἰδὲ Κ. Χατζηγιάννου «Μεσαιωνικὴ ποίησις εἰς τὴν Κύπρον». Εἰς τὸ προαναφερθὲν ἐν τῇ ὑποσημείωσει (1) ἐπιβλῶν.

(6) Διὰ τὰ Κυπριακὰ δίστιχα παρατηρεῖ ὁ Σ. Μενάρδος «ὅτι εἶναι συνέχεια τῆς ἀρχαίας παραδόσεως». Μὲ τὰ Κυπριακὰ δίστιχα ἠσχολήθησαν οἱ Γ. Λουκάς Ξ. Φαρμακίδης, Ἀθ. Σακελλάριος, ἢ Hedwig Ludeke κ.ά.

(7) «Ἀροδαφνούσας» εἶναι Κυπριακὴ παραφορὰ τῆς λέξεως «Ροδοδάφνη». Τὸ τραγοῦδι ἐξέδωσε ὁ Ξ. Φαρμακίδης εἰς τὰ «Κύπρια Ἐπη».

Νεοελληνικής πνευματικής δημιουργίας. Με κύριον έκφραστικόν ὄργανον τὴν πανελληνιον δημοτικὴν οἱ περισσότεροι δίδουν κοινωνικῶν περιεχόμενον εἰς τὴν ποιήσιν των (8) καὶ βλέπομεν γήσιον τὸν παλμὸν καὶ ἔντονον τὸν πόνον τοῦ διαρκῶς ἀγωνιζομένου ἀνθρώπου εἰς τὰ ποιήματά των. Μεταξὺ τούτων ἐξέχουσιν θέσιν κατέχει ὁ Τεῦκος Ἀνθίας, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον εἶναι ἐν πολλοῖς πλοῦσιον εἰς ἰδίας καὶ ρυθμούς καὶ ὁ Γλαῦκος Ἀλιθέρης, τραγουδιστὴς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος παλαίει νὰ κτίσῃ κάτι τὸ στερεόν· ὁ ποιητὴς αὐτὸς διψᾷ διὰ μίαν πλῆν ἀνθρωπίνην ζωὴν. Ὁ Παῦλος Βαλδασερίδης, ὡραιότατος ποιητὴς, εἶναι βαθύτατα ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαίτητα.

Ὁ Νίκος Κρανιδιώτης εἶναι μιὰ εὐγενικὴ μορφή· οἱ στίχοι τοῦ χαρακτηρίζονται διὰ τὴν τρυφερότητα καὶ τὴν σεμνὴν των μελαγχολίαν. Διακρίνονται ἐπίσης ὁ Ἄντης Περνάρης, ὁ Ἄντ. Ἰντιάνος, ὁ Χρ. Γαλατόπουλος, ὁ Πυθ. Δρουσιώτης, ὁ Π. Κριναῖος, ὁ Γ. Μαρκίδης, ὁ Δημ. Δημητριάδης, ὁ Γιάννης Λεύκης, ὁ Ξάνθος Λυσιώτης, ὁ Κύπρος Χρυσάνθης, ὁ Ν. Βραχίμης, ὁ Μ. Κράλης, ὁ Κ. Μαρκίδης, ὁ Κ. Μόντης, κ.ἄ. Πολλοὶ ἐκ τῶν Κυπρίων ποιητῶν εἶναι γνωστοὶ καὶ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς μικρᾶς πατρίδος (9).

Ἐκτὸς τοῦ Πανελληνίου ποιητικοῦ ὀργανισμοῦ, τῆς δημοτικῆς, ὑπάρχουν ποιήματα γραμμένα ἀπὸ δοκίμους ποιητὰς εἰς τὸ Κυπριακὸν γλωσσικὸν ἰδιωμα. Ἄξιοι ἀντιπρόσωποι εἶναι ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης καὶ ὁ Δημήτριος Λιπέρης. Εἶναι πολὺ λυπηρὸν νὰ βλέπῃ κανεὶς τοὺς δύο αὐτοὺς ἀξιότους τραγουδιστὰς τῆς Κυπριακῆς ψυχῆς ἀγνωσμένους ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Ἕλληνας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ ἰδιωματικοὶ μας ποιητὰὶ ἔκλεισαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ γλωσσικὰ ὅρια τῆς ἰδιαίτερας αὐτῶν πατρίδος, ἐξέλεξαν δηλαδὴ ἕνα δρόμον ὁ ὁποῖος τοὺς ἐκράτησε μακρὰν τῆς δυνατότητος νὰ συγκινήσουν ἄμεσα τὸ Πανελλήνιον.

Θὰ ἀσχοληθῶ κατωτέρω ἐν συντομίᾳ μὲ τὸν ἕτερον ἐξ αὐτῶν, τὸν Δημήτριον Λιπέρτην.

Ὁ Δημήτριος Λιπέρης ἐγεννήθη εἰς τὴν Λάρνακα τῷ 1866 καὶ ἀπέθανε εἰς τὴν Λευκωσίαν τῷ 1937. Ἀφοῦ ἀπεφοίτησε τοῦ Σχολαρχείου τῆς Λάρνακας (10), ἐσυνέχισε τὴν φοίτησιν εἰς τὸ Ἑμιγνάσιον Λεμεσοῦ. Ἀπὸ ἐκεῖ μετέβη εἰς Βηρυτὸν ὅπου ἐδιδάχθη τὰ Γαλλικὰ ὑπὸ τῶν Ἱησουλτῶν καὶ τὰ Ἀγγλικά εἰς τὸ Ἀμερικανικὸν Κολλέγιον. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα ὑπρέτησεν εἰς διαφόρους κυβερνητικὰς θέσεις εἰς τὴν ὑπαίθρου, καὶ ἐδόθη οὕτω εἰς αὐτὸν ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίσῃ τὴν λαϊκὴν Κυπριακὴν ψυχὴν. Ἀκολουθῶς μετέβη εἰς Νεάπολιν, ὅπου ἐπὶ ἕξ μῆνας παρηκολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας. Τῷ 1900 καὶ 1901 τὸν εὕρισκον εἰς Ἑλλάδα σπουδάζοντα θεολογίαν. Τῷ 1904 διορίζεται καθηγητὴς τῶν Γαλλικῶν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Σχολὴν τοῦ Newham Λευκωσίας εἰς τὴν ὁποίαν, μετὰ ὀλιγοχρόνιον ἀπουσίαν ὡς διευθυντὴς εἰς τὴν Σχολὴν Μιτσῆ τῆς Λεμύθου καὶ καθηγητὴς εἰς τὸ Παγκύπριον Γυμνάσιον τῆς Λευκωσίας, ὑπρέτησεν ἐπὶ τριακονταετίαν. Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἐργασίας εὕρισκόμενος καὶ ὑποφῶρον συνεχῶς ἀπὸ οικονομικὰς στερήσεις δὲν παρημέλει νὰ θεραπεύῃ τὰς μούσας.

Πρὶν ἀρχίσῃ νὰ γράφῃ εἰς τὴν Κυπριακὴν ἐξέδωκε δύο συλλογὰς μὲ ποιήματα ἄλλα εἰς καθαρεύουσαν καὶ ἄλλα εἰς δημοτικὴν, τὴν «Χαλαρωμένην Λύραν» τῷ 1891 καὶ τοὺς «Στόνους» (11) τῷ 1899. Αἱ δύο αὐταὶ συλλογαὶ ἐπηρεασμέναι ἀπὸ τὸν ρωμαντισμὸν, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει κατὰ τὸ 6' ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος τὴν σχολὴν τῶν καθαρολόγων ποιητῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἐλάχιστα προμηνύουν τὴν μεταγενεστέραν ἐξέλιξιν του.

(8) Γλ. Ἀλιθέρης, Λεων. Παυλίδης, Γ. Ἀνθίας, Γ. Λεύκης, Χρ. Γαλατόπουλος κ.ἄ.

(9) Διὰ περισσότερα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου παραπέμπω εἰς τὴν μελέτην τοῦ κ. Κώστα Προυση «Σύγχρονοι Κύπριοι ποιητῆς», εἰς τὸ 6' ἀφιέρωμα εἰς τὴν Κύπρον τῆς «Ἑλληνικῆς Δημιουργίας».

(10) Τὰ ἑλληνικὰ ὁ Λιπέρης ἐδιδάχθη ἀπὸ τὸν Ἱερώνυμον Βαρλαάμ, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας. Εἰς ἐνδειξιν τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλον ἀφιερῶναι εἰς αὐτὸν τὴν πρώτην του ποιητικὴν συλλογὴν «Χαλαρωμένη Λύρα». Ὁ Ἱερώνυμος Βαρλαάμ ἦτο μιὰ μορφή τῆς παλαιᾶς Λάρνακος καὶ ἕνας ἀκούρατος ἐργάτης ἀλλὰ καὶ θερμὸς φιλέλλη.

(11) Ἀφιερωμένη εἰς τὸν Κιτίου καὶ μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπον Κύριλλον τὸν Β'.

Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου ἐκ τῶν τεσσάρων τόμων τῶν «Τζιυπριώτικῶν Τραουδικῶν» (12), τῷ 1923 ἀκολουθεῖ ἓν μακρὸν διάλειμμα. Τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα τῶν 20 ἐτῶν χρησιμεύει διὰ τὸν ποιητὴν ὡς εἶδος προπαιδείας. Προσπαθεῖ τότε

νὰ ἀπαλύνη καὶ νὰ δώσῃ ποιητικὸν περιεχόμενον μὲ τὸν τεχνικὸν χειρισμὸν τοῦ εἰς τὴν τραχυτάτην ὡς πρὸς τὴν φθογολογίαν Κυπριακὴν διάλεκτον· καὶ τὸ ἐπιτυγχάνει. Γίνεται πραγματικὰ κύριος αὐτῆς, ἀπόλυτος γνώστης καὶ τῶν πλέον λεπτῶν αὐτῆς ἀποχρώσεων, ἀκολουθῶν πρὸς τοῦτο τὸ τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ Σολωμοῦ: «Υποτάξου στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ κ' ἂν εἶσαι ἀρκετὸς κυριεφέ την». Ἡ γλῶσσα του εἶναι ἰδίωμα Παγκυπρίου μορφῆς (13), πλούσιον καὶ ἀπληλαγμένον ξένων λέξεων. Ἐχρειάζετο πραγματικὰ, μεγάλη ἐπιμονή, μελέτη καὶ λεπτὴ αἴσθησις εἰς τὴν σταχυολόγησιν τῶν συντακτικῶν σχημάτων, τῶν φράσεων καὶ τῶν λέξεων. Διαπλάθει λοιπὸν τὴν διάλεκτον μας δεικνύων τὸ γλωσσολογικὸν ταλέντον τοῦ εἰδυλλιακοῦ Mistral (1830 - 1914), ὁ ὁποῖος ἔγραψεν εἰς τὸ Προηγκιανὸν ἰδίωμα, τελείως διάφορον τῆς Γαλλικῆς γλώσσης, χρησιμοποιούμενον μέχρι τῆς ἐποχῆς του μόνον πρὸς ἐμπαιγμὸν, καὶ θεωρούμενον ἀνίκανον νὰ ἐκφράσῃ ὑψηλὰ νοήματα. Βέβαια εἰς ὀρισμένα ποιήματα τοῦ Λιπέρτη παρατηροῦνται χασμωδία διὰ τὰς ὁποίας ὁ Λῶρος Φαντάζης ὑπερβάλλων λέγει ὅτι «εἶναι ἄμμος τῆς θαλάσσης». Αἱ χασμωδία ὀφείλονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἐσφαλμένην φωνητικὴν διατύπωσιν. Παρερχόμεθα ὅμως τὸ σημεῖον τοῦτο μὲ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἴσως ὁ ποιητὴς νὰ ἠθέλησε νὰ γίνῃ περισσώτερον καταληπτὸς εἰς τὸ Πανελλήνιον, γράφων οὕτω.

Δημήτριος Λιπέρτης

Ἡ μεταστροφή του πρὸς τὸ Κυπριακὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ὑφίστατο ἀπὸ τὸν ἀγρότην καὶ τὸ ἀγροτικὸν περιβάλλον. Τὸ ἔργον του, κατ' ἐξοχὴν εἰδυλλιακόν, διὰ τὴν ἀπλότητα, τὴν πιστὴν ἀπεικόνισιν καὶ τὴν δύναμιν ἐν τῇ ἐκφράσει, ἀσφαλῶς θὰ ἐπροξένη τὸν θαυμασμὸν τῶν κορυφαίων εἰδυλλιακῶν ποιητῶν. Αἰσθάνεται ὁ ἀναγνώστης τὴν θαλπωρὴν τοῦ Κυπριακοῦ κάμπου, τὸ ἄρωμα τοῦ βουνοῦ, ζῆ τοὺς ἀγροτικούς πόνους καὶ πόθους, τὴν φαιδρὰν καὶ εἰρηνικὴν ἀγροτικὴν ζωὴν, ἀντικρῦζει ζωγραφισμένον τὸν χαρακτήρα τοῦ Κυπρίου χωρικοῦ, ἀποκαλύπτονται εἰς αὐτὸν πτυχὰι τοῦ βιοτικοῦ τρόπου τῆς Κύπρου. Ἡ ἀτμόσφαιρα φυσικὴ, ἀπροσποίητος, ὅπως κάθε Κυπριακὴ ψυχὴ, ὅπως ἡ ψυχὴ τοῦ ἰδίου τοῦ βάρδου μας. Τὸ τραγοῦδι του, καθρέπτει τῶν νεοκυπριῶν, μὰς ἀποκαλύπτει τὸν ἑαυτὸ μας, τὰ προτερήματα, τὰς ἀντιλήψεις, τὰ πάθη καὶ τὰ ἐλαττώματά μας.

Ὁ Λιπέρτης ζητεῖ νὰ θεραπεύσῃ μὲ τὸν ἔλεγχον (14). Τὰ «Τζιυπριώτικα Τραουδία» εἶναι γεμάτα ἀπὸ ἠθικὰς ὑποθήκας, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ποιητὴς ποδηγετεῖ, ἀκούραστος εἰς ἀρετὴν. Διότι δὲν εἶναι μόνον τελείως τεχνίτης τοῦ λόγου ἀλλὰ καὶ τέλειος ἄνθρωπος. Ἀγαθώτατος, λεπτὸς τὴν ψυχὴν, πρᾶος, εἰλικρινής, κατ' ἐξοχὴν φιλόανθρωπος ἐφαρμοζὼν πάντα ὅσα ἐδίδασκε, ἀκολουθῶν εἰς τοῦτο τὸν συμπατριῶ-

(12) Τόμος Α' ἐν Λευκωσίᾳ τῷ 1923, τόμος Β' 1930, Τόμος Γ' 1934, τόμος Δ' 1937. Περιέχουν τὰ εἰς τὴν Κυπριακὴν ποιήματά του.

(13) Δὲν παύει νὰ τρέφῃ συμπάθειαν ὁ ποιητὴς μας πρὸς τὴν καθαρεύουσαν. Τὴν γράφει εἰς μερικὰς ἀπὸ τὰς ἀφιρῶσεις του εἰς τοὺς τόμους τῶν «Τζιυπριώτικῶν Τραουδικῶν» του, εἰς τὰς ἐπεξηγήσεις τῶν γλωσσισμῶν του καὶ εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν του.

(14) Ὑπεβλητικὴ ἀντηχεῖ ἡ φωνὴ του:

«Ἡ ἀρκοντιά καλὴ ἐνὶ μᾶ ἀσὴ δικοσύνην
μὲ τὴν ἀγάπην τὴν τιμὴν τὴν ἐλεημοσύνην».

(Ἡ ἀρκοντιά, Α' τόμος)

την του Ζήνωνα τὸν Κιτιέα, ὁ ὁποῖος ὡς γνωστὸν ὑπῆρξεν ὄχι μόνον μέγας φιλόσοφος ἀλλὰ καὶ μεγάλη ἠθικὴ προσωπικότης. Συντηρητικώτατος, ραπίζει διαρκῶς τὴν παρέκκλισιν ἀπὸ τὰς παροαδόσεις. Κηρύττει τὴν ὑπακοὴν εἰς τοὺς γονεῖς (15), προτρέπει τὴν σωφροσύνην (16), ὑποδεικνύει τὴν εὐθύτητα (17), θλίβεται διὰ τὴν ἔκλυσιν τῶν ἠθῶν τῆς κοινωρίας (18). Ἐργαζόμενος διαρκῶς διὰ τὴν ἀποκτῆσιν τῶν ἐπιούσιον ἠγάπησε τὴν ἐργασίαν τὴν ὁποῖαν καὶ ἐκθειάζει δι' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερον ἀγαθὸν ἀπὸ τὴν τιμὴν τῆς ὁποίας γίνεται ὁ διαπρύσιος κήρυξ:

«γιατὶ ἐν ἔσει ἡ τιμὴ ταῖριν, οὐλα τὸν ἧλιον,
τζί' ἔλ λοαρκάζει τίποτες, μὲ πλοῦτη μὲ βασίλειον».

Εἰς τὸν Λιπέρτην ἀνήκει ἡ τιμὴ ὅτι πρῶτος ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὰς παροιμίας καὶ τὰ δίστιχα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀγνοήσει οἱ ἄλλοι μορφωμένοι ποιηταὶ τῆς Κύπρου. Ἄπ' ἐναντίας δὲν δέχεται καθόλου τὴν ἐπίδρασιν τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ «διαφορετικὰ τὰ τραγούδια του θὰ ἦσαν γεμάτα πόνον καὶ ρωμαϊτικὴν μελαγχολίαν, πράγμα τὸ ὁποῖον εἶναι χαιοακτηριστικὸν τῶν νοτιοανατολικῶν λαῶν, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Γερμανὸς νεοελληνιστὴς Κάρολος Νήττριχ» (19). Δὲν εὐρίσκομεν εἰς τὴν ποιήσιν του τὰς νέας τάσεις τοῦ συμβολισμοῦ, ἐξπρεσσιονισμοῦ κλπ. Τὸν ποιητὴν δὲν ἀπασχολοῦν τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα βασανίζουσι τὸν μεταπολεμικὸν ἄνθρωπον· παρουσιάζει ὅμως ἡ ποιήσις του κάτι τὸ πρωτότυπον καὶ γνησίως Ἑλληνικόν, (ἐνθυμίζει πολὺ Κρυστάλλην). Ἔχει κάτι ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν τεχνοτροπίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς παραδόσεως. Ἐνθυμίζει διὰ τὸν συμβουλευτικὸν τῆς χαρακτῆρα τὸν Ἡσίοδον καὶ τὸν Φωκυλίδην. Διὰ τὸ ἀγροτικὸν περιεχόμενον τῆς τῶν Θεόκριτον. Διὰ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως τὴν Σαπφῶ. Τὸν Ὅμηρον ἐπίσης. Ἐδῶ θὰ παραθέσω ἕνα ἀπόσπασμά του, παρόμοιον μὲ ἐκεῖνο τῆς συναντήσεως τοῦ Ὀδυσσεῶς καὶ τῆς Ναυσικῆς:

«Θωρῶ σε τζί' οὐλλον ἕναν ἀρωτῶ
εἶντα λῶης ἡ ὁμορκία σου ἐνι.
Μὲν τζί' εἶσαι τάχατες Θεᾶς ὁσιαί, ...
Νεράδ' ἂν εἶσαι τόπου κανενοῦ,
φανέρωσ μου το πκιὸν νὰ μὲς σὲ λάμνω,
ἀντιέλισσα ἂν εἶσαι τ' οὐρανοῦ,
νὰ μάθω τζιαὶ νὰ ξέρω εἶντα κάμνω».

(Θωρῶ σε τζί' οὐλλον ἕναν ἀρωτῶ. Γ' τόμος).

Καὶ ὁ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσεΐας ζ 149—155:

Ἰουνομαί σε, ἄνασσα· θεὸς νύ τις ἢ θεοτὸς ἔσει;
εἰ μὲν τις θεὸς ἔσει, τοὶ οὐρανὸν εὐρύν ἔχουσιν,
Ἄρτεμιδί σε ἐγὼ γέ, Διὸς κούρη μεγάληο,
εἶδός τε μέγεθος τε φυὴν τ' ἀγχιστα εἶσκω
εἰ δὲ τις ἔσει θεοτῶν, τοὶ ἐπὶ χθονὶ ναϊεταῖουσιν,
τρισμακάρες δὲ κασ' γνητοὶ»
τρισμακάρες δὲ κασιγνητοὶ

Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ συνταυτίσωμεν τὸν ποιητὴν μας μὲ οἰονδήποτε ἐκ τῶν ἀνωτέρω, διότι ἔχει δημιουργήσει χωριστὴν ποιητικὴν προσωπικότητα μὲ τὴν ἰδικήν του πρωτοτυπίαν. Εἶναι ἕνας κλασσικὸς ποιητὴς ὅσον ἀφορᾷ τὴν Κυπριακὴν ποίησιν.

Πιστὸς ζωγράφος τῆς Κυπριακῆς, ἀγροτικῆς ἰδίως, ψυχῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ παρίδῃ τὸ γεγονός ὅτι ἡ γυναῖκα λατρεύεται κυριολεκτικῶς ὑπὸ τῶν ἀγροτῶν μας. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν ὅτι τὰ πλήρη χάριτος δίστιχά μας εἶναι κυρίως ἐρωτικά. Ἄς μὴ λησμονῶμεν ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τὴν νῆσον τῆς «φιλομειδοῦς Ἀφροδίτη» ἡ ὁποία μολονότι «ἀναλκις ἔην θεός. ...» (20), ὅμως:

- (15) «Μ' ἀπὸν ἀκοοινεται γονιοῦ παρὰ γωνιάς τζιοιμάται». = ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ἀκούει εἰς τοὺς γονεῖς κοιμᾶται ἔξω ἀπὸ τὸ σπιτι.
(16) «Παρὰ νὰ ἐκάλης ὄνομαν κακὸν μὲ μὴ κακόσ σου κάλιον νὰ ἐκ' τ' ἀμμάτων σου τζιαὶ νᾶν τζί' ὁ θανάτός σου». (Σ τὴν κόρην μου)
(17) «Ἐσοῦ τὴν ἴσιαν στράταν νὰ περπατᾶς σγιάν πάντα τζιαὶ τὸ καλὸν νὰ κάμνης, ποτιέ σου τὸ κακόν». (Ὁ φτόνος ἐν προσφάιν τζί' ἡ ἀθανιά ψουμίν)
(18) «Ὁ κόσμος ἐν ἐν ὁ παλιός, ἄλλης λῶης ἐγίνην ἐπικίασαν οὐ...οὐ πού κοντὰ τὴν ἀδικαντραποσύνην».

(Ἐμπήκεν μὲς' στ' ἀνθρώπων. Γ' τόμος).

(19) Γλαύκου Ἀλιθέρη: «Δ. Θ. Λιπέρτης». Ἀλεξάνδρεια, 1934.

(20) Ὁμήρου Ἰλιάς Ε 330.

«καί τ' ἔδαμάσσατο φύλα καταθητῶν ἀνθρώπων
οἰωνούς τε διπετέας καί θηρία πάντα».

(Ὁμηρικός Ὕμνος πρὸς Ἀφροδίτην ΣΤ. 3,4)

Ἡ ἀγάπη τὴν ὁποῖαν ἀπηχοῦν τὰ ποιήματά του εἶναι ἀφελῆς καὶ ἀθῶα, τὸ πάθος ἐξηυγενισμένον. Γίνεται ὑμνήτης τοῦ γυναικείου κάλλους ἀναφωνῶν:

«Ἡ ὠμορφη, πῶν ὠμορφη, στολιδὶν ἐν τοῦ τόπου,
παρηορκά πού τὸ θεὸν στὰ θάσανα τ' ἀθῶρώπου».

Δὲν θεωρῶ ἄσκοπον νὰ ἀναφερθῶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ἐρωτικά του ποιήματα. Προσέξτε τὴν αἰσθητικότητά, τρυφερότητα καὶ μουσικότητα τὰ ὁποῖα τὸ διακρίνουν. Παραθέτω ἐν πρώτοις περίληψιν τοῦ ποιήματος σύντομον, διὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτόν: «Βούττημαν Ἥλιου» (21) εἶναι ὁ τίτλος, δηλαδὴ ἡλιοδασίλεμα. Ὁ ποιητὴς ἀπευθύνεται εἰς τὴν ἐκλεκτὴν του. Τὴν παρακαλεῖ νὰ τὸν εὐσπλαγχνισθῆ, ὅταν νεκρὸν θὰ τὸν παίρουν εἰς τὴν τελευταίαν του κατοικίαν. Ἄν τὴν ἔχη προσβάλη, νὰ μὴ τοῦ κρατήσῃ κακίαν, διότι τοὺς νεκρούς, οἱ ὅποιοι μεταβαίνουν εἰς τὸν ἀληθινὸν κόσμον, δὲν μισεῖ κανεὶς ἀλλὰ συγχωρεῖ καὶ μακαρίζει. Ἐν τέλει τὴν παρακαλεῖ νὰ τοῦ κάμῃ μίαν ἐκδούλευσιν:

Μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὅταν ὅλα θὰ εἶναι ἤσυχα, νὰ μεταβῆ εἰς τὸν τάφον του, νὰ ἀνάψῃ ἓνα κεριὶ καὶ νὰ κλάψῃ γι' αὐτόν.

«Ἄρκον πῶν νὰ μὲ παίρουνσιν οἱ τέσσερις τζι' ἐμέναν
μέσ τζιεῖν ἡν ἀνακατωσίαν,
ἔλα τζιαὶ σοῦ στὴν Ἐκκλησίαν,
μὲν ἀντραπῆς κανεῖαν.

Ἀγάπουσ σε ἔξω ψυτῆς τζι' ἐν νὰ σὲ καταχῶσουσ,
ἂν εἶσαι κόρη σπλαχνιτῆ
μὲν περαρκῆσης, ἔρκου τζιεῖ
πριχοῦ νὰ μὲ λουκκῶσουσ.

Τοὺς ἄντανούς ἐν πῶχουσιν μάσην τζι' ἐν τοὺς χωνεῦκουσ,
τοὺς πεθαμμένους συγχωροῦν
ἐφ' φούχτα χῶμαν τζι' ἐν μποροῦν,
κόρη, νὰ τοὺς παιδεῦκουσ.

Ππέφτει τοὺς πιὸν μακάριση τζιαὶ ψυσικόδ διοῦσιν
γιατὶ πού τὸψ ψεματινὸν
πραινουν σ' τὸν ἀληθινὸν
κόσμον, τζι' ἐν νὰ κριθοῦσιν.

Ἄμ μὲν μοῦ κάμουσ κὸλλυφα σ' τέσ τρεῖς, μὲ σαραντάριν
μῆτε σ' τὸν χρόνον λουτουρκαν,
πάρου μοῦ γιατὶ παρηορκάν
κάμε μοῦ τούν' τῆχ χάριν.

Βούττημαν ἡλιου τζι' ὑστερις τέλια πῶν νὰ σιγράση
τζιαὶ πῶν ν' ἀδικιάσουσ τὰ στενά,
πῶν ἔσειε πλάσμαν νὰ περνῶ
γιατὶ νὰ σὲ ξιφαράση,

Ἐλα τζιαὶ σοῦ σ' τὸ μνημαῖ μου τζιαὶ μέσ τὸμ μπότην ἄφε
ἀταφίτικον τ'ιεριν
κάπιουσ, κόρη, νακκουριν,
νομάτιζ' μὲ τζιαὶ κλάψε».

(Βούττημαν ἡλιου).

Ἄλλο στοιχεῖον τῶν ποιημάτων του εἶναι τὸ πατριωτικόν (22). Δὲν ἠδύνατο νὰ λησμονῆσῃ ὅτι ἡ πατριδολατρεία εἶναι οὐσιῶδες κεφάλαιον διὰ τὸν Κύπριον τὸν ὁποῖον ἀπεικονίζει. «Ὁ Διγενὴς τῆς Κύπρου κί' ἂν ἔχη σίδηρα στὰ χέρια ἐξακολουθεῖ νὰ παλαίῃ ἀκόμα μὲ τὸν Κέλτην ἔστω καὶ σὰν λόγος», ὅπως ἀναφέρει ἕνας Κύπριος ποιητὴς (23). Πόσον θερμὸς παλμὸς τὸν διαπνέει ὅταν διατυπῶνῃ τὸν αἰώνιον πόθον μας:

«Στοὺς κόρφους τῆς μανοῦλλας μας πῶν παππογονικόν,
νὰ θρίζουμεν τζιεῖ μέσα τζιεῖ μίαν ὠραν κουρρωμένοι
τζι' ἄς ἠρεθοῦμεν ὑστερις τὴν ἄλλην πεθαμμένον».

(Ἀδέρτικα, καλῶς ἦρτετε)

(21) «Τζιυπριώτικα Τραουδικια». Τόμος πρῶτος, 1923, σελ. 75—76.

(22) Ὑπάρχουν πολλὰ πατριωτικά εἰς τὸν Β' τόμον κυρίως τῶν ποιημάτων του.

α) «Ἀδέρκια, καλῶς ἦρτετε» σελίς 13.

β) «Κονάτζιν μίαν γιατὶ πάντα» σελίς 17.

γ) «Καλῶς τοὺς, καλῶς ἦρτετε» σελίς 21.

δ) «Καρτεροῦμεν μέραν νύχταν» σελίς 27.

ε) «Ἡ μητριά» σελίς 30. (Εἰς τὸν Κ. Παλαμᾶν τὸ ἀφιερώνει) καὶ ἄλλα.

(23) «Τραγοῦδι ἐνὸς δούλου», Γιάννη Παπαδοπούλου.

Καὶ πόσον ἀνάγλυφα παριστάνει τὴν ἐπιμονὴν μας διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ πο-
 θουμένου δικαίου αἰτήματος:

«Ἐταί τζι' ἐμεῖς τὸ ἴδιον τζι' ἀκόμ' ἂν μᾶς σκοτώσουν,
 τὸ γαῖμαν πῶν νὰ σιωνωσῆ τζι' ἢ γῆ νὰ τὸ ρουφήσῃ
 ἔν νὰ διψᾷ τὴν Μάναν του τζι' ἀκόμ' ἂν ποστραντζίση».

(Καλῶς τους, καλῶς ἤρτετε)

Ἡ ὀλοπόρφυρη ἀγάπη του πρὸς τὴν πατρίδα φαίνεται περισσότερο ἀπὸ κά-
 θε ἄλλο του ποιήμα εἰς τὸ «Καρτεροῦμεν μέραν νύχταν», τὸ ὁποῖον θὰ ζυπνᾷ πάν-
 τοτε πόθους καὶ καύμους εἰς ἰὰς ψυχὰς μας:

«Καρτεροῦμεν μέραν νύχταν νὰ φυσησ' ἕνας ἀέρας
 στοῦν τὸν τόπον πῶν καμένος τζι' ἔθ θωρεῖ ποττέ δροσιὰν
 γιὰ νὰ φέξῃ καρτεροῦμεν τὸ φῶς τζιεινῆς τῆς ἡμέρας
 πῶν νὰ φέρῃ στον καθέναν τζιὰι χαρὰν τζιὰι ποσπασιὰν.
 Τὴν Μανούλλαν μας γιὰ πάντα μισοῖοι μιάλοι καρτεροῦμεν
 γιὰ νὰ μᾶς σφιχατγκαλιόση τζιὰι νὰ νεκρανασθηθοῦμεν.
 Ἡ ζωὴ μας ἔν γιὰ τζιεινῆν τζιὰι ζωὴ μας τζιεινῆν ἔνι
 τζιὰι πῶς τρῶμεν δίχα τζιεινῆς τζι' εἰμασῖν ἔαστακεροῖ
 ἔν γιαιτὶ μὲ τ' ὄνομάν τῆς εἰμασῖν ποσκολισμένοι,
 πῶν τὸ θκάλλουν ποῦ τὸν νοῦν μας μῆτε χρόνια, μὲ τζιαιροῖ.
 Ξυπνητοῖ τζιὰι τζιιοιμισμένοι ἔν γιὰ τζιεινῆν ἢ καρτκία μας
 ποῦ δλοποφακκᾶ γιὰ νάρτη τζιὰι νὰ μεινῆ δὰ κοντὰ μας.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ ποιήματος καταφαίνεται ἡ πεποίθησις του διὰ τὴν λύτρωσιν.

«Πκοῖος ἀντέκοφεν ποττέ του τὸν ἀέραν γιὰ τὸ τζιῦμμαν
 τζι' ἔκαμεν το γιὰ ν' ἀλλάξῃ φυσικὸν τζιὰι νὰ σταθῃ;
 Ὅμπροστὰ στον Πλάστην οὔλοι ἔν εἰμασῖν παρὰ φτῦμμαν,
 ἔν ἀβόλετον ὁ νόμος ὁ δικός του γὰ χαθῆ.
 Τζιὰι γιὰ τοῦτον μισοῖοι μιάλοι γιὰ τὴν Μάναν λαχταροῦσιν:
 ἔν ἢ γέννα, ἔν τὸ γάλαν, ἔν τὰ χνώτα ποῦ τραβοῦσιν.

Πάντως τὰ πατριωτικὰ του δὲν διακρίνει μῖσος ἐναντίον τοῦ κατακτητοῦ, ἀλλ'
 ἕνα βαθὺ παράπονον. «Δὲν ἠδύνατο νὰ κηρύττῃ τὸ μῖσος ὁ ἀνθρωπος ὁ ὁποῖος ἔ-
 καμε τὴν ἀγάπην ζωὴν του» (24). Δὲν πρέπει ὅμως νὰ μᾶς ξενίξῃ τοῦτο, διότι κάτι
 παρόμοιον παρατηροῦμεν καὶ εἰς τοὺς, ὀλίγον πρὸ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἐπιανήσου με-
 τὴν μητέρα Ἑλλάδα, Ἐπτανησίους ποιητὰς.

Ἡ σατυρική διάθεσις εἶναι ἐντελῶς δευτερευόν στοιχεῖον εἰς τὴν ποιήσιν του.
 Καταφανῆς εἶναι ἡ σατυρική διάθεσις εἰς τοὺς «Καλογήρους» καὶ εἰς τὸ «Τοὺς φρένι-
 μους κρινίσκουν οἱ πελλοῖ», (τόμος Γ' σελίς 80—81). Ἐλαφρὰ εἰρωνεῖα εἶναι ἐγ-
 κατεσπαρμένη εἰς μερικὰ ἄλλα ποιήματά του.

Ἡ τεχνική τοῦ στίχου του εἶναι ἄψογος. Συνδυασμένη μετὸν φραστικὸν πλοῦ-
 τον συντελεῖ εἰς τὴν ἁρμονίαν τοῦ στίχου. Μεγάλῃ ποικιλίᾳ παρατηρεῖται εἰς τοὺς
 στίχους του, ποῦ ἐχρησιμοποίησεν: τὸν δωδεκασύλλαβον, δεκατετρασύλλαβον καὶ
 παροξύτονον δεκαπεντασύλλαβον, κυρίως. Μεταχειρίζεται τὴν τερτσίαν, τὴν ὀχτά-
 βαν, τὸ σονέττο, καθὼς καὶ ἐξαστίχους καὶ τετραστίχους στροφάς. Πλοῦτον ἐπίσης
 ἔχει εἰς τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποδεικνύεται εἰς ἐκ τῶν καλυτέρων
 Κυπρίων τεχνιτῶν. Ἡ ὁμοιοκαταληξία του εἶναι ἐντελῶς παρνασσιακῆ.

Ὀλίγοι ποιηταὶ ἀπήλαυσαν τόσης ἐκτιμήσεως ὅσον ὁ Λιπέρτης. Εἰς τοῦτο συν-
 ετέλεσεν τόσον τὸ ποιητικὸν του ἄλγος, ὅσον καὶ ὁ ἀνώτερος του χαρακτήρ. Ὀ-
 λίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ἐωρτάσθησαν τὰ ἔβδομήντα ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του
 πανηγυρικῶς εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Κύπρου καὶ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκφράσῃ ὅλη
 ἡ ἡσος τὸν πρὸς αὐτὸν εἰλικρινῆ θαυμασμόν τῆς. Ἡ ἀπονομῆ εἰς αὐτὸν κατὰ τὸ
 1932 τοῦ τίτλου τοῦ Ἀξιωματικοῦ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἦτο ἐπίσης μία μεγάλῃ
 τιμὴ ἢ ὁποία τοῦ ἐγένετο.

Ὁ Λιπέρτης μετ' ἀπλότητα, ἀγάπην καὶ ἀλήθειαν ἐτραγοῦδησε θέματα σχεδὸν
 ἀπὸ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς Κυπριακῆς ζωῆς. Δι' αὐτὸ ζῆ καὶ θὰ ζῆ πάντα εἰς τὰς
 ψυχὰς τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΣΤ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ

ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΑ...

Σηκώθηκα πολύ πρωί εκείνη τη μέρα. Σηκώθηκα απ' την ώρα που δημέρωνε, γιατί άπλουστατα δέν είχα κοιμηθῆ. Κι' ὅμως αίσθανόμουν πολύ εὐτυχισμένη. Ἄλλὰ μ' ἔπνιγαν οἱ σκέψεις. Χτῆς εἶχα δεχτεῖ τὴν πρόταση τοῦ Γιάννη γιὰ γάμο. Τὴν πρώτη φορά εἶχα πει «ὄχι», ἀλλὰ χτῆς εἶπα «ναί». Τὸ ἤθελα καὶ τὸ εἶπα. Καὶ τὴν πρώτη φορά τὸ ἤθελα, ἀλλὰ εἶχα τόσες ἀνόητες προσδοκίες...

Εἶμαι 21 ἐτῶν, καὶ πέρασα ὅλη τὴ ζωὴ μου στὴν Ξάνθη, στὴν ἐπαρχία. Μὰ καὶ τὴν ζωὴ τῆς μεγαλόπολης ἔχω μάθει, γιατί ἔχουμε συγγενεῖς στὴν Ἀθήνα καὶ πέρασα ἀμέτρητες διακοπὲς ἐκεῖ. Ἄλλὰ δέν τὴν ἀγαποῦσα, δέν μοῦ ἄρεσαν τὰ σπίτια ποὺ ἦταν χωμένα στὰ στενοσόκκακα. Τὸ δικό μας σπίτι εἶναι στ' ἀνοιχτά, καὶ βλέπουμε κατάντικρυ τὸν κάμπο. Τὰ γαλάζια βουνά, ποὺ τὸ βράδυ γεμίζουν ροζ καὶ μαβιῆς γλυκειῆς ἀποχρώσεις, μᾶς κυκλώνουν ὀλόγυρα μὲ τὸ ἀπαλό τους φόντο. Τὸ σπίτι μας ἔχει μικρὴ αὐλῆ, μὲ κληματαριά ἀπὸ πάνω, κι' ἀπὸ κάτω τὸ κοτέτσι μας μὲ τὶς κόττες καὶ τὰ κουνέλια. Τὸν περισσότερο καιρὸ μου τὸν περνοῦσα ἔξω, καὶ πρὸ πάντων τ' ἀπογέματά, ὅταν τελείωναν οἱ δουλειῆς καὶ οἱ γυναῖκες συνάζονταν στὰ κατῶφλια, σμίγαμε ὅλα τὰ κορίτσια καὶ πηγαίναμε μακρυνῆς δόλτες στὰ χωράφια, καὶ κεῖ τὰ λέγαμε. Ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴ θυμᾶμαι τώρα τὴ Βαρβάρα, τὴ μέρα ποὺ μᾶς ἀνάγγειλε πῶς εἶχε ὀσσεῖ λόγο μὲ τὸ Σταῦρο Καλλιπὰ, τὸν πλούσιο θιομηχανο κονσερβῶν. Ἡ Βαρβάρα ἦταν κόρη τοῦ μυλωνᾶ, καὶ ὄλες τὴ θαυμάσαμε κεῖνη τὴ μέρα, γιὰ τὴν ἀξιοσύνη καὶ τὴν τύχη τῆς νὰ πετύχει ἔτσι νὰ τὴν ἀγαπήσει ἕνας τόσο πλούσιος νέος. Ἀργότερα παντρεύτηκε καὶ τὴ χᾶσαμε ἀπὸ τὴν παρέα μας. Καὶ τότε ἀρχίσαμε νὰ τὴν κακολογοῦμε σὰν τὴ χειρότερη μάγκισσα, ποὺ μὲ τὰ κουνήματά της κατάφερε νὰ ξελογιάσει τὸν Καλλιπὰ, καὶ νὰ τὴν πάρει χωρὶς προίκα, καὶ τοῦτο καὶ τ' ἄλλο. (Γιατὶ ἡ κοριτσιίστικη ζήλεια ξεσποῦσε ἔτσι στὴν πλάτη τῆς;)

Ἰδίως ὅταν πέρασα πιά τὰ δεκαοχτώ μου χρόνια, ἄλλο δέν ἄκουα παρὰ πῶς ἡ Πόπη παντρεύεται, ἡ Χρυσάνθη ἀρραβωνιάστηκε, ἡ Νέλλα ἔδωσε λόγο, καὶ τίποτ' ἄλλο. Ἐνα ἀπόγεμα καθὼς πῆγαίνα μὲ μιὰ παρέα κορίτσια στὰ χωράφια, δῆλωσα:

—Αἶ, ἐσεῖς, ὄλες. Δέν ἀκούω τίποτ' ἄλλο παρὰ πῶς παντρεύεστε κι' ἀρραβωνιάζεστε. Καὶ μὲνα μ' ἀφήντε γεροντοκόρη, αἶ;

*Ἔσκασαν ὁμαδικὰ στὰ γέλοια.

—Θὰ κάτσεις ἀπὸ τώρα στὸ ράφι; Μὲ ρώτησε ἡ Νέλλα.

—Μμμ, (στράβωσα τὰ μούτρα μου) καθὼς φαίνεται, δέν τόχω σκοπὸ νὰ γίνω σὰν τὴν «δεσποινίδα» Χριστίνα...

*Ὅλες ξαναγέλασαν.

—Τότε παντρεύου! Μοῦ εἶπε ἡ Δέσποινα.

—Γιὰ νὰ δῶ. Εἶπα γυρνώντας μπρὸς τους. Ἐχεις ἐσὺ ἕναν ἀδερφό; μοῦ τὸν δίνεις;

—Ἐγώ; *Ὁχι! Εἶπε ἡ Νέλλα, κοιτώντας με πονηρά.

—Τότε ἐσύ... Εἶπα στὴν Πόπη.

—Οὔτε γώ!

—Ἐσύ;

—Καίτη, θὰ φᾶς ξύλο! Μοῦ ἀπάντησε ἡ Μελίνα.

Θέλησα νὰ τὶς δουλέψω λίγο ἀκόμα, ἀλλὰ πρὶν προφτάσω ἄκουσα τὴ φωνὴ τῆς μαμᾶς πίσω μου.

—Κατίνα! Ποῦ εἶσαι λοιπὸν τόση ὥρα, γυρίστρα; Ποῦ ἄφησες τὸ μουλᾶρι τοῦ πατέρα σου;

Στὴ στιγμὴ ἔγινα καπνός, καὶ τρέχοντας μῆκη στὴν κουζίνα. Πῆρα τὸν κουβᾶ κι' ἄρχισα νὰ κουβαλῶ ξερομπίζελο στὸ σταῦλο. Ὁ πατέρας εἶχε μουλᾶρια κι' ἄλογα καὶ τὰ ναύλωνε, ἦταν ἐπίσης καὶ μεσίτης στὰ σπίτια ποὺ νοικιάζονταν τὸ καλοκαίρι, καὶ δέν κουραζότανε πολὺ. Ὁ ἀδερφός μου ἦταν ὑδραυλικὸς τεχνίτης, κάτω στὴν πόλη, καὶ ἡ δική μου προίκα γέμιζε τρία σεντούκια. Ζούσαμε ἄνετα. Μπορῶ νὰ πῶ πῶς εἴμαστε πλούσιοι, γιατί κάθε μέρα τὸ κομπόδεμά μας αὔξαινε. Ἡ μητέρα μου ἔμπαινε γερὰ μέσα στὶς δουλειῆς, καὶ συχνὰ μάζευε καὶ ξέφαινε τὶς κοπριῆς μαζί μου. Ἄλλὰ ὁ πατέρας μου, τῶπαιρνε λιγάκι «ἀφ' ὑψηλοῦ». Ἐγώ ὅμως θεωροῦσα εὐτυχία τὸ νὰ ζῶ πεταμένη μέσα στὰ ζωντανὰ χωράφια. Ἐπαιρνα ἀφ' ὑψηλοῦ τὴ χωριάτικα μου.

“Α! Μὰ εἶχα καὶ κάτι πολὺ περίεργες ἀποφάσεις μέσα μου! Ἐκείνο πὺ ἀπασχολοῦσε τὶς περισσότερες φορές τὴ σκέψη μου, ἦταν φυσικά ὁ γάμος. Ἦμουν κορίτσι, κι' ἔπρεπε νὰ παντρεφτώ μικρὴ. Ἀλλὰ ὁ ἄντρας πὺ ἔπαίρινα, ἔπρεπε νάταν ξένος. Ὅχι ρωμῶς. Τί νὰ πῶ, εἶχα πικρὴ ἰδέα γιὰ τοὺς δικούς μας, καὶ φοβόμουν. Ὅπως ἔβλεπα παντοῦ γύρω μου, τ' ἀντρώγυνα δὲν περνοῦσαν καλά, ἐξ αἰτίας τῶν ἀντρῶν. Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, ἐνοῦσαν νὰ εἶναι αὐτοὶ οἱ ἀφέντες, καὶ χτυποῦσαν τὸ πόδι, γιὰ νὰ περνᾶ ὁ λόγος τους, καλὸς ἢ στραβός. Ἦταν ἐγωῖστές καὶ δὲν παραδέχονταν τὰ λάθη τους, καὶ γι' αὐτὸ φαίνεται ἔλεγε ἕνα γινώμικό μας πὺς «ὁ ἄντρας ἔχει σταυρὸ στὸ μέτωπό του ὅ,τι κι' ἂν κάνει· ἡ γυναῖκα πρέπει νάναί ἐντάξει!» Αὐτὸ μὺ τὸ συμβούλευε συχνὰ καὶ ἡ μητέρα μου, ὅταν οἱ ἐναντιότητες μου τὴν ἐνοχλοῦσαν. Λοιπὸν, ἐγὼ ἐξωργιζόμουν μ' ἕνα κομικὸ θυμὸ, ἐπειδὴ ἔμεναν ἔτσι πάντα ξελάσπῳτοι αὐτοὶ. Ὑστερα δὲν τοὺς ἄρεσε νὰ πλέωνται συχνά, καὶ ἡ μυρωδιά τους ἦταν πάντα δρωτάρι. Μποροῦσαν ν' ἀλληλοσφαγοῦν γιὰ κάτι ἀσήμαντο πὺ ξεσήκωνε τὸ φιλότιμό τους. Ἀπαγόρευαν στὶς γυναῖκες τους νὰ συναναστορέφονται τὶς νεανικές τους φίλες. Καὶ τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα, κατηγοροῦσαν ἐμᾶς, καὶ ἔρριχναν ὅλα τὰ φταιξίματα πάνω μας. Λόγου χάρι, ἀκούσα πολλές φορές αὐτὴ τὴ φράση. «Ἐσὺ φταί! Ἄν ἤξερες νὰ μαγειρεύεις καλά, δὲν θὰ παραστρατοῦσα!» Δὲν μποροῦσα νὰ καταλάβω τί σχέση μποροῦσε νάχει ἡ μαγειρικὴ μὲ μιὰ ἐρωμένη. Γιατὶ φυσικά τὴν ἐρωμένη δὲν τὴν εἶχε γιὰ νὰ τοῦ μαγειρεύει καλὸ φαί. Φυσικά δὲ λέω. Ὑπάρχουν καὶ γυναῖκες κακές. Ἀλλὰ ὄχι κι' ἔτσι. Συνήθως οἱ περισσότερες εἶναι ἐπιπόλαιες, καὶ μιὰ πολὺ μικρὴ ἀναλογία εἶναι πρόστυχες. Ὅλ' αὐτὰ, ἐπειδὴ ἔκοβε τὸ μυαλό μου, μὺ ἦταν ἀπαραδέκτα. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἄς σκεφτῶ τὸν πατέρα μου. Εἶναι βαρὺς καὶ μευγῶς καὶ σκοτώνεται γιὰ τὴν ἠθικὴ τάξη. Ἀλλὰ τοῦ ἀρέσει νὰ κοιτάζει καὶ τὰ νεαρὰ κορίτσια.

Διάβαζα πολὺ, καὶ μελετοῦσα συστηματικὰ τὴ λογοτεχνία, τόσο πὺ ξεχωρίζα μάλιστα καὶ τὸ στυλ καθενός. Μποροῦσα νὰ διαβάσω μιὰ σελίδα καὶ νὰ πῶ ποιανοῦ συγγραφέα εἶναι. Δὲν εἶναι λοιπὸν περίεργο, ὅτι εἶχα τόσο ραφιαρισμένες ἰδέες γιὰ τὸ γάμο. Ναὶ λοιπὸν, ἤθελα νὰ παντρεφτώ ἕνα ξένο. Ὅχι βίβαια κανένα γάλλο ἢ ἰταλὸ ἢ σπανιόλο, αὐτοὶ εἶναι στὸ ἴδιο κλιματολόγιο μὲ μᾶς. Μὰ κάποιον ἄλλο. Ἀγγλο ἢ αὐστραλὸ ἢ ὀλλανδέζο. Αὐτοὶ εἶναι καλοὶ σύζυγοι. Πιστοὶ, καλόκαρδοι καὶ καθαροὶ. Ἐπρεπε νὰ πάρω ἐνάν τῶν αὐτοῦ σύζυγο. Πὺ θὰ τὸν ἐβρίσκα; Αὐτὸ μὺ φαινόταν πολὺ εὐκόλο. Καὶ ὅλο τέτοια στριφογύριζαν στὴ θερμὸαιμὴ φαντασία μου.

—Κατίνα! Τί συλλογιέσαι αὐτοῦ; Ἐλα μέσα γιὰτ' εἶναι ὥρα νὰ ἐτοιμάσουμε τὸ φαί. (Ξανάκουσα τὴ φωνὴ τῆς μητέρας.)

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ ἀπόγεμα πήγα μὲ τὴ Δέσποινα στὸ Εὐμοῖρο, νὰ φέρω ἕνα σακκὶ πατατάλευρο γιὰ τὸ σπίτι. Πήγαμε μὲ τὸ μουλάρι. Μπρῶμπότα φτιάχναμε συχνά, καὶ τὴν πρῶγαμε ζεστὴ μὲ τὸ τουλουμίσιο, ἀλλὰ στὴν Ξάνθη δὲν βρῖσκαμε καλὸ πατατάλευρο κι' ἔπρεπε νὰ πάμε στὸ χωριό. Μὲ κείνο καμμιά φορὰ φτιάχναμε καὶ τσοπανόπηττες. Ἀφοῦ τραγουδήσαμε καὶ γελάσαμε πηγαίνοντας, στὴν ἐπιστροφή μας μαζέψαμε θυμάρια καὶ μαργαρίτες. Σὲ λίγο ἀκούσαμε πίσω μας ἕνα ἀμαξάκι νὰ μᾶς πλησιάζει. Τρίκι-τρίκι τὸ γαϊδουράκι, καὶ ὁ ἀγωγιάτης μᾶς πλεύρισε βαδίζοντας πέζος.

—Γειά σας! Εἶπε κοιτώντας μας χαμογελαστός.

Ἡ Δέσποινα κουνήθηκε μὲ πόζα καὶ γύρισε ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά τὸ πρόσωπό της. Ἐγὼ τὸν κοίταξα.

—Καλησπέρα, τοῦ εἶπα. Τί θέλεις;

—Ἐ, πὺ πάτε, γιὰ τὴν Ξάνθη;

—Ναί.

—Πάμε μαζί. Ἐγὼ πάω παραπέρα.

—Σὰν θές. . . . Ἀλλὰ πρόσεξε μὴν μᾶς πειράξεις! Τὸν φοβέρισα.

—Ἐγὼ νὰ σὰς πειράξω; Χά, χά, χά!

Ἐσκασε στὰ γέλια κι' ἔδωσε μιὰ τοῦ καπέλλου του, καὶ τῶρριξε στὸ κούτελό του.

—Ἐσὺ ξανθούλα, γιατί δὲ μιλάς;

Ἡ Δέσποινα κούνησε τοὺς ὤμους της καὶ τὸν κοίταξε λοζά.

—Καὶ τί νὰ σοῦ πῶ ἐγὼ;

Ἐ ἀγωγιάτης ἔφυγε ἀπὸ κοντά μου καὶ πήγε δίπλα της.

—Χμ! Ποιός είναι ο πατέρας σου;

—'Ο Πάνουλας, ο έμπορας.

—'Εγώ είμαι από τὸ Καρτάλι, δήλωσε εκείνος.

Καί άρχισαν νά φλερτάρουν. Τους άκουα πού πετούσαν τὰ διαφορούμενα λόγια τους, κι' ήθελα νά κάνω πίσω. Ντρεπόμουνα ν' άκούω τή συνδιάλεξή του; έπιθυμούσα νά ήμουν παράμερα. Άλλά κατασάδιασα τόν έαυτό μου. Έπρεπε νά μάθω νά μὴν είμαι υπερβολικά εύγενής σάν δλάκας. Αυτό μούφερνε πολλές εύαισθησίες. Φαντάσου νάβρισκα καμμιιά άνατροπή στίς προσδοκίες μου.

Μέχρι πού φτάσαμε στην πόλη, ο Μιχάλης ο άγωγιάτης και ή Δέσποινα τὰ είχαν πάει θαυμάσια. Ίσως μάλιστα νά είχαν δώσει και ραντεβού, αλλά αυτό δέν τὸ άκουσα, γιατί θέβαια θά τὸ είπαν κρυφά. Τους άποχαιρίτισα, πήρα τὸ μουλάρι από τὰ γκέμια, και κίνησα μόνη μου για τὸ σπίτι. Ένας άγωγιάτης από τὸ Καρτάλι, και ή Δέσποινα από την Ξάνθη. Σε λίγο πιθανό, νά είχαμε κι' άλλα άρραβωνιάσματα. Κι' εγὼ πού δέν είχα ακόμα σχετιστεί με κανένα άντρα. . . . Ήθελα νά πάρω ένα ξένο και δέν ήθελα ν' άγαπήσω εδῶ. Ήξερα πὸς τὸν έρωτα δέν μπορεί κανείς νά τὸν άπωθήσει οταν έρθη, και γι' αυτό απέφευγα νά συναναστρέφωμαι άντρες. Ίδιως οταν συναντεύσα έναν όμορφο νεό, γύριζα άλλου τὰ μάτια' μου, για νά μὴ προκαλέσω τὴν προσοχή του, και νά προφυλαχτώ.

Ξαφνικά σταμάτησα στή μέση τῶ δρόμου. Έκανα άραγε καλά;

* * *

Τὴν Κυριακή τὸ πρωί, βρεθήκαμε μιὰ μεγάλη παρέα στην άκρη τῶ δρόμου, περιμένοντας τ' αυτοκίνητο πού θά μάς έπαιρνε εκδρομή. Ήταν μόλις έξι ή ὡρα, και ο φρέσκος δροσερός άέρας ζωήρευε τὸ σώμα. Όταν έφτασε τὸ λεωφορείο, άνεδήκαμε με γέλια και φωνές. Πηγαίναμε στην Άβραμηλιά. Κάναμε λιγώτερο από μιὰ ὡρα. Χούσα, Τοξοτό, και νά επί τέλους τὸ ποτάμι. Όταν στρωθήκαμε στην ὄχθη, εύθυς τὰ πόστα γέμισαν από ψαράδες. Όλα τὰ παλληκαρόπουλα ψάρευαν κι' άρχισαν νά συναγωνίζωνται. Σήμερα θά τρώγαμε σπαρταριστό ψάρι. Σε λίγο εκστρατεύσαμε για καν να κατάλληλο δέντρο, νά στήσουμε κούνιες. Νέοι και κορίτσια άπομακρυνθήκαμε αρκετά. Έμεις είμαστε τέσσερα κορίτσια, κι' είχαμε μαζί μας και τὸν Σταμούλη, τὸ γυιό τῶ έργολάδου. Σε λίγο διαλέξαμε ένα πλατάνι.

—'Αν είχαμε μιὰ κρυβέρτα, θά μπορούσαμε νά κάνουμε μιὰ μεγάλη κούνια! δήλωσε κάποια φιλενάδα μου.

'Ο Σταμούλης πέταξε τὸ σκοινί στὸ κλαδί.

—Ποιά θά κουνηθῆ πρώτη από σας ; Ρώτησε.

—Δίσε πρώτα τούς κόμπους! Του είπε ή Εύα.

—'Ετσι, ρωτώ. . . .

—'Εγὼ πεινώ! Δήλωσε ή Μαίρη.

—Και λοιπόν; Πιά θά κουνηθῆ;

—'Εσένα νά μὴ σέ νοιάζει!

'Ο Σταμούλης έβαλε τὰ γέλια. Δυὸ από μάς έφυγαν για νά φάνε. Δέν μείναμε μαζί του παρά ή Εύα κι' εγὼ. Ή Εύα κάθησε στην κούνια κι' ο Σταμούλης τῆς εκλείσε τὸ μάτι. Φαίνεται πὸς κάτι θά πήγαινε καλά μεταξύ τους. Τους άφησα και πήρα χωρίς λέξη τὸν κατήφορο. Τὴν ὡρα πού έφευγα, εκείνος γύρισε απότομα τὸ κεφάλι και με κοίταξε.

—Ποὺ πὰς, Καίτη! Μοὺ φώναξε.

—Πάω νά φάω κι' εγὼ. . . . Άποκρίθηκα.

Τὸ απόγεμα κίνησα για τὸ χωριό, για ν' αγοράσω φρούτα για τὸ σπίτι μας. Πριν ακόμα φτάσω στὰ σπίτια, αντίληφθηκα πὸς κάποιο δῆμα με ακολουθοῦσε. 'Ο Σταμούλης με πήρε από πίσω.

—Στάσου! Μοὺ είπε. Έρχομαι κι' εγὼ μαζί σου.

Δυσανεστήθηκα, γιατί δέν ήθελα παρέα.

—Πὰς στὸ χωριό; Τὸν ρώτησα.

—Ναί. Τί πὰς νά κάνεις εσύ ;

—Κι' εσύ;

—Χμ! Πηγαίνω εκεί πού πὰς!

—Αὐτὸ είναι άσκημο, τὸν έκοψα. Με πήρες από πίσω!

—'Ε καλά, ήθελα νά σέ συνοδέψω, αὐτὸ είναι! Δὲ σ' άρέσει;

—“Οχι καὶ πολὺ.

Περπατήσαμε λίγο διάστημα ἀμίλητοι. Ἐκείνος σκουτουφλούσε σ' ὄλες τὶς πέτρες καὶ τ' ἀγκαθόβατα. “Ἐξαφνα εἶπε:

—“Ἄν ἔδρισκα ἓνα τετράφυλλο τριφύλλι, θάλεγα πῶς εἶναι σήμερα μεγάλη τύχη γιὰ μένα!

—Εἶπες μὴν ἀνοησία! Τί σημαίνει αὐτό; Εἶπα λίγο θυμωμένη.

Σταμάτησε, καὶ σταμάτησα κι' ἐγώ. Βρισκόμαστε πίσω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ἀγροφύλακα.

—Σὲ ἀγαπῶ, αὐτὸ σημαίνει! Μοῦ εἶπε ξανάθοντας ξαφνικά.

—Νάσο, δὲν εἶναι ὦρα γιὰ τέτοια.

—Σ' ἀγαπῶ.

—Ἐγὼ ὄχι.

—“Οχι;

Μ' ἔπιασε ἥρεμα ἀπὸ τὴ μέση καὶ μὲ φίλησε στὰ χεῖλη.

Δὲν ξέρω πῶς ἔγινε, ἀλλὰ δὲν κουνήθηκα. “Ἐλεγα μόνο: Θεέ μου—Θεέ μου, τί ἦταν αὐτό; Δὲν εἶχα καμμιά ἀντίδραση μέσα μου, παρὰ μονάχα λίγη ταραχή. Μήπως μοῦ ἄρρεσε; Μὰ τί τοῦδρισκα; Ἦταν ἄσκημος καὶ μαῦρος. Ἀλλὰ αἰσθάνθηκα γιὰ μιὰ στιγμή εὐχαριστημένη μέσα στὰ γερά του χέρια μὲ τοὺς δυνατοὺς ἀπαλοὺς μῦς. Αὐτὸ μοῦκανε κακὴ ἐντύπωση γιὰ τὸν ἑαυτό μου. Τὸν ἀπώθησα ἥρεμα, καὶ συνέχισα τὸ δρόμο μου γιὰ τὸ χωριό. Ἐκείνος μὲ τριγυροῦσε ἤσυχα καὶ φλυαροῦσε, κι' ἐγὼ δὲ τολμοῦσα νὰ τὸν κοιτάξω.

“Ὅταν φτάσαμε σπίτι μας τὸ θράδυ, βγήκε κάποιον δάρος ἀπὸ πάνω μου. Ἀλλὰ μιὰ στεναχώρια μ' ἔσφιγγε. Γιατί, ἔλεγα, νὰ τὸν ἀφήσω; Ἀφοῦ δὲν τὸν ἀγαποῦσα, ὄχι δὲν τὸν ἀγαποῦσα!

* * *

Τὴν ἄλλη μέρα, ἄρχισε τὸ σῦναγμα τοῦ καπνοῦ στὶς φυτεῖες. Πέρνανε πολλὰ κορίτσια μὲ μεροκάματο, καὶ πῆγα κι' ἐγώ. “Ὅλοι εἴμαστε σπαρμένοι στὸν κάμπο σὲ μεγάλη ἔκταση, καὶ τὰ φυτὰ μᾶς ἔκρυβαν σχεδὸν ὡς τὸ λαιμό. Συχνὰ δὲν εἶχαμε καιρὸ γιὰ κουβέντα, κι' ἐγὼ βρέθηκα ὀλομόναχη. Στὶς ἔξι, κάναμε παύση. “Ἀρπαξα τὸ πακέτο μου κι' ἔτρεξα νὰ πάρω μέρος στὸ κοινὸ πρόγευμα. Τί γέλοια γίνονταν ἐκεῖ! Τραγούδια, χορὸς, καὶ λιγάκι ρακί, ὡς τὶς ὀκτώ. Ἀπέναντι εἶδα τὸ Σταμούλη. “Ὅταν ἀργότερα ὁ ἐργολάβος μᾶς ἔβαλε νὰ καθαρίσουμε τὸ ἔδαφος ἀπὸ τὰ σκάρτα φύλλα, τὸν εἶδα νὰ συναῖζει μὲ φούρια τὰ σκουπίδια κοντὰ μου. Μάζευε κι' ἐρχόταν πλησιάζοντας σιγά-σιγά. Μεγάλη ταραχὴ μ' ἔπιασε κι' ἄρχισα νὰ μαζεύω κι' ἐγὼ μὲ φούρια. Ἴδρωκοποῦσα γιὰ νὰ ξεφύγω. Γιατί ὄλο τὸ πρωτὶ δὲ μοῦδινε σημασία; Τώρα καταλάβαινα τὸ σκοπὸ του. Ἦθελε νὰ μὲ πλησιάσει στὸ τέλος τῆς δουλειᾶς καὶ νὰ φύγομε μαζί. Δὲν ἤθελα. “Α! Μ' ἔπιασε ἓνας τεράστιος φόβος. Ἦταν τώρα πέντε βήματα μακρῦά μου.

—Καίτη! Μὲ φάναξε.

Τὰ παράτησα, τοῦ ἔστρεψα τὴν πλάτη κι' ἔφυγα διαστικά. Ἀλλὰ κείνος ἔτρεξε, καὶ μὲ ἄρπαξε ἀπ' τὸ μπράτσο.

—Μὴ φοβάσαι, στάσου! Μοῦ εἶπε σιγά.

—“Αφσέ με! Οὐρλιασα ἀγριεμένη.

Μὲ παράτησε ξαφνιασμένος.

—Μὰ τί σοῦκανα; Μουρμούρισε.

—Δὲ θέλω πιὰ νὰ μὲ ξαναπειράξεις, τ' ἀκοῦς;

—Μά. . . . Καίτη! Πῶς γίνεται ἀφοῦ μ' ἀγαπάς;

—Δὲ σ' ἀγαπῶ, δὲ σ' ἀγαπῶ! Δὲ στῶπα;

—Μὰ χτές. . . .

—“Αφσέ τα τὰ χτές, δὲν ἔχει σημασία κανένα χτές! Ἐσὺ μ' ἄρπαξες. . . .

Ἐκόπηκα καὶ τὸν ἀντίκρισα. Δάγκασε τὸ νύχι τοῦ μεγάλου δακτύλου του, κοιτάζοντάς με μ' ἓνα κακὸ βλέμμα.

—“Ἐτσι λοιπόν; εἶπε.

Δὲ τοῦ ἀπάντησα. Μοῦ γύρισε τὴν πλάτη κι' ἔφυγε μὲ τοὺς ὤμους σηκωμένους.

Τὸ μεσημέρι ποῦ γύρισα σπίτι, δὲν εἶχα καλὰ-καλὰ ὄρεξη νὰ φάω ἀπὸ τὴν ταραχὴ μου. Κάποιες ἀνεξήγητες τύψεις μὲ βασάνιζαν. Ἀλλὰ τὴν ἄλλη μέρα μοῦ πέρασε.

Ὁ Σταμούλης μὲ κυνήγησε ἄγρια κάμποσο καιρό. Ὑστερα μὲ ἄφησε ἤσυχη καὶ ἔξεχασε τὸ ἐπεισόδιο.

* * *

Πρὶν ἔρθουν τὰ Χριστούγεννα, κοτέθηκα στὴν Ἀθήνα, στὶς θεῖες μου. Πῆγα μὲ τὸν πατέρα, γιὰ νὰ κάνουμε καὶ μερικά ψώνια. Καθὼς ἕνα πρῶτὴ πῆγαίνα στὸν Πειραιά, μέσ' τὸν ἠλεκτρικό, ἔξαφνα εἶδα ἐκείνον ποῦ περίμενα.

Ἦταν ξανθὸς λεπτός, καὶ μιλοῦσε μιὰν ἄγνωστη βαρεὶὰ γλῶσσα. Τὸ πρόσωπό του ἦταν γλυκὸ κι' εὐχάριστο, κι' εἶχε τὸ ἀνάστημά μου. Ἦταν κάποιος! Ἦταν ἐκεῖνος πολὺ τόσο ἐπιθυμούσα. Μὲ ἀνεξήγητη χαρὰ τὸν κρυφοπαρτηρούσα. . . . Μ' αὐτὸ δὲν θὰ ἔβγαζε πουθενά. Σὲ μιῆ ὥρα ἐκεῖνος θὰ κατέβαινε, καὶ θὰ χανόταν στὴν ἀπ'ραντὴ πόλη. Σκέφτηκα νὰ τοῦ μιλήσω. Ἀλλὰ τί νὰ τοῦ πῶ; Ἀγγλικά ἤξερα καλὰ, ἐπίσης καὶ γαλλικὰ λίγα, μὰ τί ἔπρεπε νὰ τοῦ πῶ; Ἡ δειλία μ' ἐμπόδιζε. Πῆγαίνα νὰ τοῦ μιλήσω, ἀλλὰ ὕστερα βουδαινόμουνα. Ἔδινα ἐξωργισμένη θάρρος στὸν ἑαυτό μου. Ἀλλὰ τὸ θάρρος μ' ἐγκατέλειπε. Φτάσαμε στὸ τέρμα πολὺ γρήγορα. Ἐκεῖνος κατέβηκε. Πῆγα ἀργὰ ἀπὸ πίσω του, κι' ἡ ἀπελπίσιά κι' ὁ πόνος μου ἦταν μεγάλοι. Μπήκε στὸ λιμάνι, τὸν παρακολούθησα μὲ τὰ μάτια καὶ τὸν εἶδα ν' ἀνεβαίνει σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πλοῖα πλὴ πῆγαίνα στὰ νησιά. Στάθηκε καὶ περίμενα. Τί περίμενα; Ἦ ἡ σειρήνα σφύριξε, καὶ τὸ πλοῖο ἄρχισε νὰ φεύγει ἀργά. Ἦ καρδιά μου σφιγγόταν, σὰ ν' ἀποχωριζόμουνα κάποιον γνωστό μου. Ὅταν τὸ πλοῖο χάθηκε, στεκόμουνα ἀκόμα ἐκεῖ. Κάτι μὲ βασάνιζε. Ἀλλὰ ἐπὶ τέλους, δὲ θάτανε αὐτὸς ὁ μόνος.

* * *

Ἔτσι ἦρθαν οἱ γιορτές. Εἶχα γυρίσει πιά στὴν Ξάνθη, ὅταν ἦρθε κοντά μας ὁ Γιάννης. Σπούδαζε στὴν Ἀθήνα γιατρός, κι' ἀνέβηκε γιὰ τὶς διακοπές. Εἶχα δυὸ χρόνια νὰ τὸν δῶ, καὶ τὸν βρήκα ψηλό, λεβέντη, μὲ γερὸ πρόσωπο καὶ γλυκὰ μάτια. Εἴμαστε καὶ συγγενεῖς ἦταν μακρινός μου ἐξάδελφος. Ἔξαφνα εἶδειξε ἐνδιαφέρον γιὰ μένα. Ἐρχότανε σπίτι μας, καὶ ὠρες συζητοῦσε μαζί μου γιὰ τέχνη καὶ γράμματα. Τοῦ ἄρεσε ὁ Τσαβίχ, κι' ἐγὼ προτιμοῦσα τὸν Κρόνιν. Λέγαμε τόσα καὶ τόσα γι' αὐτούς! Καθόμαστε συνήθως στὴ σάλα, τρώγαμε κουραμπιέδες, καὶ συζητοῦσαμε.

Πρὶν φύγει, ξαφνικὰ μοῦ ζήτησε «ἂν ἤθελα ν' ἀρραβωνιαστοῦμε». Δὲν τὸν ἐχθρευόμουνα. Κι' ὁμῶς τοῦ εἶπα ὄχι. Ἐκεῖνος χαμογέλασε, καὶ φάνηκε πολὺ ἥρεμος.

— Δὲν πειράζει, ἐμεῖς θάμαστε φίλοι πάντα, ἔ Καίτη; Θὰ ξανάρθω τὸ καλοκαίρι. . . ., εἶπε.

Ὑστερα ἔφυγε. Δὲν ἀλληλογραφοῦσαμε κἄν. Τὸν σκεφτόμουνα κάπου-κάπου ἕως ἄλλοις ἐκεῖνος τοὺς μῆνες, τὸν σκεφτόμουνα καὶ τὸν συμπαθόῦσα. Ἦταν ὁμορφος καὶ ἄγριος, ἥρεμος καὶ τόσο γλυκός! Δὲν ἔμοιαζε καθόλου μὲ τοὺς «ρωμηούς» ἐκεῖνος ποῦ σὸτ τόσο φερόμουνα. Ἔπρεπε νὰ δεχτῶ μῆπως τὴν πρότασή του; Πολὺ θὰ τὸ ἤθελα. Μοῦ ἄρεσε ὁ Γιάννης. Ἀλλὰ ἡ ἀπόφασή μου γιὰ ἐκεῖνον τὸν «ξένο», μοῦ κρῦωνε τὴν καρδιά. Δὲν ἤθελα νὰ ξεφύγω ἀπὸ τὴν ἀπόφασή μου. Κι' ἔπειτα, σιγὰ-σιγὰ, ἄρχισε τὸ ἄρπ πρόσωπό του νὰ ξεθωριάζει μέσα μου.

Τὸν Ἰούλιο, ἄκουσα μιὰ μέρα τὴ μητέρα μου ν' ἀναγγέλλει:

— Ἐρχεται ὁ Γιάννης! Λάβανε γράμμα πὼς πέρασε στὶς ἐξετάσεις. Φαντάσου, γιὰ γιαντρός! Πῆρε τὸ δίπλωμά του.

Ὁ πατέρας μου μουμούρισε.

— Μπᾶ; Ἄς εἶναι, μπράβο. Καὶ ποῦ θὰ δουλέψει;

— Ἐδῶ στὴν Ξάνθη. Ἔτσι ἔγραψε στὴ μάνα του.

Μῆπως αὐτὸ ἦταν γιὰ μένα; Σκέφτηκα καὶ σὰν νὰ κολακεύτηκα. Ἦ ζωὴ μου ἐξακολούθησε ἡ ἴδια ἀκόμα μιὰ βδομάδα. Σηκώνομουνα πρῶτὴ κι' ἄρμεγα τὶς δυὸ καλύτες τσίκες μας, πότες τὰ ζῶα κι' ἔρριχνα τριφύλλι στὴ φάτνη. Βοηθοῦσα λίγο τὴ μητέρα μου, κι' ὕστερα τ' ἀπογεμάτα τριγυροῦσα στὸν κάμπο. Ἦ Νέλλα καὶ ἡ Χρυσάνθη οὐκ εἶχαν παντρευτεῖ, καὶ ἡ Δέσποινα εἶχε δώσει λόγο.

Ὁ Γιάννης τί νὰ γινότανε; Συλλογιζόμουνα ὁλοένα. Εἶχα ἀκούσει πὼς εἶχε φτάσει.

Τὸ Σάββατο τὸ ἀπόγευμα, καθὼς ἔβγαίνα ἀπ' τὴν αὐλή μας, τὸν εἶδα ν' ἀνεβαίνει τὸν ἀνήφορο γιὰ τὸ σπίτι μας. Τὸν εἶδα καὶ τὸν ἀναγνώρισα κι' ἡ καρδιά μου ἔρχτύπησε δυνατὰ. Τότε κατάλαβα πόσο τὸν ἀγαποῦσα!

Ἔτρεξα πρὸς τὰ κάτω, τὸ συνάντησα, κι' ἔπεσα στὴν ἀγκαλιά του. Ἐκεῖνος μ'

έσφιξε πάνω του, και πρώτη φορά ένοιωσα τί θα πεί να σ' άγκαλιάζει ο άντρας που άγαπάς. Όλα τ' άλλα είχαν σβήσει.

—Λοιπόν, μ' άγαπάς και δέν τ' ήξερα. "Αχ Θε μου να μην τ' ξέρω! Στέναξε έκείνος καθώς ανεβαίναμε μαζί.

—Γιάννη, δέν ξέρω πώς, μ' μονάχα τώρα τ' κατάλαβα! Του είπα.

Σταμάτησε και μ' κοίταξε, κι' ένα χαρούμενο γέλιο ήταν μέσ' στα μάτια του.

—Θυμάσαι, Κάιτη, έκείνο που σου είπα τ' Χριστούγεννα;

—Πώς δέν τ' θυμάμαι; Λοιπόν τώρα σου λέω «ναί!»

* * *

Ναί! Τ' είχα πεί χτές. Και τώρα κάθομαι εδώ στο παράθυρο, με τις σβησμένες προσδοκίες μου, κοιτάζω τ' χρυσό κάμπο, και νιώθω μι' άπικρα μεσ' τήν εύτυχία μου. Θυμάμαι τή σκηνή πίσω από τ' σπιτάκι του άγροφύλακα, κι' άγανακτώ. Τί άηδία, να μ' φιλήσει για πρώτη φορά ένας άντρας που δέν τ' αγαπούσα... Κι' έπειτα, θυμάμαι σ' τόν Πειραιά, ένα φτωχό βαπόρι που έφευγε για τ' νησιά, και κλείνει ή καρδιά μου. Έκείνο μ' είχε έμποδίσει τήν πρώτη φορά να τ' αγαπήσω. Άλλά τώρα πάει τελείωσε: είμαι τόσο εύτυχισμένη που θα γίνω γυναίκα του!

Κοιτώ μ' όλάνοιχτα μάτια τ' πράσινα βουνά και τ' ήλιόλουστο εύφορο κάμπο. Ό ούρανός είναι γαλανός κι' όλοφώτεινος, βλέπω μπροστά μου τ' άσπρα χωριάτικα σπίτια που σκαρφάλλουν στο βουνό. Πώς μπόρεσα ποτέ να νομίσω ότι ήταν εύκολο να τ' έγκαταλείψω όλ' αυτά; Τ' λατρεύω τόσο πολύ! "Αχ, τώρα τ' καταλαβαίνω πόσο θα ήμουν δυστυχισμένη μακριά τους. Είναι ο τόπος μου, είναι ή γλυκειά άγαπημένη ρίζα που μ' τρέφει. Κι' εγώ είμαι γέννημά του, θρέμμα του.

Βγάζω τή μικρή φωτογραφία που μου έχει δώσει έκείνος, και τ'ον κοιτάζω. Ναί. Θα μείνω εδώ για πάντα. Θα μείνω μαζί του...

ΝΤΟΛΛΗ ΝΤΑΛΚΑ

ΣΤΗ ΓΙΟΡΤΗ ΣΟΥ

Γιορτάζεις και τ' δώρα μου

τ'ά πήραν οί άνέμοι

έξω απ' τ'ο κατώφλι σου.

"Εμεινα με τήν ψυχή γυμνή στα χέρια....

Κ' ήρτα από δρόμο μακρινό να σ' ευχηθώ.

Πέτρωσε πιά τ'ο καρδιοχτύπι μου,

κι' άπάνω από τήν πόρτα σου

για φυλαχτό τ' άφήνω.

Όλόφωτο τ'ο σπίτι σου

κι' εγώ κρυμένος στη σκιά μου

τ'ο γέλιο σου μαντεύω τ'ο πασίχαρο

και λίγη χαρά από τή χαρά σου παίρνω.

Τήν ώρα μη κοιτάζεις

ή άναμονή σκοτώνει.

Έκείνος που περιμένεις

ποτέ πιά δέν θάρθει.

.....

Νύχτωσε.

Κρατώντας τ'ο φεγγάρι από τ'ο χέρι,

σάν γνώριμοι φίλοι και παλιοί,

μαζί θα περπατήσουμε

κι' όπου μ'ας φέρνει ο δρόμος...

Γιορτάζεις και τ' δώρα μου

τ'ά πήραν οί άνέμοι...

ΤΑΣΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

P. H. NEWBY (*)

ΤΟ ΑΓΓΛΙΚΟ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Θάταν ευχάριστο ν' αρχίσουμε την ανασκόπηση του μυθιστορήματος στην 'Αγγλία από το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, με τη μελέτη του έργου ενός νέου μυθιστοριογράφου μεγάλης αξίας. Σ' αυτήν όμως την περίοδο ή 'Αγγλία δεν έχει να παρουσιάσει ένα τέτοιο αξιοθαύμαστο συγγραφέα και ίσως αυτό να μη είναι και πολύ εκπληκτικό. Ποτέ δεν είναι εκπληκτική ή άπουσία ενός μεγαλοφυούς συγγραφέα, και μολοντί είναι δελεαστική ή αναζήτηση δικαιολογιών και το φόρτωμα του κακού στον πόλεμο και στις δυσκολίες της εποχής, ή πραγματική εξήγηση της έλλειψης ενός άλλου Richardson ή Dickens είναι ολοφάνερη. 'Οφείλεται δηλαδή, στο γεγονός πως δεν υπάρχει κανένας από τους συγχρόνους μας που να έχει τα χαρίσματα του Richardson ή του Dickens. 'Όπως όμως κι' αν έχουν τα πράματα, μπορεί να θεωρηθῆ ὡς ελαφρυντικό το γεγονός ότι η γενική μεταπολεμική κατάσταση δεν υποβοήθησε την ανάπτυξη μεγάλης δημιουργικής φαντασίας. 'Ένα ἔργον τέχνης, ιδιαίτερα το μυθιστόρημα, που χρειάζεται μιὰ τεταμένη και συνεχή προσπάθεια για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, είναι μιὰ πράξη πίστης και η πίστη δεν είναι σήμερα ένα κοινό ἐμπόρευμα.

Στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια ὑπῆρχε, ιδιαίτερα για τους νέους συγγραφείς, ή δυσκολία που μπορεί εύκολα να ἐκφρασθῆ με το ἔρωτημα, «γιατί τί πράμα να γράφω;» 'Όλα τα ὑγιή δημιουργικά ἔργα πηγάζουν ἄμεσα από την πείρα και για τους περισσότερους συγγραφείς, που ἄρχισαν να γράφουν σ' αυτή την περίοδο, η πείρα μπορούσε να διαιρεθῆ σε δυο μέρη: παιδική και νεανική ηλικία, από τη μιὰ, και πόλεμος, από την ἄλλη πλευρά. Αὐτά ἦταν τα ἀναπόφευκτα θέματα, ἐκτός αν κανένας πλανιότανε στου; κόσμους της ἄλληγορίας ἢ της φαντασμαγορίας. Τα θέματα τῆς παιδικῆς ηλικίας ἦσαν ἴσως τὰ πιὸ ἐλκυστικά. Είναι εκπληκτικός ὁ ἀριθμὸς τῶν μυθιστορημάτων και διηγημάτων που ἀσχολοῦνταν με τις χαρές και τις λύπες τῆς παιδικῆς ηλικίας. Τα ἔργα τῶν Denton Welch, A. L. Barker, Olivia Manning, Francis King είναι καλὰ παραδείγματα. Με τους διαφορετικούς των τρόπους οί νέοι αὐτοί συγγραφείς ἔχουν διαγράψει την ἔνταση τῶν αἰσθημάτων, τις ἐντυπώσεις και τὸ αἶσθημα του θαυμασμοῦ του ἀσχημάτιστου μυαλοῦ. 'Έχουν ἔπισης χρησιμοποιήσει τὴν ἀθωότητα του παιδιοῦ ὡς ἓνα εἶδος φωτογραφικῆς γωνιάς για τὴ θεώρηση του κόσμου, με ἀποτέλεσμα να είναι κάποτε τὰ διβλία τους γεμάτα με παράξενα μικροσκοπικά πρόσωπα ἢ με γίγαντες και ὑπερφυσικά ὄντα, που είναι ὅμως ἀληθινὰ πρόσωπα με τὸ να περιγράφονται μ' αὐτὸ τὸν τρόπο.

'Όσον ἀφορᾷ τὸν πόλεμο μπορούμε να συμπεράνουμε ὅτι ἔφερε μεγάλο ποσὸ ποικιλῆς πείρας. Πολλοί νέοι ἀποδιδάσθησαν σε χώρες που κανονικά δεν θὰ μπορούσαν να ἐπισκεφτοῦν, ἤρθαν σε ἐπαφή με ἀνθρώπους και γυναίκες κάθε λογῆς, ὑπόφεραν τις στερήσεις, τὴν ἀνία και τὸν τρόμο του πολέμου, και ἔτσι μπορούμε να συμπεράνουμε πως οί νέοι συγγραφείς προμηθεύτηκαν μ' αὐτὸ τὸν τρόπο με ἄρκετο ὕλικὸ που θὰ τους ἀπασχολοῦσε σ' ὅλη τους τὴ ζωῆ. Είναι μολοντοῦ συζητήσιμο κατὰ πόσον μιὰ τόσο κολοσσιαία και καθολικὴ καταστροφή, ὅπως τὸν τελευταῖο πόλεμο, μπορεί να θεωρηθῆ ὡς τὸ εἶδος πείρας που μπορεί να ἐμπνεύσει ἓνα συγγραφέα.

Τὸ μυθιστόρημα του Alexander Baron «'Απὸ τὴν Πόλη και τὸ "Αροτρο», είναι ἴσως τὸ καλύτερο μεταπολεμικὸ μυθιστόρημα για τὸν πόλεμο, και δεν περιέχει τίποτα ἄλλο ἐκτός ἀπὸ τὸν πόλεμο. Μολοντί κάθε στρατιώτης ἀναγνωρίζει τὴ βασικὴ ἀλήθεια αὐτοῦ του διβλίου, ἀναγνωρίζει ὅμως και τὸ γεγονός πως ὁ Baron ἔδωσε τὴν καλύτερη ὑφή στο ὕλικὸ του. Είναι ἡ ἀπλή ἱστορία ἓνός τάγματος πεζικοῦ που ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκγύμναση παίρνει μέρος στὴν ἀπόβαση τῆς Νορμανδίας. 'Υπάρχει ὅμως μιὰ φρεσκάδα στὴ διήγηση που τὸν δίνει μιὰν ἀτμόσφαιρα ἐλπίδας, ἔστω κι' αν τὸ διβλίο τελειώνει με τὴ σύγκυση τῆς πολεμικῆς καταστροφῆς.

Οί Robert Kee και Howard Clewes είναι δυὸ ἄλλοι νέοι μυθιστοριογράφοι που ἀσχολήθηκαν με πολεμικά θέματα. Δείχνουν μιὰ κατανόηση τῆς ἀνθρώπινης φύσης που είναι ἄρκετὴ για να τους κατατάξει σ' ἀνώτερη μοῖρα ἀπὸ μερικὸς προπολεμι-

* 'Ο P. H. Newby είναι ἓνας ἀπὸ τους πιὸ ἐξελίξιμους νέους μεταπολεμικοῦς συγγραφείς. 'Ισως τὸ πιὸ καλὸ του ἔργο είναι τὸ «Πράκτορες και Μάρτυρες» (1947). 'Απὸ τότε δημοσίευσε τὸ «Χιονισμένο λιεβάδι» και τὸ «Νεαρὸ Μαγιάτικο Φεγγάρι» (1950). Για τὸ τελευταῖο του ἔργο «'Υποχώρηση» (1953) γράφτηκαν πολὺ κολακευτικὰ κριτικῆς.

κούς μυθιστοριογράφους, που τὰ θέματά τους περιορίζονται στους μικροθριάτους και τις μικροτραγωδίες τῶν ἡσυχῶν πολιτῶν, στὰ βάσανα τοῦ προλεταριάτου καὶ στὶς συνηθισμένες ἐρωτοδουλειές τῆς ἀγροτικῆς Ἀγγλίας. Εἶναι καὶ οἱ δύο συγγραφεῖς μὲ

Alex Comfort

ἐξαιρετικὴ ἀντίληψη καὶ ἐξυπνάδα. Δηγοῦνται ἱστορίες ποὺ εἶναι εὐκόλο νὰ τις θυμᾶται κανένας, καὶ ποτὲ δὲν εἶναι αἰσθηματικοί. Εἶναι γι' αὐτὸ παράξενο ὅτι οἱ χαρακτήρες ποὺ συναντοῦμε στὰ ἔργα τους εἶναι συνήθως ξύλινοι καὶ σὲ μερικές περιπτώσεις μονομερεῖς τύποι παρμένει ἀπὸ τὴ γενικὴ τάση τοῦ μυθιστορήματος τῶν τελευταίων 20 χρόνων, ὅπως ὁ συμπαθὴς καὶ ἀναποφάσιτος ἀρχηγὸς τῶν ἀνταρτῶν στὸ ἔργο τοῦ Howard Clewes «Ὁ ἀσυγχώρητος» καὶ ἡ Γερμανίδα στὸ ἔργο τοῦ Kee «Ἡ δύσκολη ἀκτῆ». Δημιουργεῖ κανεὶς τὴν ἐντύπωση ὅτι ὡς συγγραφεῖς χρησιμοποιοῦν τὴ φαντασία τους κατὰ ἓνα ἀσυνήθιστο τρόπο. Βάζουν δηλαδὴ μέσα στὴ ζωὴ ἓνα μέρος τῆς μνήμης τους, ἢ ὅποια ἀποκρούει μερικές καταστάσεις, καὶ τελικὰ ἀντιδρᾷ μὲ τὸ νὰ τοὺς δημιουργεῖ ἑτοιμοὺς χαρακτήρες σὲ ἀντικατάσταση τῶν πῶ ἀπὸ τὴν πραγματικὴν καὶ καταστάσεων ποὺ προτιμᾷ νὰ τοὺς ἀφήνει στὴ λήθη.

Ἡ γνώμη ὅτι ἡ πολεμικὴ πείρα εἶναι μειονέκτημα προκειμένου νὰ γράψει κανένας πολεμικὰ μυθιστορήματα μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ παράλογη. Εἶναι ὅμως ἀλήθεια ὅτι τὸ πῶ ἐντυπωσιακὸ μυθιστόρημα ποὺ γράφτηκε ἀπὸ Ἄγγλο συγγραφέα γιὰ τὴν πώση τῆς Γαλλίας, προέρχεται ἀπὸ κάποιον ποὺ δὲν πῆρε μέρος στὴ μάχη. Ὁ Alex Comfort ἦταν μόνο 22 ἢ 23 χρόνων ὅταν ἔγραψε τὸ «Σπίτι τῆς Δύναμης». Εἶναι ἓνα μακρὸ μυθιστόρημα μεγάλῃς πνοῆς ποὺ πρῶτα ζωγραφίζει τὴν κατάσταση μερικῶν ἐργατῶν σὲ μιὰ γαλλικὴ βιομηχανικὴ πόλη πρὶν ἀπὸ τὸ 1939, καὶ ὕστερα ἀκολουθεῖ τὶς τύχες τους μέσα στὴν περίοδο τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς. Εἶναι δύσκολο νὰ πιστέψει κανένας πῶς αὐτὸ τὸ βιβλίο δὲ γράφτηκε ἀπὸ ἄμεση πείρα τῶν πραγμάτων, καὶ ὅμως αὐτὴ εἶναι ἡ κατάστασις. Εἶναι ἓνα κατὰ κάποιον ἄλλο τρόπο σπουδαίον ποὺ μᾶς ὑπενθυμίζει τοὺς κινδύνους ποὺ συνεπάγεται ὁ δογματισμὸς σὲ ζητήματα δημιουργικῆς φαντασίας. Ἐπιφανειακά, τὸ πῶ ἀξιοσημείωτο χαρακτηριστικὸ τοῦ μυθιστορήματος αὐτοῦ εἶναι ἡ μεγάλῃ ἐπιμονὴ στὴ λεπτομέρεια—τὸ ἀποτέλεσμα ἴσως ἐνός θαυμασμοῦ συγγραφέων ὅπως τὸν Zola καὶ ἀκόμη τὸν Balzac. Ἡ ἀφήγησις περιέχει ἓνα τεράστιο (καὶ συνήθως ἀνιαρὸ) θῆρος πληροφοριῶν γιὰ κάθε πλευρὰ τῆς ἐμφάνισις τῶν χαρακτήρων, τὰ ρούχα τους, τὴ δουλειὰ τους, τὶς μηχανές ποὺ ἐργάζονται. Μὰ ὅτι εἶναι πολὺ πῶ σπουδαῖο εἶναι τὸ γεγονός ὅτι πίσω ἀπ' αὐτὸ τὸν ὄγκο λεπτομερειῶν, ὑπάρχουν ἰδέες μὲ βάθος στὸ ἔργο αὐτό. Εἶναι ἓνα ἔργο ποὺ ἔχει δικὴ του ἄποψη γιὰ τὴ ζωὴ.

Τὸ τελευταῖο αὐτὸ χαρακτηριστικὸ δὲν εἶναι κοινὸ ἀνάμεσα στοὺς μυθιστοριογράφους. Στὸ παρελθὸν ὁ συνηθισμένος τύπος μυθιστοριογράφου κρατοῦσε τὴν ἀπαθὴ καὶ συνηθισμένη στάσι ἀπέναντι τῆς ζωῆς ποὺ βρίσκουμε σὲ συγγραφεῖς σὰν τὸν Thackeray. Σ' ὄλο τὸν 19ον αἰῶνα ὁ τυπικὸς Ἄγγλος μυθιστοριογράφος παρακολουθοῦσε τὸ πανόραμα τῆς ζωῆς ἀπὸ τὸ βάθος μιᾶς ἀναπαυτικῆς πολυθρόνας καὶ ἐσχολοῦσε τὸ θέμα μὲ καλωσύνη καὶ ἐμπιστοσύνη. Στὸν 20ον αἰῶνα αὐτὸ δὲν εἶναι πῶ δυνατόν. Κάθε συγκατάβασις ποὺ ὑπῆρχε ἔχει ἐκλείψει καὶ εἶναι φανερὸ πῶς ὁ νέος συγγραφέας πρέπει νὰ σκέφτεται ὅπως δὲν σκέφτηκε ποτὲ πρὶν. Ὁ Alex Comfort δίνει τὴν καλύτερη ἀπόδειξι τέτιαις σκέψης ἀνάμεσα στοὺς συγγραφεῖς ποὺ φάνηκαν τὰ τελευταῖα χρόνια καὶ εἶναι ἡ ποιότητα τῆς σκέψης ποὺ δίνει στὸ «Σπίτι τῆς Δύναμης» καὶ σ' ἓνα νεώτερό του μυθιστόρημα «Ἀπ' αὐτὴ τὴν Πλευρὰ Τίποτε», τὴ μεγάλῃ τῶς ἐπιτυχία.

Στοὺς γεροντότερους συγγραφεῖς, ἐκείνους ποὺ ἔγραψαν πρὶν τὸ 1939, ὁ πῶλος ἦρε σὰ μιὰ παράξενη πρόκλησι. Ἄν ὡς τότε ἔγραψαν μὲ τὴ βεβαίωσι ὅτι τὰ

έργα τους είχαν κάποια αξία, τώρα ήταν υποχρεωμένοι να σκεφτούν κατά πόσον τα έργα τους ικανοποιούσαν ένα αναγνωστικό κοινό που αντιμετώπιζε την καταστροφή. Μερικοί όπως την Evelyn Waugh, αφήσανε τα βιβλία τους μισοτέλειωτα, άλλοι πάλιν γύρισαν έσκεμμένα στο γράψιμο έργων φυγής, όπως απεικονίσεις της Βικτωριανής εποχής, που ως τελευταία φαινόταν κάτι το παράλογο και υποκριτικό, ενώ άλλοι όπως ο Charles Morgan και ο H. E. Bates στραφήκανε στο γράψιμο ειδικά πολεμικών έργων.

Ο H. E. Bates είναι ένας από τους πιο καλούς διηγηματογράφους των τελευταίων είκοσι-πέντε χρόνων. Υπήρξε στην R.A.F. και με το ψευδώνυμο «Άξιωματικός της Αεροπορίας Χ.» δημοσίευσε μερικά διηγήματα με τίτλο «Οί μεγαλύτεροι Άνθρωποι του Κόσμου». Ένα από τα κριτήρια της έπιτυχίας τους είναι η έγκριση τους από τους τόσο καλούς κριτές, τους αεροπόρους που ο Bates πήρε το θέμα του. Από τότε, όμως, δημοσίευσε μυθιστορήματα για τον πόλεμο στη Βούρμα, «Την Κόκκινη Πεδιάδα» και την «Τζιακαράνα», τα όποια κατά τη γνώμη μου οφείλουν την έπιτυχία τους—στην Άγγλία και την Αμερική—στη σεξουαλική τους υπόθεση, την αγριότητα που περιγράφουν και στο έξωτικό τους περιβάλλον.

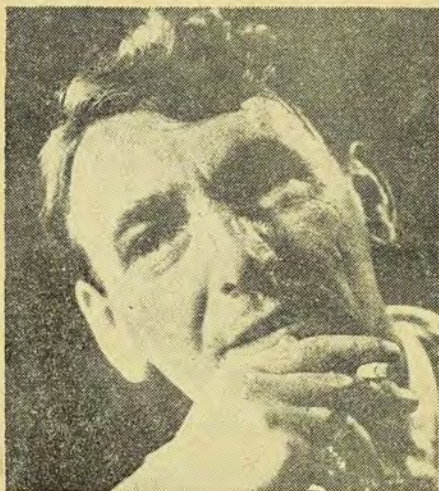

Elizabeth Bowen

Ένας πιο συζητήσιμος συγγραφέας είναι ο Charles Morgan, ο όποιος φαίνεται ότι εκτιμάται περισσότερο στο έξωτερικό, ιδιαίτερα στη Γαλλία, παρά στην πατρίδα του. Η φήμη του οφείλεται στα μυθιστορήματα «Sparkenbroke» και το «Ταξίδι και η Βρύση». Ότι ξεχωρίζει σ' αυτά τα μυθιστορήματα, είναι μία καλόπιστη φροντίδα για την κατάσταση του κόσμου που βρίσκεται επίσης σε μικρότερα του έργα όπως την «Ιστορία ενός Δικαστή» και την «Γραμμή του Ποταμού», που παρουσιάστηκαν μετά τον πόλεμο. «Η Γραμμή του Ποταμού» είναι ένα καθαρά πολεμικό έργο—περιέχει τις περιπέτειες μερικών αεροπόρων που πέσανε στη Γαλλία και διαφεύγουν με τη βοήθεια του «υπόγειου» στην Άγγλία. Ο Morgan είναι ένας εύσυνείδητος εργάτης του λόγου και το ύφος του είναι καλά δουλεμένο, μα οι ιστορίες του είναι συχνά ασκήσεις εις ένα είδος οικιακής, μάλλον ήσυχης πνευματικής αλγεβρας—και ως τέτιες είναι παράξενα κουραστικές για όσους έχουν πιο γήινα ενδιαφέροντα.

Είναι αδύνατο να ασχοληθώ κανένας επί πολύ για το σύγχρονο άγγλικό μυθιστόρημα χωρίς να αναφέρει το όνομα της Elizabeth Bowen, και έτσι δίνεται ευκαιρία να συζητήσουμε το μόνο μυθιστορημα «Η Ζέστη της Μέρας» που έγραψε τα τελευταία δέκα χρόνια. Από όλους τους μυθιστοριογράφους που γράφανε πριν το 1939 ή δυς Bowen είναι η πιο ενδιαφέρουσα, γιατί δείχνει την επίδραση του πολέμου πάνω στο μυθιστορημα που γράφεται σήμερα στην Άγγλία. Είναι μία μυθιστοριογράφος «ατμόσφαιρα» που έχει ένα πολύ ανεπτυγμένο αίσθημα χρόνου και τόπου, ένα μάτι για τα πέταλα των τριαντάφυλλων που πέφτουν ένα-ένα τα φθινοπωρινά απογεύματα, ένα αυτί για τη μουσική μακρυνών χορωδιών, μιαν αντίδραση στο μήνυμα ενός παλιού, αγαπημένου και τώρα εγκαταλελειμένου σπιτιού. Τα μυθιστορήματα της μάς συγκινούν από πολλές πλευρές. Από το «Θάνατο της Καρδιάς», για παράδειγμα, συγκινούμαστε με μιαν αγωνιώδη θύμηση αβωότητας, στο πρόσωπο της λεπτής Portia που βασανίστηκε και προδόθηκε. Ένθυμούμαστε όμως επίσης την ατμόσφαιρα του σπιτιού του θετού αδελφού της, το παγωμένο πάρκο μέσα στο όποιο οι περίπατοι συνεχίζονται και το χειμώνα, και τη μυρωδιά και τα έπιπλα του παλιοξενοδοχείου όπου η Portia στο τέλος καταφεύγει. Το «Σπίτι στο Παρίσι» έχει τον ίδιο πλοίο. Και τα δυο αυτά βιβλία είναι άριστουργήματα εις το είδος τους. «Η Ζέστη της Μέρας», είναι ένα μυθιστόρημα που πλέκεται στο Λονδίνο την εποχή του πολέμου, και όπως είναι φυσικό, διαγράφει τα αίσθημα της άησυχης πρωτεύουσας με τέτιον τρόπο που οι σε-

λίδες είναι συνήθως οδυνηρά γνωστές σε όσους συμμεριστήκανε αυτή την ανησυχία. Μά και κείνοι που δεν τη συμμεριστήκανε και εκείνοι που θα διαβάσουν το βιβλίο στο μέλλον θα βρίσκουν σ' αυτό ένα παράξενο και αλησμόνητο μήνυμα: «Για την Stella

Rex Warner

Rodney ή συναστροφή έγινε ευχάριστη... Πρόσωπα έρχονταν και έφευγαν. Ύπηρχε διαχυμένη στην ατμόσφαιρα μια, τολημρότης, μια άνυπαντρία. Διαδιδότανε στην ύπαιθρο, ανάμεσα στους αυτοεξόριστους, τους ανήσυχους, τους άσφαλισμένους και τους άγασφάλιστους, ότι όλοι μέσα στο Λονδίνο ήταν έρωτευμένοι, κι' αυτό ήταν αληθινό, έστω κι' αν δεν ήταν με τον τρόπο που έννοούσε ή ύπαιθρος. Σαν συγγραφέας ή Elizabeth Bowen άφωμοίωσε τον πόλεμο καλύτερα από τους γνωστούς σύγχρονους της: μολταυτά όμως δεν νομίζω ότι ή «Ζ' στη τής Μέρας» έχει τόση έπιτυχία όπως μερικά από τα προηγούμενα της μυθιστορήματα.

Ο Ren Warner είναι ένας άλλος μυθιστοριογράφος, ο οποίος μολονότι δεν έγραψε για τον πόλεμο ένδιαφέρτηκε για τις πολιτικές κινήσεις που τον προκάλεσαν.

Στα 1930 είχε μεγάλη έπιτυχία με μερικά άλληγορικά μυθιστορήματα, όπως το «Κυνήγι τής Άγριοπάτιας», τον «Καθηγητή», και πάνω απ' όλα με το «Άεροδρόμιο». Το θέμα του είναι η σχέση με την έξουσία, ένα θέμα που τον άπασχόλησε και σ' ένα τόμο δοκιμίων με τίτλο «Η θρησκεία τής Δύναμης». Ο κ. Warner σώζεται από τη ξηρότητα του συνηθισμένου συγγραφέα άλληγοριών, από τη συναισθηματικότητα ένός ποιητή. Το τελευταίο του όμως μυθιστόρημα, του οποίου μέρος έχει έλληνικό περιβάλλον, «Άυθρωποι τών λίθων», δεν είναι άλληγορία αλλά ένα έσκεμμένο μελόδραμα και είναι ακόμη μια έρευνα—ίσως όχι πολύ βαθιά—πάνω στη φύση του όλοκληρωτισμού.

(Το δεύτερο και τελευταίο μέρος στο έπόμενο).

Μεταφρ. Σ. Α. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ

ΣΤΟΝ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟ

Του άδελφού μου Χρ. Κάριμου

Κι' αν θρίσκεσαι στα ξένα μακρυά,
κι' αν χώρες και πελάγη μάς χωρίζουν,
κι' αν νοσταλγίες, πίκρες και καύμοι
ματώνουν την καρδιά σου και τη σκίζουν,

Σε συντροφεύουν τής μανούλας σου οί ευχές,
του γέροντα πατέρα σου το δάκρυ,
τής άδελφής σου ή αγάπη κι' ή στοργή,
που ξεπερνώντας θάλασσες και μάκρη,

άπλώνουν σαν άχτιδες φεγγαριού
στης μαύρης μονάξιās σου τα σκοτάδια,
και σε χαϊδεύουν σαν άρίνες πνοές
σκορπίζοντας σου φως κι' αγάπης χάδια.

Μ' άτσάλινο κι' όλόρθο το κορμί,
στο φύσημα τ' αγέρα, μη λυγίσεις,
Μη σκιαζεσαι στις μπόρες τής ζωής.
Στάσου περήφανα. Μιά μέρα θα νικήσεις.

ΤΟΥΛΑ Ν. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΑ ΕΤΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

Ἡ ἄλλοτε Βασιλεύουσα καὶ Βασιλὶς τῶν πόλεων, Θεόσωτος καὶ Θεοσκέπασταις, ἡ πόλις τῶν πόλεων, ἡ χώρα τῶν χωρῶν, ἡ Ἐπιτάλοφος Κωνσταντινούπολις ἀπὸ τοῦ 1926 κατ' ἀπόφασιν τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως ἔλαβεν ἐπίσημως τὸ ὄνομα Istanbul, ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν «Εἰς τὴν Πόλιν». Ἐκτισμένη κατὰ τὸ «κέντρον τῶν τεσσάρων τοῦ κόσμου μερῶν», ὅπως λέγει ὁ διάσημος βυζαντινὸς ἱστορικὸς Δούκας, καὶ ἐκτεινομένη ἐπὶ τῶν δύο ὄχθων τοῦ Κερατίου κόλπου, τοῦ Βοσπόρου καὶ ἐπὶ τῶν ἑκατέρωθεν αὐτοῦ ἀκτῶν τῆς Προποντιδῆς, ἀποτελεῖ θαυμάσιον τεράστιον συγκρότημα πόλεων στενῶς συνδεδεμένων καὶ ἀπ' ἀλλήλων δυσκόλως διακρινομένων, ὥστε νὰ φαίνεται, κατὰ Λαμαρτίνον, ὅτι «ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἡ φύσις καὶ ἡ τέχνη, ἐποποθέτησαν ἢ ἐδημιούργησαν ἐκ συμφῶνος τὸ θαυμασιώτερον τοῦτο θέαμα, τὸ ὅποιον ὁ ἄνθρωπος ὀφθαλμὸς δύναται νὰ ἀνεύξη ἐπὶ τῆς γῆς». Ἡ ἀσύγκριτος τοπογραφικὴ αὐτῆς θέσις ἐξασφαλίζει καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς αὐτὴν, παρὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1923 μεταφορὰν τῆς τουρκικῆς πρωτεύουσῆς εἰς Ἄγκυραν, προέχουσαν καὶ ἐξαιρετοὺν θέσιν.

Ὁ Κεράτιος κόλπος, περιεχόμενος πανταχῶθεν ὑπὸ βουνῶν καὶ ὧν ἐντελῶς ἀπὸ τῶν ἀνέμων ἠσφαλισμένος, ἀποτελεῖ λιμένα θαυμάσιον. Εἰς αὐτὸν πλήρως ἐφαρμόζονται τὰ τοῦ Ὁμήρου:

«. . . λιμὴν εὐορμος, ἴν' οὐ χρεῶ πείσματος ἔστιν,
οὐτ' εὐνάς θαλεῖν οὔτε πρυμνήσι' ἀνάμει,
ἀλλ' ἐπικέλαστας μείναι χρόνον, εἰς ὃ κε ναυτέων
βυμὸς ἐποτρύνη καὶ ἐπιπνεύσωμεν ἄηται».

(Ὀδυσσεύς I, 136—139)

Θεωρεῖται δὲ σήμερον ὄχι μόνον ὡς εἰς τῶν θαυμασιωτέρων, ἀσφαλεστέρων καὶ εὐρυχωροτέρων, ἀλλὰ καὶ τῶν εὐχρηστοτέρων λιμένων τοῦ κόσμου, προσιτὸς ὧν καὶ εἰς τὰ μεγαλύτερα σκάφη.

Ὁ Βόσπορος, τοῦ ὁποῦ εἰς μάτην ἤθελε τις ἀναζητήσῃ ἀντίτυπον ἐφ' ὅλης τῆς οἰκουμένης, ὁμοιάζει μὲ μεγαλοπρεπῆ ποταμὸν, μὴ προβαίνοντα κατ' εὐθείαν, ἀλλ' ὄντα σκολιόν. Αἱ καμπαί, τὰς ὁποίας σχηματίζουσι αἱ σκολιότητες τοῦ Βοσπόρου, ἀντανაკλῶσαι τὰ ὕδατα πρὸς ἀλλήλας, ἀποτελοῦσι τὸ χαρακτηριστικώτατον αὐτοῦ φαινόμενον, τὰ ρεύματα, τῶν ὁποίων τόση εἶναι ἡ ρύμη, ὥστε πολλῶν πλησιastiων φερομένων ὀλκάδων ἀναστέλλει τὸν δρόμον καὶ νὰ ὀπισθοδρομῶσιν ἀναγκάζει ταύτας. Εἰς οὐδὲν δὲ τῶν Περσικῶν μυθιστορημάτων ἀνευρίσκεται παραπλησίαι τις μαγικὴ σκηνοθεσία πρὸς τὴν ἐρατεινὴν θέαν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζουσι τὸ θέρος αἱ χθαμαλαὶ τοῦ Βοσπόρου ὄχθαι.

Ἡ Προποντις ἀποτελεῖ πάντερπον ἀρχιπέλαγος, εἰς τοῦ ὁποῦ τὰ γαλανὰ κύματα λούονται ὑπὸ τὰς θωπευτικὰς ἀκτῖνας τοῦ μαγικοῦ ἡλίου ἐννέα ὕμφοι δροσοστάλακται, ἀπαραμίλλου καλλονῆς, αἱ ἐννέα Πριγκιπώνησοι, κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην Προποντιδῆς νῆσοι καλούμεναι, ἡ Πρίγκιπος, ἡ Χάλκη, ἡ Ἀντιγόνη, ἡ Πρώτη, ἡ Τερέβινθος, ἡ Ὁξεία, ἡ Πλάτη, ἡ Νείανδρος καὶ ἡ Πίτα. Ὅλαι αἱ Πριγκιπώνησοι εἶναι ἐξαιρετοῦ φυσικῆς καλλονῆς, ἔχουσαι ἀνθέων φυσικῶν καὶ ἀρωματικῶν θάμνων ἀνέκφραστον ποικιλίαν, ὑμνηθεῖσαι διὰ τοῦτο καὶ ὑπὸ πολλῶν ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν. Ἐκφραστικώτατα παριστᾷ τὴν θελκτικότητα καὶ μαγευτικότητα τῶν νήσων τούτων ὁ Κωστής Παλαμάς εἰς τὸ ποίημά του «Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ»:

«Στὰ ὠραῖα νησιά, στὰ τραγικὰ νησιά, στὰ ἐννιά ἐρμῆνησια
μελαχροινὰ τὰ ροσμαρινία, ὀλόξανθα τὰ σπάρτα
περίσια, κί' ἀνασταίνουνε σπάρτα καὶ ροσμαρινία.
Κί' ὁ Μῆς ὁ λάγνος βασιλιᾶς μὲ τὸ φεγγάρι πλέκει
παθητικὰς κί' ἀχόρταγες ἀγάπης μεθυσμένες,
ἀπὸ τ' ἀσώπαστα πουλιὰ κί' ἀπὸ τὰ περιγιάλια
τὰ θρακικὰ, τὰ μουσικὰ καὶ ἀκοίμητα, ποῦ ὁ γῆλιος
ὁ ἀνατολικὸς ἀδρὺς τὰ ζῆ καὶ τὰ πυρῶνε».

Αἱ τέσσαρες πρῶται, αἱ καὶ μόναι σήμερον κατωκημένοι, ἔχουσιν ἀρίστην ρυμοτομίαν καὶ λαμπράς ἐξοχικὰς κατοικίας καὶ ἀποτελοῦσιν ἰδεώδη διαμονὴν διὰ τὴν θερινὴν περίοδον, τῆς ὁποίας ἀπολαύει κατὰ μέγα μέρος ἡ ἀριστοκρατία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ Κωνσταντινούπολις κατοικεῖται μετὰ τῶν προαστείων αὐτῆς ὑπὸ 1.033.920 κατοίκων (κατὰ τὴν ἀπογραφήν τοῦ 1950). Διοικητικῶς ἡ Πόλις ὑποδιαιρεῖται εἰς ἕνδεκα ὑποδιοικήσεις, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν νομάρχην, ὅστις εἶναι συγχρόνως καὶ ὁ δήμαρχος αὐτῆς.

Τὸ κλίμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι εὐκρατον· λόγῳ δὲ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεω, πλήσσει ἀπὸ τὸν βόρειον καὶ τὸν νότιον ἀνεμον. Ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου ἐπικρατεῖ ἡ καλλιτέρα ἐποχὴ, καθ' ἣν τὰ πάντα παρουσιάζουσιν ἐξαισιαν θέαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν περιόδον ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τοῦ Ἀπριλίου, καθ' ἣν ὁ καιρὸς εἶναι ἀτάκτως βροχερός. Αἱ ὕκτες εἰς τὸν Βόσπορον καὶ τὰς Πριγκιπωνήσους εἶναι γενικῶς δροσεραὶ καὶ ὑγραί.

Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον νὰ ἔχῃ πλήθος ἐκκλησιῶν ὄλων τῶν χριστιανικῶν δογμάτων, ὥστε καὶ σήμερον ἀκόμη νὰ ἀληθεύωσι τὰ λόγια τοῦ ἄλλοτε Πατριάρχου αὐτῆς, τοῦ μεγάλου πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας, Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ:

«... πολλοῖσιν ἀγαλλομένη μεγάλοις τε κάλλεσι δαιδαλέοις ἢ βασιλεία πόλις, νηοῖς οὐρανίοις ἀγάλλεται ἐξοχον ἄλλων».

πλὴν

«νηοὶ τοῖς ποθ' ἐμοῖς, νῦν γε μὲν ἄλλοτρίοις...»

Ἐκ τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν, τῶν μετατραπεισῶν εἰς τεμῆν μετὰ τὴν ἄλωσιν σώζονται ἐν καλῇ καταστάσει ἡ Ἁγία Σοφία (χρησιμοποιουμένη σήμερον ὡς μουσεῖον), αἱ Μοναὶ Ἀκαταλήπτου, Ἀγίου Ἀνδρέου τοῦ ἐν Κρίσει, Ἀγίων Πέτρου καὶ Μάρκου, Σωτήρος Παντοκράτορος, Ἀγίων Σεργίου καὶ Βάκχου, Ἀγίου Θεοδώρου Σφωρακίου (μετατραπεῖσα εἰς λουτρόνα) καὶ Ἀγίας Θεοδοσίας, ἡ Μονὴ τῆς Παμμακαρίστου καὶ ἡ περίφημοι διὰ τὰ θαυμάσια μωσαϊκὰ τῆς Μονῆ τῆς χώρας (μετατραπεῖσα εἰς μουσεῖον). Ἐπίσης ἐν ἀρίστη καταστάσει σώζεται καὶ ἡ μόνη ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς μορφήν παραμείνασα εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς Μουχλιωτίσσης, ὡς καὶ ἡ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, μὴ μετατραπεῖσα εἰς τέμενος, ἀλλὰ χρησιμοποιουμένη ὡς μουσεῖον ὄπλων. Ἄπασαι δὲ αἱ λοιπαὶ περίφημοι βυζαντιναὶ ἐκκλησίαι καὶ μοναὶ εὐρίσκονται ἐν καταστάσει πλήρους ἐγκαταλείψεως ἢ ερείπωσεως ἢ καὶ παντελοῦς καταστροφῆς καὶ ἐξφανίσεως. Οἱ Ἕλληνες χρησιμοποιοῦν σήμερον διὰ τοὺς θρησκευτικοὺς αὐτῶν σκοποὺς περὶ τοὺς 60 ναοὺς, κτισθέντας μετὰ τὴν ἄλωσιν. Ἐπίσης ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Ἑλλήνων εἶναι καὶ τὰ δύο θαυματουργὰ ἀγίασματα τοῦ Βαλουκλή καὶ τῶν Βλαχερνῶν, εἰς τὰ ὁποῖα παρατηρεῖται καθημερινῆ συρροὴ πιστῶν, οἵτινες διατηροῦσι τὸν αὐτὸν πρὸς αὐτὰ σεβασμὸν καὶ τὴν αὐτὴν τιμὴν, ὡς προμάχων τῆς πόλεως καὶ προστατῶν κατὰ πάσης νόσου, ἧς καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Βυζαντινῶν.

Πλήθος τζαμιῶν ὄλων τῶν εἰδῶν συμπληρῶνει τὸν καθωραϊσμὸν τῆς Πόλεως. Τὸ πρῶτον τζαμίον, κτισθὲν τὸ 1397 ἐπὶ βυζαντινῶν, κατόπιν εἰδικῆς ἀδείας τοῦ Ἀυτοκράτορος Μανουὴλ Παλαιολόγου, εὐρίσκεται εἰς τὴν συνοικίαν τῆς Βλάχκας. Ἐκτὸς τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν, τῶν μετατραπεισῶν εἰς τεμῆν, ἀξιοσημείωτα ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως εἶναι τὸ τέμενος Ἀχμέτ πασᾶ, τὸ Τσινιλή με διακόσμησιν ἀπὸ κυανᾶς πορσελάνας, τὸ Ἐγιοῦπ, τὸ Ρουστὲμ πασᾶ, με ἐξαιρέτου τέχνης φαβεντιανᾶς πλάκας, τὸ Σουλτᾶν Ἀχμέτ, κατ' ἀπομίμησιν τῆς Ἀγ. Σοφίας, τὸ Σουλεϊμανιέ, τὸ ὠραιότερον καὶ κομψότερον.

Ἐκτὸς τῶν τζαμιῶν ἡ Κωνσταντινούπολις ἔχει πολλὰ μωσουλῆα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐτάφσαν σουλτάνοι, πρίγκιπες καὶ ἄλλαι προσωπικότητες. Οἱ ἀνδριάντες μεγάλων ἀνδρῶν σπανίζουσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ ἔλλειψις αὐτῶν ὀφείλεται εἰς σχετικὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Κορανίου. Μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν ἐπετρέπη ἡ ἀνέγερσις ἀνδριάντων. Πρῶτος ἠγέρθη τὸ 1926 ὁ ἀνδριὰς τοῦ Κεμάλ Ἀτατούρκ (ἰδρυτοῦ τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας) εἰς τὸ πάρκον τοῦ Σεράϊ Μπουρνου. Εἰς τὸ Μπεςίκτας ὑπάρχει ἀνδριὰς τοῦ ναυάρχου Μπαρμπαρός, εἰς δὲ τὴν πλατεῖαν τοῦ Ταξέιμ, εἰς τὸ Πέραν, τὸ ἥρῶν τῆς Δημοκρατίας μετὰ τὸν Ἀτατούρκ καὶ τοὺς συνεργάτας του.

Ἐκ τῶν παλαιῶν βυζαντινῶν ἀνακτόρων δὲν ἀπομένουσι σήμερον παρὰ δυσδιάκριτὰ τινα ερείπια. Τὰ ὑπὸ τῶν σουλτάνων κτισθέντα παραμένουσι ἀνεπάφα, μετατραπεῖντα εἰς μουσεῖα. Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Τόπ—Καπού εἶναι τὸ πλῆρον ἐνδιαφέρον καὶ λόγῳ τῆς ὑπερόχου θέσεώς του καὶ διὰ τὸν ἀμύθητον πλοῦτον τῶν θησαυρῶν του, πρὸς πλήρη καὶ λεπτομερῆ ἐπίσκεψιν τοῦ ὁποίου χρειάζεται τις δύο ὥρας. Πολυτέλεισταρον ἀπὸ ἀπόψεως τῶν χρησιμοποιηθεισῶν πρὸς ἀνέγερσίν του πρώτων ὄλων εἶναι τὸ ἀνάκτορον τοῦ Δολμά Μπαχτσέ, ἔνθα ἐφιλοξενήθησαν ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας κατὰ τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπίσκεψιν αὐτῶν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν οἱ Ἕλληνες Βασιλεῖς.

Ἐπιβλητικὰ τὴν ὄψιν, ἀνεπάφα εἰς ὠρισμένα σημεῖα, με βαθέα τραύματα εἰς

ἄλλα, ἰδίως ἐκεῖ ὅπου ἔγιναν αἱ πολύνεκροι μάχαι τοῦ Μαΐου τοῦ 1453, σώζονται τὰ χερσαῖα τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα καὶ συγκινητικώτερα θεάματα, ὑποστάντα ρωγμὰς καὶ κατὰ τὸν ἐφετεινὸν σεισμόν τῆς 18ης Μαρτίου. Τὰ κατὰ μῆκος τοῦ Κερατίου καὶ τῆς Προποντίδος θαλάσσια τείχη ἔχουσι κρημνισθῆ σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου.

Σῶζονται ἐπίσης αἱ περίφημοι στήλαι τοῦ Κωνσταντίνου, ὑποστᾶσα ζημίας κατὰ τὸν ἐφετεινὸν σεισμόν, τῶν Γότθων, τοῦ Μαρκιανοῦ, ἡ Ὀφιοειδὴς στήλη τῆς νίκης τῶν Πλαταίων εἰς τὸν βυζαντινὸν Ἰππόδρομον, πλησίον τῆς Ἁγ. Σοφίας, καὶ ἡ στήλη Θεοδοσίου τοῦ Β', ὁ πύργος τοῦ Γαλατᾶ, ὕψους 50 περίπου μέτρων, ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα μνημεῖα, ὁ πύργος τοῦ Πανεπιστημίου, τοῦ αὐτοῦ περίπου ὕψους καὶ ὁ πύργος τοῦ Λεάνδρου ἢ τῆς Δαμάλλεως ἐπὶ νησίδος εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Βοσπόρου.

Ἐκ τῶν μουσείων σπουδαιότερον εἶναι τὸ ἀρχαιολογικόν, πλησίον τῆς Ἁγ. Σοφίας, μὲ πολλὰ ἔργα ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης, τινὰ τῶν ὁποίων προέρχονται ἐκ Κύπρου. Τὸ σπουδαιότερον κειμήλιον τοῦ μουσείου τούτου εἶναι ἡ εὑρεθεῖσα τὸ 1887, κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Σιδῶνος, σαρκοφάγος τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, ἔργον ἐξαισίας ἑλληνικῆς τέχνης. Ἄξια λόγου ἐπίσης εἶναι τὸ τῶν ὄπλων, τὸ τοῦ Ἀτατούρκ, τὸ Ναυτικὸν μουσεῖον, ἡ Πινακοθήκη κ.ἄλ.

Ἐχει πολλὰς βιβλιοθήκας, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότεραι εἶναι ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Μπαγιαζήτ μὲ ὅλα τὰ μέχρι σήμερα ἐκδοθέντα βιβλία εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν, ἡ τοῦ Νούρι - Ὄσμανιέ, περιέχουσα ἀραβικὴν μετάφρασιν τῆς Πεντατεύχου, τοῦ Ψαλτῆρος καὶ τῶν Εὐαγγελίων καὶ ἡ τοῦ Πανεπιστημίου μὲ πολλὰ ἱστορικά, ἀρχαιολογικά καὶ ἐπιστημονικά βιβλία. Ἐκ τῶν χριστιανικῶν σπουδαιότεραι εἶναι ἡ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν Φαναρω, ἡ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τοῦ Γερμανικοῦ τοιούτου.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει πλὴν πολλῶν τουρκικῶν καὶ ἑλληνικῶν σχολῶν κατωτέρας καὶ μέσης ἐκπαίδευσως καὶ τοῦ τουρκικοῦ Πανεπιστημίου, τοῦ ἀναδιοργανωθέντος τῷ 1933 ὑπὸ τοῦ Ἑλβετοῦ καθηγητοῦ Malehe, λειτουργοῦσι καὶ πολλὰ ξένα σχολαῖ κατωτέρας καὶ μέσης παιδείσεως, ὅπου διδάσκουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καθολικοὶ μοναχοί. Λαϊκὰ λυκεία ἔχουσιν ἡ ἰταλική, αὐστριακὴ, ἀγγλικὴ καὶ ἀμερικανικὴ παροικία.

Οὕτως ἔχει σήμερα ἐν ἀτελεῖ σκιαγραφία ἡ ἄλλοτε Βασιλεύουσα, ἡ πολυθρύλητος καὶ πολυκλεῆς Κωνσταντινούπολις, ἥτις καὶ μετὰ τὴν μεταφορὰν (1923) τῆς τουρκικῆς πρωτεύουσος εἰς τὴν Ἄγκυραν ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχη τὴν αὐτὴν προνομιοῦχον θέσιν, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ἄλλοτε, ἀπὸ οἰασθήποτε ἀπόψεως καὶ ἐὰν ἐξετασθῇ.

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΜΙΤΣΙΔΗΣ

Ἡ Ἁγία Σοφία.

ΕΚ ΠΡΟΜΕΛΕΤΗΣ (*)

Δ'

Ὁ Κωστής ἀπίθωσε τὸ δισάκκι του στὴ ρίζα ἐνὸς πεύκου καὶ κάθισε νὰ ξεκουραστεῖ. Στὰ πόδια του, ὡς πεντακκασία μέτρα χαμηλότερα, ἀπλωνόταν τὸ χωριό του: τὸ χωριό ποὺ τὸν γέννησε καὶ τὸν ἀνάθρεψε. Ἡ καρδιά του ἔκανε ἀνάλαφρους πῆδους ἀπ' τὴ συγκίνηση. Σὰν νάτανε ξενιτεμένος μακρῶς, στὴν Ἀμερική ἢ στὴν Αὐστραλία, καὶ ξανάβλεπε τὸ χωριό του γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ τριάντα χρόνια. Κι' ὅμως θάναί μολίς τρία χρόνια πῶχει νὰ τὸ δεῖ. Ὡστόσο, ἄλλες συνθήκες τότε, ἄλλες ὥρα.

Ἀνοζήτησε τὸ σπίτι του. Ἄ ναι, ἦταν χωμένο πίσω ἀπ' τὴν ἐκκλησιά. Τὴ μικροσκοπικὴ ἐκκλησίτσα μὲ τὴ μικρὴ αὐλή, ποὺ στὴν ἄλλη τῆς ἄκρη καμάρωνε κοιτάζοντας κατὰ τὴ βαθειὰ ρεματιά τὸ μικροσκοπικὸ σχολειό. Οἱ παιδικές του ἀναμνήσεις στριφογύριζαν γύρω ἀπ' τὸν μικροσκοπικὸ κείνο κύκλο. Ὅλα μικρά, ὅλο μικροσκοπικά. Κι' ὅμως τί καλά, ἂν ἔμενε κεῖ, ἂν παντρευόταν στὸ χωριό του, νὰ στριφογύριζε γιὰ πάντα γύρω ἀπ' τὸ μικρό, τὸ μικροσκοπικὸ κείνο κύκλο! Πόσο πιὸ εὐτυχισμένος θὲ νάταν! Εἶναι καλοὶ οἱ πλατειοὶ ὀρίζοντες, μὰ ὄχι γιὰ ὄλους. Τώρα ποὺ σπᾶσαν τὰ φτερά του τὸ κατάλαβε! Μὰ εἶναι ἀργά. Εἶναι ἀληθινὰ ἀργά;

Πῆρε στὸν ὦμο τὸ δισάκκι κι' ἄρχισε νὰ κατεβαίνει τὸ κατηφορικὸ μονοπάτι διαλέγοντας μὲ προσοχὴ τὸν τόπο ποὺ θὰ πατοῦσε σὲ κάθε βῆμα. Μήπως δὲν ἔχει καὶ στὸ χωριό ἀπ' ὅπου ἐρχόταν γκρεμοὺς καὶ κατηφορικὰ μονοπάτια; Καὶ τί ἄλλο ἔκανε ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια ἀπὸ τοῦ ν' ἀνεβοκατεβαίνει γκρεμοὺς; Χαμογέλασε εἰρωνικά.

— Ἀκόμα λίγο θ' ἄρχισουν νὰ τρέμουν καὶ τὰ πόδια μας! Τί καταραμένο συνήθειο! Δὲν στάθηκα ποτέ μου ἄντρας! Σὲ τίποτε!

Πίεσε τὸν ἑαυτό του νὰ κάνει κουράγιο καὶ κατακύλησε τὸ μονοπάτι, χωρὶς νὰ προσέχει πιὰ ποὺ πατοῦσε. Ἄντικρυσε τοὺς πρώτους χωριανούς. Τὸν καλωσώρισαν μ' ἐκπληξὴ καὶ διάχυση. Τοῦ δώσαν καὶ τὰ συλλυπητήρια.

Βρῆκε τὴ γρηὰ στὸ σπίτι μαζί μὲ τὴν ἀδερφή του καὶ τὰ μωρὰ τῆς. Ὁ γαμπρός του ἔλειπε στὴ Λεμεσό. Ἔβγαλε ἀπ' τὸ δισάκκι τὰ πράματα καὶ τ' ἀράδιασε μπροστά τους. Θυμήθηκε, χωρὶς πόλο, τὴ χτεσινεβραδυὴ σκηνῆ, τὴς ξυλιές, τὸ σκέρτισμα τῶν ψώνιων. Τὸ λάδι εἶχε χυθῆ, πάει. Κι' ὁ ζάχαρης κι' ὁ καφὲς ἦταν ἀνακατωμένα μὲ χάματα. Μὰ δὲν πειράζει. Ἡ χαρὰ τῆς μάνας του καὶ τῆς ἀδερφῆς του τ' ἀποζημίωαν ὅλα.

Ἀργὰ τ' ἀπόγεμα βγήκε στὸ μοναδικὸ καφενεδάκι τοῦ χωριοῦ. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄντρας ἦταν μαζεμένοι ἐκεῖ. Καλωσορίσματα, συλλυπητήρια. Κι' ἡ κουβέντα κύλησε μὲ φυσικότητα στὰ θέματα τοῦ καὶ στὶς πίκρες του. Τὰ καμώματα τῆς πεθερᾶς του κάνανε τὸ θεῖο του τὸ Μελέτη ν' ἀγαναχτήσει.

— Νὰ ξεαναπαντρεφτεῖς, ρέ! Εἶσαι κοπέλλι ἀκόμη!

— Ναί, θεῖε Μελέτη, μά... δὲν γίνεται. Ἄπὸ τώρα;

Ὁ γέρο-Μελέτης ἔβυσε τὸ κεφάλι του.

— Ναὶ βέβαια, δὲν γίνεται. Πρέπει νὰ περάσουν δυὸ χρόνια.

— Κι' ἔνα γίνεται, βεβαίως ὁ Κωστής. Μὰ κι' αὐτὸ τὸ ἔνα πὼς περνά!

— Ἐ, κάνε ὑπομονή!, συμπέρανε ὁ γέρο-Μελέτης.

Ἡ συζήτηση κιβδύνευε νὰ σταματήσει ἐδῶ. Μὰ ὁ Κωστής βρῆκε τὸ κουράγιο νὰ πᾶει κατ' εὐθείαν στὸ ψητό.

— Εἶπα, θεῖε Μελέτη, ἂν εὕρισκα καμιὰ γρηὰ, δηλαδὴ ὄχι καὶ τόσο γρηὰ βέβαια, νὰ μπορεῖ νὰ δουλεύει... δηλαδὴ, θέλω νὰ πῶ... γιὰ τὰ παιδιά, γιὰ τὰ χτήματα... .

— Ἄ, νὰ βάλες γυναίκα σπῖτι σου, εἶπε σκεφτικὰ ὁ γέρος.

Τοῦ Κωστή τοῦ φάνηκαν ὅλοι συλλογισμένοι, μουδιασμένοι. Ἄρχισε νὰ χάνει τὸ θάρρος του. Σοκαρίστηκε τώρα; Τί διάβολο! Κι' ὅμως μίλησε γιὰ γρηὰ!

— Δὲν παίρνεις τὴ Μαρούσσα τοῦ Χαμπουλλά; Εἶπε ξαφνικὰ ὁ Πετρῆς, τὸ ζιζάνιο τοῦ χωριοῦ, κι' ἔβαλε τὰ χάχανα.

Χαχανίσαν ὅλοι, ἐξὸν ἀπὸ τὸ γέρο-Μελέτη.

— Ὅχι ἀνοησίες, Πετρῆ! Ἐδῶ συζητοῦμε σοβαρὰ!

Ξαφνιασμένος ὁ Κωστής ἄφησε τὸ μυαλό του ν' ἀρμενίσει μακρῶς, πίσω, στὰ μακρυνὰ περασμένα. Θάταν ἐφτά-ὀχτῶ χρονῶν παιδί. Ἦταν Κυριακή. Μαζὶ μ' ἄλλα παιδιά εἶχε χρωθεῖ μὲς στ' ἀναλόγιο τοῦ ψάλλη καὶ κολωναρχοῦσε. Ξαφνικὰ ἡ παιδικὴ καρδούλα του ἄρχισε νὰ χοροπηδᾷ μέσα στὸ στενὸ του στήθος. Κεῖνη τὴν ὥρα προ-

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

σκουνοῦσε μιὰ κοπέλλα. Μιὰ κοπέλλα, πού ὅμοια τῆς δὲν εἶχε ξαναδεῖ. Φοροῦσε ἕνα γολάζιο φουστάνι, πού λαμποκοποῦσε ἀνάμεσα στὶς ἀλατιένιες χοντρές φορεσιές τῶν γυαικῶν τοῦ χωριοῦ. Τὰ μαλλιά τῆς, κατὰξαντα, κατεβαίνανε σὲ δυὸ χοντρές πλεξούδες ὡς τοὺς γοφούς τῆς. Καὶ τὸ ροδοκόκκινό τῆς πρόσωπο ἄστραφε ἀπὸ ὑγεία καὶ χαρὰ.

Ρώτησε μὲ τρόπο τ' ἄλλα παιδιά ποιά ἦταν. Ρωτοῦσε κι' ἔνοιωθε ἕνα φόβο μπάς καὶ μαντέψουν τὸ τί ἔνοιωθε καὶ τὸν πιάσουν στὴν κοροϊδία. Ἦταν ἡ Μαρούσα τοῦ Χαμπουλλά, τοῦ γείτονά του, πού ἦταν δούλα στὴ Λεμεσό. Ἦταν λοιπὸν γειτόνισσά του. Τί χαρὰ!

Σὰν βγήκαν ἀπ' τὴν ἐκκλησιά τὴν ἄφησε νὰ προχωρήσει μπροστά, ὕστερο ἔτρεξε ζωπίσω τῆς χοροπηδώντας καὶ τραγουδώντας ἕνα τραγούδι τοῦ σχολείου. Ὅταν κοντέψανε στὸ σπίτι τῆς τὴν προσπέρασε καὶ στάθηκε σὲ κάποια ἀπόσταση κοιτώντας πίσω του μὲ χτυποκάρδι. Ἐκεῖνη τὸν κοίταξε καὶ χαμογέλασε.

—Ἐρεῖς καὶ τραγοῦδας κιόλας; Μπράβο! Πῶς εἶνε;

Κεῖνος κατακοκκίνησε, ξεροκατάπτε, κι' εἶπε τ' ὄνομά του μισοφαγωμένα, κοιτώντας τὴ γῆ.

—Ἄ, εἶσαι ὁ Κωστής, ὁ γείτονάς μου; Μπράβο!

Καὶ τοῦ χάιδεψε τὸ μάγουλο. Ὑστερα, παίρνοντας τὸ ἀπ' τὸ χέρι:

—Ἐλα νὰ δεῖς, τί σοῦφερα ἀπ' τὴ Λεμεσό!

Καὶ τὸν τράβηξε σπίτι τῆς. Τοῦδωσε μιὰ μεγάλη σοκολάτα καὶ κάμποσες χρωματιστές καρμέλες τυλιγμένες σὲ ὄμορφα χρωματιστὰ χαρτιά. Ὑστερα τὸν κάθησε στὰ γόνατά τῆς καὶ τὸν ἔβαλε νὰ τῆς τραγουδήσει κεῖνο τὸ τραγουδάκι. Καὶ σὰν τέλειωσε τὸν φίλησε. Καὶ τὸ μάτι του εἶχε μείνει καρφωμένο πάνω στὴ μιὰ τῆς ξανθιά μεταξωτὴ πλεξούδα πού τὴν εἶχε ριγμένη μπροστά καὶ κατεβαίνοντας ἀπ' τὸ στήθος τῆς ἔφτανε ὡς τὰ πόδια τῆς. Δὲν θὰ ξεχάσει ποτὲ στὴ ζωὴ του ἐκεῖνη τὴν πλεξούδα!

Πέρασε μερικὲς εὐτυχισμένες μέρες μαζί μὲ τὴ Μαρούσα. Ἦσαν οἱ μοναδικὲς εὐτυχισμένες μέρες τῆς ζωῆς του. Ὑστερα κεῖνη ἔφυγε. Μετὰ χρόνια ἡ Μαρούσα ξαναγύρισε στὸ χωριό. Μὰ πόσο ἀλλαγμένη ἦταν! Ἦταν ντυμένη στὰ μαύρα, τὸ ροδοκόκκινο χρῶμα εἶχε χαθεῖ ἀπ' τὰ μάγουλά τῆς καὶ τὸ πρόσωπό τῆς δὲ χαμογελοῦσε πιά ἀπὸ ὑγεία καὶ χαρὰ. Οἱ ὥραιες τῆς χρυσὲς πλεξούδες ὑπῆρχαν ἀκόμα, μὰ τὶς ἔδενε γύρω ἀπ' τὸ κεφάλι τῆς, πού τὸχε σκεπασμένο μὲ μαντίλι. Κάθησε κάμποσο διάστημα στὸ χωριό, μὰ σὰν νὰ μὴ τὸν εἶχε ξαναδεῖ ποτέ τῆς! Ποτὲ δὲν τοῦ μίλησε, ποτὲ δὲν τὸν πρόσεξε. Ἴσως γιατί ὁ Κωστής ἦταν τώρα μεγάλος. Ἦταν ὅμως τοῦτες δυστυχισμένες μέρες στὴ ζωὴ του, ὥσπου φάνηκαν ἄλλες πιὸ δυστυχισμένες.

Κατόπιν ἡ Μαρούσα ξαναφύγε. Καὶ δὲν τὴν ξαναεῖδε πειὰ. Μετὰ ἀπὸ καιρὸ ἔμαθε τὰ καθέκαστά τῆς. Ὁ γιουὸς τ' ἀφεντικοῦ τῆς στὴ Λεμεσό τὴν ἀποπλάνησε καὶ τῆς ἔκανε παιδί. Τὸ παιδί τῆς τὸ ρίξανε, τῆς δώσανε μερικὰ λεφτὰ καὶ τὴ διώξαν. Στὸ χωριό δὲν μπορούσε νὰ σταθεῖ. Πῆγε στὴν Πάφο καὶ δούλεψε σὲ κάποιο χτήμα. Ὑστερα σὲ ἄλλο καὶ σὲ ἄλλο. Τί ἔκανε σ' αὐτὸ τὸ διάστημα, πῶς περνοῦσε, ποτέ δὲν ἔμαθε, γιατί ποτέ δὲν τοῦρθε νὰ ρωτήσει.

Καὶ τώρα ἡ Μαρούσα ἦταν στὸ χωριό. Σίγουρα καταχαμένη, ἔλεινι. Ἦραγε νὰ διατρεῖ ἀκόμα κανένα ἴχνος ἀπ' τὴν παλιὰ τῆς ὀμορφιά; Πόσων χρονῶν νάναι τώρα; Καμιά σαρανταριά πάνω κάτω.

Κι' ὁ Πετρῆς τὸ ζιζάνιο, πέταξε τὴν κουβέντα του! Καὶ νῆξερε τί ἀναταραχὴ δημιουργήσε μέσα του! Ἄχ καὶ νῆταν ἀσπρομάλλα ἡ Μαρούσα, ἀσπρομάλλα κι' ἄσκημη! Μὰ τί λέει! Καλὰ, τὰ μαλλιά μποροῦν ν' ἀσπρίσουν. Μὰ ἡ ὀμορφιά γίνεται ποτέ ἀσκήμια;

Σηκώθηκε ἀπότομα ἀπ' τὴν καρέκλα καὶ τράβηξε κατὰ τὸ σπίτι χωρὶς νὰ καληνυχτίσει. Τὸ ἀντελήφθηκε σὰν προχώρησε πειὰ καὶ θλαστήμηνε μέσα του. Ἐκανε ἕνα μικρὸ γύρο καὶ τράβηξε κατὰ τὸ σπίτι τῆς Μαρούσας. Εἶχε πειὰ σκοτεινιάσει. Μέσα εἶχε φῶς. Μὰ δὲν τόλμησε νὰ μπεῖ. Μπήκε καταστακκισμένος ψυχικά καὶ σωματικά στὸ σπίτι τῆς μάννας του.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ τράβηξε γιὰ τὸν καφενέ, κάνοντας γύρο γιὰ νὰ περάσει ἀπ' τὸ σπίτι τῆς Μαρούσας. Τὴν πέτυχε στὴν αὐλὴ νὰ σκουπίζει. Βρῆκε τὸ θάμνος νὰ σταθεῖ νὰ τὴν κοιτάξει πίσω ἀπ' τὸ χαμηλὸ φράχτη πού περικλείει τὴ μικρὴ χωματένια αὐλὴ τῆς. Στὸ κορμί ἦταν ἡ ἴδια. Τὸ ἴδιο λυγρὸ ὄπως καὶ τότε. Μὰ τὸ πρόσωπο... Ἦταν ἀλήθεια τὸ ἴδιο ἐκεῖνο πρόσωπο, κεῖνο πού κράτησε φυλαγμένο στὰ κατὰβάθ τῆς τόσα χρόνια ἢ φαντασία του; Τὰ χαρακτηριστικά

της τού τη θύμιζαν κάπως. Μά είχε μπροστά του ένα πρόσωπο κοινό. Ένα πρόσωπο που δεν μπορούσες να το πεις άσχημο, μά που άπορούσες πώς μπορούσε νάταν κάποτε ωραίο. Τά μαλλιά της, σκούρα καστανά, μ' άσπρες τρίχες ν' άσημιζούσε ανάμεσό τους, τάχε τυλιγμένα γύρω άπ' τή κεφάλι της και δεμένα με μαύρο μαντήλι. Ό Κωστής σάν νάνοιωσε άπογοήτεια.

Άνοιξε τή ξύλινο καγκέλλι και μπήκε. Η Μαρούσα άφησε τή σκούπα της και τόν κοίταξε παραξενημένη και μ' ένα ύφος σάν έχθρικό, που ό Κωστής δεν πόρεσε να τή εξηγήσει.

Τής θύμισε ποιός ήταν. Τό έχθρικό ύφος έφυγε άπ' τή μορφή της χωρίς όμως να δείξει μ' αυτό καμιά ξεχωριστή ευχάριστηση που τόν έβλεπε. Τής κουβέντιασε διεξοδικά, κι' αυτή τόν άκουε ψυχρά. Ούτε καν τόν προσκάλεσε να πάνε μέσα.

Κι' όταν τήν άλλη μέρα ό Κωστής έφυγε ψυχραμένος με τή μάνα του και τήν άδελφή του, όλο τή χωριό ήξερε πώς θα πάρει μαζί του τή Μαρούσα. Κι' άλλοι τόν έλεεινολογούσαν, άλλοι τόν ζήλευαν.

* * *

Μπήκε ό χειμώνας. Με τίς βροχές και με τά κρύα του. Σ' όλο αυτό τή διαστήμα ό Κωστής μάλλον ήσυχια πέρασε. Δουλειές στα χτήματα δεν υπήρχαν. Κι' όσο για τή σπιτί, ψευτοπερνούσε. Βέβαια άναγκαζόταν να πλένει μονάχος τά ρούχα του, μά τί πείραζε! Τά βάσανά του όπου και νάναί τέλεβαν. Πολλές ένοχλήσεις άπ' τή Δημοστένη δεν είχε. Γιατί βέβαια χρήματα δεν υπήρχαν να τού ζητήσει, ούτε καν για να ψωνίσει άπ' τή μαγαζί του τούς μετρητοίς. Κι' έπειτα για κείνο τή ξύλο που τούδωσε τίς προάλλες ό Κωστής παραπονήθηκε στην Άστυνομία. Κι' ή Άστυνομία κάλεσε τή Δημοστένη και τού σύστησε να μη δίνει άφορμές για τέτοια παράπονα, γιατί βέβαια δεν είναι άσύδοτος.

Όστόσο τή σαρακι τών οικονομικών κατάτρωγε τά σωθικά τού Κωστή. Τή χρέος που έβαλε στον Παναγή δεν ήταν βέβαια μεγάλο και γρήγορα θα τή ξεπλήρωνε, σάν άρχιζαν οι δουλειές στα χτήματα. Μά τί θα γινόταν με τή Μαρούσα; Τής έταξε τρεις λίρες τή μήνα. Βέβαια σάν ξενοδουλείκι και παίρνει μεροκάματο δεν θα τής δίνει και αυτός δεύτερο μεροκάματο. Μά όσο και να πείς...

Κι' ή λαχτάρα ή άλλη, ή μεγάλη. Πώς να τή πει τής γρηάς; Πώς να τή μάθει ό Δημοστένης; Πώς να τή μάθει τή χωριό! Πώς να τήν φέρει! Βολιδοσκόπησε βέβαια κατ' έπανάληψη τούς φίλους του, τή γέρο Μιχάλη, πολλούς και διάφορους. Μά γενικά οι γνώμες τών χωριανών δεν ήταν ένθαρρυντικές. Ήταν ακόμα νωπός ό θάνατος τής γυναίκας του, ή Μαρούσα ήταν νέα, κι' έπί πλέον ή διαγωγή της ήταν ύποπτη.

Αυτό τή «ύποπτη διαγωγή» τόν έσφαζε, τού πριόνιζε τήν καρδιά. Μά ήταν άληθινά κακή διαγωγή; Δεν ήταν άλήθεια. Δεν τή παραδεχόταν. Άλλοίως εκείνη δεν θα επέμενε, για να δεχτεί νάρθη μαζί του, να τόν βάλει να όρκιστεί πώς δεν θα τήν άγγίξει, πώς δεν θα τήν δει ποτές του σά γυναίκα. Γιατί να τή κάμει αυτό αν δεν ήταν τίμια; Όχι, ήταν τίμια ή Μαρούσα. Τί κι' αν βρέθηκαν άνθρωποι άτιμοι κι' έκμεταλλευτήκανε τήν αδυναμία της, τή φτώχεια, τήν όρφάνια της;

Μά ήταν γι' αυτό που τούβαλε κείνους τούς όρους και μάλιστα με τόση έπιμονή; Ή ήταν γιατί τόν έβρισκε τόσο άσήμαντο, τόσο κακομοίρη... Τού ρχόταν να μετανοιώσει, να μη τήν φέρει. Ν' αφήσει τά πράματα όπως ήταν. Μά ήταν πειά δυνατό αυτό; Όπως ήρθαν τά πράματα; Κι' όπως εξακολουθούσαν; Και προπαντός τώρα που αναθυμήθηκε κείνες τίς παιδικές ευτυχισμένες μέρες, τίς μόνες ευτυχισμένες μέρες τής ζωής του, που τόν κάθισε στα γόνάτά της, που τόν φίλησε, που θαύμασε τή ροδαλό τής χρώμα και τίς ξανθές πλεξούδες της; Και πού θυμόταν και θα θυμόταν ως τήν τελευταία του πνοή κείνη τήν πλεξούδα που έπεφτε μπροστά της, πάνω από τά στήθια της κι' άναπαύοταν στην ποδιά της;

Όχι, δεν ήταν δυνατή πειά ή υποχώρηση. Θα γίνει ότι τούχει γραμμένο ή μοίρα του. Θα τραβήξει μπροστά. Και παίρνοντας θάρρος, άφου ήπια και μερικά ποτηράκια στού Παναγή, μίλησε στή γρηά.

—Σάν ανοίξει λίγο ό καιρός θ' άρχίσουν τά σαππίσματα. Πώς θα τά βολέψουμε φέτος;

—Βάλε άργάτες!

—Εύκολα βρίσκεις; Κι' έπειτα τρώγονται οι άργάτες; Μεγάλα μεροκάματα και δουλειά λίγη.

—Τσάππιστα λοιπόν μονάχος σου!

—“Έπειτα είναι κι' οι άλλες οι δουλειές, του σπιτιού. Βαρέθηκα να μαγειρεύω και να πλένωμαι μονάχος μου. “Έπειτα είσαι κι' εσύ γρηά. Τσάκκισες πειά. “Εστω και με τὰ δυό μωρά στην πλάτη σου κόπος είναι για σένα.

—Μέ λυπήθηκες τώρα;

—Νά σου πώ... σκέφτομαι να φέρω γυναίκα στο σπίτι. Δεν γίνεται άλλοιώς!

“Η γρηά γύρισε και τόν κοίταξε μ' ένα ύφος που σ' άλλη περίπτωση θα τόν τρομοκρατούσε.

—Γυναίκα στο σπίτι της κόρης μου; “Αν σου γούσταρε γυναίκα να χτίσεις δικό σου σπίτι να τήν μπάσεις μέσα. Κατάλαβες;

“Ο Κωστής άρχισε να θυμώνει. Τό θάρρος τουρθε ολάκερο και παραπανήσιο. “Έπρεπε να δοθεί ένα τέλος σ' αυτή τήν άοριστία.

—Για να σου πώ, γρηά! Αυτά που λές είναι λόγια του άέρα και δεν τ' ακούω γώ! Είναι τό σπίτι της κόρης σου! Είναι δικό μου σπίτι κι' όποιον θέλω φέρνω. Κι' άν δεν σ' άρέσει μπορείς να πάς στού γιου σου. “Ορίστε μας! Κι' έπειτα δεν θα φέρω φιλενάδα στο σπίτι! Γυναίκα ηλικιωμένη είναι. Για τις δουλειές μου.

“Η γρηά άφρισε. Τήν έπιασε νευρικό. Πρώτη φορά συναντούσε τέτοια αντίσταση από μέρους του. Τσίριξε, έβρισε, φοβίρισε. Κι' έτρεξε αναμαλλιασμένη να βρει τό γιού της. Στο δρόμο ξεφώνιζε, καλούσε όλους τούς χωριανούς για μάρτυρες στην άτιμία του γαμπρού της: να μπάσει γυναίκα στο σπίτι της κόρης της, πέντε μηνών χήρος!

“Ο Κωστής τὰ χρειάστηκε. “Αν έρθη ό Δημοστένης πάλι με τό ραβδί θάχουνε άσχημα ξεμπερδέματα. Προτίμησε να φύγει άπ' τό σπίτι, να πάει στόν καφεéné. Τὰ ξεφωνητά της γρηάς ακούοντουσαν ως εκεί. “Άλλοι ξέραν τι έτρεχε, άλλοι ρωτούσανε. Κι' ό Κωστής έξηγούσε. Πάσκιζε να παραστήσει τήν Μαρουσία σαν γρηά σχεδόν, και πολλούς τούς έπειθε. Ξέραν τὰ βάσανα του και δεν τούς έρχοταν να τόν κατακρίνουν για τήν άπόφασή του. “Ο γέρο-Μιχάλης τούδωσε κουράγιο.

—“Αν, παιδί μου, είναι γυναίκα νέα δεν σε συμβουλεύω να τήν φέρεις. Κουτσάστραβά πρέπει να περάσεις ύπομονεύοντας, ώσπου να χρονίσει ή μακαρίτισσα. “Αν είναι ηλικιωμένη όμως, όπως λές, και δεν σκέφτεσαι μαζί της άλλα πράματα, τότε φέρτηνε και μην άκούς κανένα! Τό ότι κακοπερνάς με τήν πεθερά σου όλοι μας τό ξέρουμε.

Βεβαίωσε και πάλι, με τό συναίσθημα της ντροπής να τόν πνίγει, πώς πρόκειται για γυναίκα ηλικιωμένη, και κέρδισε πολλούς με τό μέρος του. “Ετσι όταν κατέφθασε σε λίγο ό Δημοστένης άγριεμένος με τό ραβδί στο χέρι, ό Κωστής ένοιωσε κάποιο αίσθημα ασφάλειας που του ήταν άγνωστο ως τότε.

“Ο γέρο-Μιχάλης άποπήρε τό Δημοστένη προτού άρχίσει καλά-καλά τις φοβέρες του και τούς παλληκαρισμούς του.

—Κάστε ήσυχα, Δημοστένη! “Ο άνθρωπος, δεν πρόκειται να κάνει κανένα έγκλημα. Ξέρεις καλά τή μάνα σου, τό λοιπόν σώπαινε!

—Σάν πολύ να μου τό ύποστηρίζεις, θειέ Μιχάλη, τούτο τό παλιόκορμο! Τί διάβολο! “Ως κι' άπ' τούς γέρους χάθηκε ή ντροπή σήμερα;

—Πρόσεξε τὰ λόγια σου, Δημοστένη! Φοβέρισε ό γέρος.

“Ο Δημοστένης δεν είχε σκοπό να ύποχωρήσει σε κανένα, ούτε και να μαλακώσει τό παραμικρό. Προχώρησε άπειλητικά προς τό μέρος του Κωστή, που ζάρωσε πάνω στην καρέκλα του, μα παίρνοντας τό μάτι του αντίκρυ τόν άστυνομικό σταθμάρχη νάρχετα κατά τό μέρος τους λυγιστός και τάχα αδιάφορος, άπεφάσισε για τήν ώρα να βάλει νερό στο κρασί του.

—Βρέ, γαιδούρι, έκανε στόν Κωστή με δυσκολία συγκρατώντας τόν έαυτό του να μη του τήν φέρι με τό ραβδί κατάμουτρα, βρέ ξεδιάντροπε, χαμένο κορμί, που ούτε τίπια ντροπή δεν άπόμεινε πάνω σου, κι' όγδόντα χρονών γρηά, γυναίκα είναι ρέ! Ξένη γυναίκα! Πώς θα τολμήσεις να τή φέρεις, που τή γυναίκα σου άκόμα χτές τήν έθαψες, μωρέ;

—“Ησυχα, κύριε μουχάρη, όχι φασαρίες σε παρακαλώ! Τούκανε αύστηρά, μα ήρεμα ό άστυνομικός.

—Κουβεντιάζουμε, κύριε Στέλιο! Συζητάμε. Είναι υπόθεση σοβαρή, βλέπεις! 'Ο αστυνομικός κάθισε κοντά τους. 'Αναγκάστηκε νὰ κάτσει κι' ὁ Δημοστένης. Συζήτησαν τὸ ζήτημα πότε μὲ ψυχραιμία, πότε μὲ ἔξαψη. 'Ο Κωστής πήρε θάρρος ἀπ' τὴν παρουσία τοῦ αστυνομικοῦ καὶ τὴν ὑποστήριξη τοῦ γέρο-Μιχάλη καὶ μερικῶν ἄλλων. 'Επέμεινε ἀνένδοτα στὸ σκοπὸ του. Κι' ὁ Δημοστένης νικημένος ἀναγκάστηκε νὰ φύγει ἀφρίζοντας καὶ μωρμυρώντος γιὰ ἐκδίκηση, γιὰ ἄγρια ἐκδίκηση.

'Η μάνα του μαθαίνοντας τὰ καθέκαστα τὸν μούντζωσε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ τῆς. Καὶ κείνος τινάζόμενος στὸ μούντζωμα τῆς μάννας του ποὺ τούρθε σὰν κάμψικιά, λύσσαξε ἐνάντια σὲ ὄλους: ἐνάντια στὸν Κωστή, στὴ μάνα του, στὸν αστυνομικό, στὸ γέρο-Μιχάλη. Μὰ θὰ τοῦ γλυτώσει εὐκόλα κείνο τὸ σκουλήκι; 'Ἄς τὴ φέρει τῆ βρωμογυναίκα του, ὅποια καὶ νάιναι: ν' αἱ ἢ γρηὶ ἀδιάφορο. Θὰ τὴν κάνει νὰ φύγει μιὰ ὥρα ἀρχύτερα. Καὶ τοῦ Κωστή θὰ τοῦ μείνει ἡ μούντζα! 'Ἀκούς ἐκεῖ! Εἶναι λῆει νοικοκύρης στὸ σπίτι του! Σπίτι τοῦ χτικιάρη τοῦ Κωστή τοῦ πατρογονικοῦ του, τὸ σπίτι ποὺ γενιῆθηκε αὐτός, ποὺ μεγάλωσε, ποὺ ὡς κι' ἡ τελευταία πετρίτσα τῆς αὐλῆς του τοῦ γεννᾶ πόσες ἀναμνήσεις! Κι' σ' αὐτὸ τὸ ἱερὸ σπίτι νὰ κουβαλήσει αὐτός ὁ χτικιάρης μιὰ πόρνη. Καὶ νὰ σοῦ λένε δικαίωμά του εἶναι, τὸν προστατεύει ὁ νόμος. Νὰ τὸν βράσω τέτοιο νόμο! Μὰ ἄς εἶναι! Θὰ ἐκδικηθῶ μ' ἄλλο τρόπο. Νάιναι καὶ μὲ τὸ νόμο!

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΚΥΠΡΟΛΕΩΝ

(Ἡ συνέχεια στὸ ἐπόμενο).

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τὸ κατωτέρω τραγοῦδι, ἀνέκδοτο ἀπὸ ὅτι ξέρω, προέρχεται ἀπὸ τὸ χωριὸ Λύμπια. 'Ο διευθυντῆς τοῦ σχολείου κ. Στέφανος Λύτρας, κουβεντιάζοντας μὲ τὰ παιδιά τοῦ σχολείου του γιὰ τραγοῦδια καὶ παραμῦθια ποὺ ξέρουν τὰ παιδιά, ἀνακάλυψε τὸ τραγοῦδάκι αὐτό, ἀπὸ ἕνα κοριτσάκι, τὸ ὁποῖον δὲν ἤξερε τὸ τραγοῦδι, ἀλλὰ τὸ εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὴ μητέρα του. Μὲ τὴν παρακίνηση τοῦ δασκάλου ἢ μητέρα ὑπαγόρευσε τὸ τραγοῦδι στὸ κοριτσάκι τῆς καὶ τὸ ἔγραψε.

Εἶναι ὀλοφάνερο πὼς οἱ δασκάλοι στὰ χωριά, μὲ μιὰ κατάλληλη ἐνέργεια στὰ παιδιά καὶ στοὺς γονιοὺς τους μποροῦν νὰ μαζέψουν πολὺτιμο λαογραφικὸν ὕλικόν, ποὺ χάνεται ἀπὸ μέρα σὲ μέρα.

'Ἄν οἱ ὑπηρεσίες τῶν δασκάλων στὶς κοινότητες εἶναι ὑψίστης σημασίας, πρέπει ἀσφαλῶς νὰ θεωρήσουν ὡς ὑψίστης σημασίας καὶ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτήν, δηλαδὴ τὴ διάσωση τοῦ λαογραφικοῦ ὕλικου. Πόσα τέτοια τραγοῦδάκια σὰν κι αὐτὸ ὑπάρχουν ἄγνωστα, ἢ ὑπῆρχαν καὶ χάθηκαν! Πολὺ πιθανὸν νὰ χανόταν καὶ τοῦτο, ἂν τὸ κοριτσάκι, γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο δὲν τὸ μάθαινε ἀπὸ τὴ μητέρα του. Καὶ ὑπῆρχε μεγάλη πιθανότητα νὰ μὴν τὸ μάθῃ, ἀφοῦ σήμερα ὁ ἄνεμος τῆς μόδας γιὰ τραγοῦδια καὶ χοροὺς πνέει ἐλεύθερα στὰ Κυπριακὰ χωριά καὶ σαράνει τὰ παλιὰ σὰν κιτρινοσμένα φθινοπωρινὰ φύλλα.

N. ΚΛΗΡΙΔΗΣ

ΤΟ ΠΕΡΤΙΤΖΙΝ

Περτίτζιν ἐκακκούρισε μὲσα στὸ μερτσινάτζιν
τς' ἢ λυερῆ τ' ἄζούλεψεν ποὺ τὸ παναθυράτζιν,
τς' ἐπολογήθην τς' εἶπεν του μὲ δκυὸ σιεῖλη καμένα:

—«Πουλλίν, νᾶχα τὰ κάλλη σου, νᾶχα τὲς ὀμορφιές σου,
νᾶχα τζαὶ τὲς φωνάεσ σου τζαὶ τὲς παρπατησιές σου!»

Τζαὶ τὸ περτίτζιν ἄκουσεν τζαὶ λέει τζαὶ λαλεῖ τῆς:

—«'Α! λυερῆ π' ἄζούλεψες ποὺ τὸ παναθυράτζιν,
ἔσου τρώεις ψομὶ γλυτζίν τς' ἐγιώ πίννω φαρμάτζιν.
'Ἐσοῦ καρτερεᾶς νιούλλικον νὰ σὲ σφυχτακαλιάσει,
τς' ἐγιώ καρτερεῶ τὸν τζυνηὸν γιὰ νὰ μὲ σημαδικιάσει!»

(Καθ' ὑπαγόρευσιν Θεωροῦς Ἀθραάμ Τουμάζου).

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΤΟ Θ' ΔΙΕΘΝΕΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΛΟΓΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΕΝ ΘΕΣΣ'ΝΙΚΗ

Τὸ Θ' Διεθνὲς Βυζαντινολογικὸν Συνεδρίον, τὸ ὁποῖον συνεκροτήθη εἰς Θεσσαλονίκην ἀπὸ 12ης μέχρι 25ης Ἀπριλίου τοῦ ἔτους τούτου, ἐσημείωσε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν. Ἐπληροῦσε τὸ πρῶτον ἀπὸ δύο ἔτων εἰς τὸ Παλιόνιον τῆς Σικελίας εἶχεν ἀποφασισθῆ ἡ σύγκλησις τοῦ νέου Συνεδρίου εἰς Θεσσαλονίκην, τὴν δευτέραν πόλιν τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας, κατὰ τὸ ἔτος τῆς θλιβερωτάτης 500ῆς ἐπετείου τῆς ἀλώσεως τῆς βασιλείας τῶν πόλεων καὶ τῆς διαλύσεως τῆς περιζηλευτάτης αὐτῆς Αυτοκρατορίας πού ἐγαλοῦρησε τὸν κόσμον ἐπὶ 1000 καὶ πλέον χρόνια καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ὁποίας ἐξακολουθεῖ νὰ τὸν γαλουχῇ μέχρι σήμερον, ὅλοι οἱ ἐπιστήμονες τοῦ κόσμου, ἰδιαίτερος δὲ οἱ περὶ τὰ βυζαντινὰ ἀσχολούμενοι, ἀνεμένον μετὰ μεγάλην ἀνυπομονήσαν τὴν ἐξαμενητικὴν εἰκαρίαν, ἡ ὁποία θὰ ἐδίδετο εἰς αὐτοὺς. Ὅχι μόνον ἀνυπομόνουσαν νὰ παραστοῦν εἰς ἓνα νέον ἐπιστημονικὸν συνέδριον, ἀλλὰ καὶ ἐπεθύμουσαν νὰ γνωρίσουν τὴν περίπυστον πόλιν τῶν Θεσσαλονικέων, τὸ χάσμα τοῦτο τοῦ Θεωραϊκοῦ, μετὰ τὰ σπουδαιότατα βυζαντινὰ τῆς μνημεῖα καὶ μετὰ τὴν βυζαντινὴν τῆς παραδόσιν. ἐπίσης δὲ καὶ μετὰ τὴν εἰκαρίαν τοῦ Συνεδρίου ἄλλα σπουδαιότατα κέντρα τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως εἶναι ἡ Βέροια, ἡ Κασσοπιά καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος κατ' ἔξοχὴν, τὸ ζωντανὸν αὐτὸ κομμάτι τοῦ Βυζαντίου πού ἔχ ἕως σήμερον μετὰ ὅλην τὴν βυζαντινὴν παραδόσιν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Τέχνης καὶ τῆς μελέτης.

Ἡ ἀνυπομονήσαν τῶν Βυζαντινολόγων διὰ τὸ Συνεδρίον τῆς Θεσσαλονίκης ἰκανοποιήθη κατὰ τὸν πληρέστερον τρόπον, ὁ ὁποῖος ὁμοιογενῶς ὑπὸ οὐδενὸς ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπερβληθῇ. Ἡ τάξις καὶ ἡ ὁργάνωσις πού ἀπομνημονεύονται 450 καὶ πλέον συνέδρους ἐράνη ἤδη πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ συνεδρίου μετὰ τὰς συνεχεῖς ἐξοδητικὰς καὶ ὑπομνησιαστικὰς ἐπιστολὰς εἰς αὐτοὺς. Καὶ ἂν ἐπῆλθε κάποια καθυστέρησις εἰς μερικά, αὐτὸ ὀφείλεται εἰς μερικὸς συνέδρους καὶ ὄχι εἰς τοὺς ὁργανωτάς τοῦ συνεδρίου. Τὸ ὅτι π.χ. δὲν εἶχον περιληφθῆ εἰς τὸ προκα-

ταρτικὸν πρόγραμμα πού διενεμήθη ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ Συνεδρίου ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν συνέδρων καὶ αἱ περιλήψεις τῶν ἀνακοινώσεών των, αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι πολλοὶ ἐβράδυναν νὰ δώσουν τὰς πολὺν ἑσώροις ἐπιτηθείσας πληροφορίας. Ὅλα ὅμως αὐτὰ ἀνεπληρώθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Συνεδρίου, ὅτε ἐκζητοφόρησε τὸ ὀριστικὸν πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν καὶ παραρτήμα τῶν περιλήψεων τῶν ἀνακοινώσεων.

Αἱ ἀνακοινώσεις ἤδυναντο νὰ γίνοντο εἰς μίαν ἐκ τῶν πέντε ὀρισθεῶν γλωσσῶν τοῦ Συνεδρίου, ἴητοι τὴν ἑλληνικὴν, τὴν ἀγγλικὴν, τὴν γερμανικὴν, τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν. Γλῶσσα καὶ θέμα τῶν ἀνακοινώσεων καθορίζετο ὑπὸ τῶν Συνέδρων. Τῆς ἑλληνικῆς ἔγινε χρῆσις εἰς μεγάλον βαθμὸν. Καὶ ἀνακοινώσεις ἔσχον ἐπιστημονὸν ἔγιναν εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ἀλλὰ πρὸ παντός αἱ χωρῆσι τῆς προσηγορίας τῶν ἐπιστημῶν ἀντιπροσώπων κατὰ τὴν πανηγυρικὴν ἐνασχέσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου τὴν 12ην Ἀπριλίου, τὴν κηρυχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Παύλου, ἔγιναν σχεδὸν πᾶσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Πλείστοι τῶν ἔξενων συνέδρων κατεῖχον εἰς πολὺ ἰκανοποιητικὸν βαθμὸν τὴν νέαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ἐθεώρουσαν τιμῆν των ὅτι ἤδυναντο νὰ ὁμιλήσουν εἰς τὴν γλῶσσαν πού συνεχίζει σήμερον τὴν γλωσσικὴν παραδόσιν τοῦ Βυζαντίου. Πολλὰκις οὗτοι συνομιλοῦν μετὰ τῶν ἑλληνιστῶν. Ἐξαιρετικὸς ὑπῆρξε πλὴν ἄλλων ὁ εἰς νέαν ἑλληνικὴν λόγος τοῦ διαπρεπελοῦς Βέλγου Βυζαντινολόγου Γκοργκουά, ὁ λεχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ εἰς Κασσοπιά, ὅπου μετὰ τοῦ κορυφαίου τῶν Βυζαντινολόγων, Ρώσου τὴν καταγωγὴν, Ἀμερικανὸν δὲ πολίτου, Βασιλέφ, ἀνεκτιμήθη οὗτος ἐπίτιμος δημότης Κασσοπιάς. Ἐνθυμῶμα τὸν ἐνθουσιώδη λόγον διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὸν ἑλληνικὸν κόσμον καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς πᾶσα τὰς περιόδους μέχρι τῶν σημερινῶν χρόνων, τὸ ἐγκώμιον τῶν ἡρωικῶν κατορθωμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τὸν ποικιλοτρόπον βαρβάρων ἐπιδρομῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων, τῶν βυζαντινῶν μέχρι τῶν σημερινῶν χρόνων, τῶν ἀγώνων τοῦ Παύλου Μελά εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τῶν προσφάτων ἡρωικῶν θυσιῶν τοῦ ἔθνους κατὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν νέων ἐισβολέων καὶ κατακτητῶν καὶ τοὺς ὁρατοὺς χαρακτηρισμοὺς, τοὺς ὁποίους ἔδωσε δι' ἑ-

αυτὸν ὁ ἐπιφανὴς Βέλγος ἐπιστήμων: «Λογισα, εἶπε, τὸ στάδιον μου ἀπὸ ἐλληνιστῆς, ἔγινα φιλέλλην καὶ ὕστερα Ἕλλην, ἔγινα ἔπειτα βυζαντινολόγος καὶ σήμερα ἔχω τὴν τιμὴν νὰ γίνωμαι Καστοριανός»— ὡς γνωστὸν εἰς Καστοριάν εἶναι ὁ τάφος τοῦ μεγάλου ἥρωος Παύλου Μελά.

Οὐδέποτε εἰς Βυζαντινολογικὸν Συνέδριον συνεκεντρώθησαν τόσο πολλοὶ ἐπιστήμονες, ξένοι καὶ Ἕλληνες. Ὁ κορυφαῖος τῶν Βυζαντινολόγων, ὁ ὑπέρογρος Βασίλειος, παρίστατο διὰ πρώτην φοράν εἰς Βυζαντινολογικὸν Συνέδριον. Οὐδέποτε τόσα πολλὰ ἀνακρινώσεις καὶ ποιοτικῶς ἀξιόλογοι ἔγιναν εἰς ἀνάλογον Συνέδριον, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν ἰδίων τῶν ξένων κορυφαίων Βυζαντινολόγων. Ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων χωρῶν, οἱ ὁποῖοι ὠμίλησαν κατὰ τὴν γενεὴν συνεδρίαν τοῦ τερατισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου, ἐξήραν τόσον τὰ τεράστια ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματα αὐτοῦ ὅσον τὴν λαμπρότητα, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν ὀργανώσιν του. Ἡ τελευταία ὀφείλεται εἰς τοὺς αὐτοῦτους μόχθους τόσον τῆς Ὄργανωτικῆς ὅσον καὶ τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ πρὸ παντὸς εἰς τὸν ἀκούραστον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Π. Ζέπον, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ γενιὸς Γραμματεὺς τοῦ Συνεδρίου καὶ ἐβάστασεν ὅλον τὸ βάρος ὅχι μόνον τῆς ὀργανώσεως, ἀλληγογραφίας κτλ., ἀλλὰ μὲ τὴν ἐξαιρετικὴν του εὐπροσηγορίαν καὶ εὐγένειαν ὑπῆρξεν ὁ διαρκὴς φίλος καὶ ὀδηγὸς εἰς πάντα τὰ ζητήματα τῶν συνεδρῶν, ξένων καὶ Ἑλλήνων.

Ἄν πρόκειται νὰ ἀναφέρῃ ἓνας ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπιτυχὴ ὀργάνωσιν καὶ διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου, θὰ διέτρεχεν ἀσφαλῶς τὸν κίνδυνον νὰ παραλείψῃ πολλοὺς ἢ νὰ καταρτίσῃ μακρὸν κατάλογον αὐτῶν. Δὲν δύνανται ὅμως ἓνας νὰ παρέλθῃ ἀπαρτήρητον τὴν σοβαρότητα, μεθ' ἧς ὁ Πρόεδρος τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Σ. Κουγῆς διηθύνε τὰς γενικὰς συνεδρίας τοῦ Συνεδρίου, τὴν προσήγειαν καὶ βαθεῖαν κατανόησιν τοῦ προέδρου τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Στ. Κυριακίδου, τὴν σεμνότητα τοῦ ἡρέμου ἀλλὰ βαθῆς ἐπιστήμονος, πρῶτανεως τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου καὶ γνωστοῦ Βυζαντινολόγου κ. Συγγοπούλου καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν δρα-

στηριότητα τοῦ ἐφόρου τῶν Βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων Βορείου Ἑλλάδος κ. Στ. Πελεκανίδου. Χάρις εἰς τὸν τελευταῖον οἱ συνέδροι εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδωσι τὰ Βυζαντινὰ μνημεῖα Θεσσαλονίκης καὶ Καστορίας διατηρημένα εἰς λίαν ἱκανοποιητὴν κατάστασιν, καθαρισμένα καὶ ἀναστηλωμένα. Σπουδαιώτατη ἐργασία ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀποφθεῖς ἐπετελέσθη εἰς τὰ Βυζαντινὰ μνημεῖα Θεσσαλονίκης, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ὁποίων εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα, ἀλλ' ἀκόμη πολλὰ περισσότερον ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ ἐξαιρετικά μωσαϊκὰ τῶν ἐκκλησιῶν, ὡν τὸ παλαιότατον ἀνάγεται εἰς τὸν 5ον αἰῶνα, κατὰ τινὰς δὲ ἴσως καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ 4ου αἰ. Μετὰ βαθεῖας ἱκανοποιήσεως ἤκουσαν οἱ συνέδροι παρὰ τοῦ στόματος τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ὁλάνδου οἱ ἰδιαιτέρως μέριμνα ἐλήφθη ὑπὸ τοῦ Ἑπιτρογείου Παιδείας διὰ τὰ μωσαϊκὰ Ὅσιον Λουκᾶ τῆς Φωκίδος καὶ κατ' ἐξοχὴν διὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἀπὸ τοῦδε θὰ ἐργασθοῦν δύο ἐπιστημονικὰ ἀποστολὰ ὑπὸ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Α. Πολίτην καὶ τὸν ἐφορον Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Στ. Πελεκανίδην.

Εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸ σύντομον αὐτὸ σημεῖωμα νὰ ἐκτεθοῦν ὅσα εἶδομεν, ἠκούσαμεν, συνεζητήσαμεν καὶ ἀπελαύσαμεν. Αἱ ἐντυπώσεις αἱ λίαν εὐχάριστοι διεδέχθησαν ἢ μία τὴν ἄλλην εἰς ἀτελεύτητον σειρᾶν, ἰδιαίτερος δὲ εὐχάριστος ὑπῆρξεν ἡ ἐπαρὴ μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ξένων ἐπιστημόνων, τῶν ὁποίων διεπιστώθη ζωηρότατον τὸ ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὴν Κύπρον, τὰ βυζαντινὰ τῆς μνημεῖα, τὴν ἱστορίαν τῆς τοῦ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τῆς. Θὰ ἔχομεν ὡς ἐκ τούτου τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπανιδώμεν μερικoὺς ἐξ αὐτῶν εἰδικῶς προσερχομένους εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον δι' ἐπιστημονικoὺς σκοποὺς εἰς τὸν τόπον μας ποὺ ἀποτελεῖ ἐξαιρετικὸν τμήμα τοῦ βυζαντινοῦ κόσμου, ἀλλὰ σχεδὸν παρθένον ἀκόμη διὰ τοὺς μελετητὰς. Ἰδιαίτερος εὐχάριστος μᾶς ἦτο ὅτι καὶ Κύπριοι ἐπιστήμονες, εἰδικῶς μεταβάτες εἰς τὸ Συνέδριον ἐκ Κύπρου, ἀντεπροσώπευσαν αὐτὴν, ὠμίλησαν, προέβησαν εἰς ἀνακρινώσεις καὶ συνεζήτησαν κατ' ἴδιαν μετὰ πλείστον συνεδρῶν δι' ἐπιστημονικὰ, ἐκπαιδευτικὰ καὶ ἐθνικὰ ζητήματα τῆς νήσου μας. Ἀντεπροσώπευσαν τὴν μὲν Ἐκκλησιαστικὴν Κύπρον καὶ τὴν Ἐταιρείαν Κυπριακῶν Σπουδῶν ὁ ὑποφαινόμενος ἀευθύνας καὶ χαριετισμὸν κατὰ τὴν πανή-

γυρικήν έναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου, δημοσιευθέντα ἤδη, τὴν Βιβλιοθήκην Φανερωμένης ὁ ἔφορος αὐτῆς Κ. Χατζημάλλης, τὸ δὲ Κυπριακὸν Μουσεῖον ὁ Διευθυντῆς Ἀρχαιοτήτων Α. Μεγκῶ καὶ ὁ βοηθὸς ἔφορος αὐτοῦ Α. Δικηγορόπουλλος, παρέστη δὲ καὶ μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου ἀτομικῶς καὶ ὁ Α. Στυλιανοῦ. Ἡ τοιαυτὴ ἐκπροσώπησις τῆς Κύπρου εἰς ἐν τοιοῦτον ἀξιόλογον συνέδριον ὑπῆρξε ἀπὸ πάσης ἀπόψεως διὰ τὸν τόπον μας ὀφελιμωτάτη.

Ἡ μεγάλη ἐπιτυχία τοῦ Συνεδρίου ἐξῆψεν ἔτι περαιτέρω τὸ γόητρον τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν ἀξίαν τῆς ὁποίας οἱ Σύνεδροι ἐξεδήλωσαν ἀπεριφράστως τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀφοσίωσίν των. Ἡ μικρὰ Ἑλλάς, ἡ διελευθερωσα προσφάτως διὰ μέσου ἑρειπίων καὶ καταστροφῶν, μὲ τὰ ὁποία τὴν ἐκάλησαν οἱ πόλεμοι, ἡ κατοχὴ, καὶ ὁ ξενόδομος κομμουνισμὸς, ἐστάθη εἰς ὕψος ὑψηλότερον τῶν μεγάλων καὶ πλουσιωτάτων χωρῶν. Κοντὰ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα πρέπει νὰ προστεθῆ ἡ παροιμιώδης φιλοξενία, εὐπροσηγορία καὶ εὐγένεια τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἐλησμονήσαν τοὺς προσφάτους ἐχθρούς των ποὺ τοὺς ἐσεπώρευσαν τόσα δεινὰ καὶ ἠπέλιψαν καὶ ἐπεδίωξαν τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἄς προστεθῆ καὶ τοῦτο εἰς πίστιν τῆς ὑπερόχου ἐλληνικῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ἐστάθη εἰς ὕψος ὑπερβάλλον τὰς ἀνθρωπίνων ἀδυναμίας καὶ τὸν συνήθη ἀνθρώπινον χαρακτῆρα. Ἡ συμμετοχὴ τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὰς τελετὰς τῆς εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἐλάμπουεν ἔτι περαιτέρω τὸ Βυζαντινολογικὸν Συνέδριον Θεσσαλονίκης.

Τὸ Συνέδριον συνέπεσε κατὰ τὸ 5000 ἔτος ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων, τοῦ κέντρου τοῦ βυζαντινοῦ κόσμου καὶ πολιτισμοῦ. Ἄλλ' ἡ ἐλληνικὴ ψυχὴ ἠγέλθηεν ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ θάρρος καὶ πίστιν, ἐπινίξε τὸν πόνον τῆς καὶ προέβαλε τὴν εὐγένειάν τῆς. Διὰ τοῦτο πλὴν τῆς ἐπιβεβλημένης μείας τοῦ θλιβεροῦ γεγονότος, ἡ ὁποία ἐγίνε λιὰ ἐνόσχος ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Συνεδρίου καὶ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καθηγητοῦ κ. Σ. Κουγιὰ κατὰ τὸν ἐπὶ τῆ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου λόγον του, ἡ θλιβερὰ ἐπέτειος παρήλθεν ἄνευ ειδικῆς μείας. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ ἡ πρόσκλησις τῆς Τουρκικῆς Κυβερνή-

σεως, ἵνα τὸ προσεχὲς Συνέδριον γίνῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1955 ὑπεστηρίχθη ἐκθύμως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων συνέδρων. Καὶ πάλιν ἡ ἐλληνικὴ ψυχὴ ἐστάθη μεγαλοπρεπῆς, ὑπερήφανος καὶ ἀξία τοῦ παρελθόντος τῆς. Οὕτω ἡ βασιλις τῶν πόλεων, τὸ πάλα ποτὲ κλέος τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ ἰδιαιτέρως κόσμου προετιμήθη, παραμερισθέντων πολιτικῶν ὑπολογισμῶν, οἱ ὅποιοι ὄθθησαν δύο ἄλλας Κυβερνήσεις νὰ ἀπευθύνωσι προσκλήσεις ὀργανώσεως τοῦ προσεχοῦς συνεδρίου εἰς Μόναχον ἢ Σκόπια.

Αἱ ἐκδρομαὶ καὶ αἱ δεξιώσεις εἰς Θεσσαλονίκην καὶ Ἀθήνας ὑπῆρξαν τὸ συμπλήρωμα καὶ τὸ ἐπιστάγισμα. Ὅλοι οἱ σύνεδροι ἐφυγαν μὲ τὰς ἀρίστιας ἐντυπώσεις καὶ ἀναμένοντι νὰ συναντηθῶν μετὰ δύο ἔτη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀναπέμπουν δὲ τὴν εὐχὴν, ἵνα τὸ προσεχὲς Συνέδριον ἔχῃ ἰσὴν ἐπιτυχίαν μὲ τὸ Συνέδριον τῆς Θεσσαλονίκης.

Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

Η ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ

Ἡ καθιέρωση τῆς Ἑβδομάδας τῆς Ἀλώσεως, ὄχι σὰν ἀφετηρίας δυσμενῶν ἀκέρων εἰς βάρος τοῦ συγχρόνου φίλου Τουρκικοῦ ἔθνους, ἡ μεταγωγικῶν ὄνειροπολήσεων γιὰ ἓνα ἐθνικὸ μεγαλεῖο ποῦ ἐσθῆσε, ἀλλὰ σὰν ἀφετηρίας ἐθνικῆς περισυλλογῆς γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἐνατένισιν τοῦ ἐθνικοῦ, τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ πολιτιστικοῦ μεγαλείου τοῦ κράτους, ποῦ ἐσθῆσε τὴν 29 Μαΐου, καὶ τῆς δημοσυργικῆς ἐξαγωγῆς ὅλων τῶν μοιραίων διδασκτικῶν πορισμάτων, ποῦ βγαίνουν ἀπὸ τῆς γένεσης, τῆ ζωῆ καὶ τῆς διάλυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βυζαντίου, ἡ καθιέρωση μᾶς τέτοιας Ἑβδομάδας ὄχι μονάχα γιὰ φέτος, ποῦ συμπύπτει ἡ 500ετηρίδα, μὰ καὶ γιὰ τὸ μέλλον, θὰ ναι σίγουρα πολὺ συντελεστικὴ γιὰ τὴ διαφώτισιν τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν μας κατευθύνσεων.

Ἴσα μὲ σήμερον συνήθισαμε νὰ βλέπομε τὴν 29 Μαΐου σὰν μέρα, ποῦ ἐσθῆσε τὸ βυζαντινὸ ἐλληνικὸ κράτος, σὰν μέρα συμφορᾶς. Ἄν συνήθισομε νὰ τὴ βλέπομε ἀναδομοκῶς σὰν τὸ τέμα τῶν αἰτίων, ποῦ δημιουργήσαν τὸ Βυζάντιο μὲ τὴν ἱστορίαν του καὶ τὸν πολιτισμὸν του, θὰ μαστε πιεὸ κεροδιεμένοι. Γιατί, ἐφ' ὅσον ὅλα τὰ τέματα εἶναι μοιραία, ἡ παθητικὴ ἐνατένισι τους σὲ τίποτα δὲν ὠφελεῖ. Ἡ ἐνεργητικὴ ἐνατένισι τῶν αἰτίων τῆς δημιουργίας, αὐτὴ εἶναι ποῦ ταιριάζει σὲ ἄτομα καὶ λαούς,

ποῦ βλέπουν πίσω, γὰρ νὰ πηγαίνουν μπροστά.

Ὅλα μποροῦν νὰ δημιουργηθοῦν, κ' ὅλα καταστρέφονται. Μὰ ὅλα μποροῦν νὰ ξαναδημιουργηθοῦν, ἀδιάφορο ὑπὸ ποιά μορφή. Ὁ μῦθος τῆς Περσεφόνης καὶ τοῦ Ἄδωνη ποῦ ξαναγυρίζουν στὴ γῆ ἀπὸ τὸν Ἄδη καὶ τὸ θαῦμα τῆς Ἀνάστασης τοῦ Θεανθρώπου αὐτὴ τὴν δημιουργικὴ ἐλπίδα θέλουν νὰ στερεώσουν στοὺς ἀνθρώπους. Οἱ δύο πρόσωπα μὲ τὴν ὁμορφιά τοῦ μύθου κ' ἡ Ἀνάσταση μὲ τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀλήθειας λές κ' ἔγιναν ὄχι μονάχα ἀπὸ ἀνάγκη θρησκευτικῆ καὶ ἠθικῆ μὰ κ' ἀπὸ βιοτικὴ σκοπιμότητα. Δὲ φτάνει ν' ἀναστήνεται μονάχα μιά φορά ὁ ἄνθρωπος ἀνάγκη ν' ἀναστήνεται πάντα, ν' ἀναγεννᾶται στὴν κολυμβήθρα τῶν θρησκευτικῶν, τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν ἠθικῶν ἰδανικῶν, καὶ νὰ συνεχίζει τὴ ζωὴ του σὰν μέρος τοῦ συνόλου. Ἡ δύναμη αὐτῆ τῆς ἀναγέννησης δὲν εἶναι στοιχεῖο ἀντικειμενικό. Εἶναι ὑποκειμενικό, καὶ σὰν τέτοιο πρέπει νὰ τὸ νοιώθουμε, νὰ τὸ πιστεύουμε καλύτερα, μὲ μίαν πίστη ποὺ νὰ μὴν ἔχει ξερὸ πνευματικὸ χαραχτήρα μὰ νὰ ναι ἐσωτερικὸ ψυχικὸ στοιχεῖο, ποῦ νάχει τὸ νόημα τῆς ἀπόλυτης πεποίθησης, τοῦ θαυμασιοῦ, τῆς ἀγάπης, σὰν τὴν πίστη τοῦ Τυφλοῦ.

Αὐτὴ ἡ βασιεὶα κληρονομία τῆς πίστεως, ποῦ ξεκινάει σὰν δημιουργικὸ ἐλατήριο καὶ σὰν ἠθικὴ καὶ ἠθικὴ ὑποχρέωση, βαθαίνει περὶ πολὺ ἀπ' ὅλους τοὺς λαοὺς ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνας. Μᾶς τὴν ἐκληροδότησαν κ' οἱ πρόγονοί μας μὲ ὅτι ἐδημιούργησαν, κ' ὁ Θεάνθρωπος μὲ τὴν ἐκφραση τῆς ἀπόλυτης ἐμπιστοσύνης του στὸ ἔθνος μας, ποῦ, ὅταν ἐπληροφορήθη ὅτι «ἦσαν δὲ ἐκ τῶν ἀναβαινόντων καὶ τινες Ἕλληνες», εἶπε τὸ περίφημο «Νῦν ἐδοξάσθη ὁ Τίος τοῦ ἀνθρώπου».

Ἡ πεποίθησις στὴ δυνατότητα τῆς ἀνάστασης θεμελιώνει τὴ Χριστιανικὴ θρησκεία ἢ πεποίθησις στὴ δυνατότητα τῆς ἀναγέννησης καὶ τῆς ἀναδημιουργίας δημιουργεῖ τὴν Ἑλληνικὴ ἱστορία. Οἱ δύο αὐτὲς συγγενικὲς πεποιθήσεις, τῆς ἀνάστασης καὶ τῆς ἀναδημιουργίας, ποῦ συνδέουν τίς δύο συγγενικὲς ἔννοιες, τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, συνδιάζονται στενά, ἀπόλυτα, στὴ δημιουργία τοῦ Βυζαντίου, ποῦ δὲν εἶναι μονάχα ἓνα κράτος, μὰ ὀλόκληρος κόσμος πραγμάτων, δυνάμεων καὶ πεποιθήσεων Ἑλληνικῶν.

Μὲ τὴν πίστη στὴν Ἑλληνικὴ ἰδέα καὶ τὴ Χριστιανικὴ θρησκεία δημιουργήθηκε τὸ Βυζάντιο, μὲ τὴν πίστη στὸ Βυζάντιο καὶ τὴ Χριστιανικὴ ἰδέα δημιουργήθηκε ἡ νεότερη Ἑλλάδα, μὲ τὴν πίστη στὸ Βυζάντιο καὶ στὴ Νεώτερη Ἑλλάδα μποροῦν νὰ δημιουργηθοῦν, ὅσα ἀπομένουν, καὶ πρέπει, νὰ δημιουργηθοῦν.

Αὐτὴ τὴν πίστη στὸ Βυζάντιο πρέπει νὰ καλλιεργήσουμε βαθεῖα, γὰρ νὰ δυναμώσουμε περὶ πολὺ τὴν πίστη στὴ Νεώτερη Ἑλλάδα. Ὅχι πὼς ἕστερεῖ ἢ τελευταία μὰ σίγουρα θὰ γίνῃ περὶ μὴν μεγάλη, σὰν προβλεπῆει σὰν ὑποχρέωση σὲ μίαν βασιεὶα κληρονομία, ποῦ δὲν εἶναι καὶ τόσο μακρὰ. Ἡ Ἑβδομάδα τῆς Ἀλώσεως αὐτὸ τὸ σοπὸ ἔχει, νὰ μᾶς δείξει, τί εἴμαστε πρῶν, τί εἴμαστε τώρα καὶ τί πρέπει, ἔχουμε ὑποχρέωση, νὰ γίνουμε.

ΧΡ. ΠΑΠΑΧΡΥΣΟΣ ΤΟΜΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Μιχ. Περάνθη: «Σκληρὴ Βροχὴ», μυθιστόρημα, 1952.—

Ὁ Μιχ. Περάνθης ἀνήκει στὶς ζωτικὲς ἐκείνες δυνάμεις τῆς λογοτεχνίας μας, ποῦ εἶναι προσωρισμένες νὰ τὴν ἀνανεώσουν καὶ νὰ τὴν πλουτίσουν μὲ καινούργιους χυμούς. Δεκαπέντε χρόνια τώρα, ξετυλίγει ἓνα χυμώδες πνευματικὸ ἔργο, τοξεύοντας σὲ ποιήλους καὶ διαφορετικοὺς στόχους: Ποίηση, μυθιστορηματικὴ βιογραφία, περὶ λόγο, μελέτη. Ὅ,τι οὐσιαστικώτερο χαρακτηρίζει τὸ ἔργο αὐτό, εἶναι μίαν μελαγχολικὴ στοχαστικὴτητα, μίαν ἀπαλὴ καὶ βαθεῖα ἀνθρώπινη συγκίνηση, ἓνα κομψό, εὐγενικὸ ὕφος, περιτέχνο θὰ τὸ λέγαμε.— μίαν φράση σοφῆ συνθεμένη πυκνὴ καὶ μουσικὴ: Δέξεις διαλεγμένες θαρροῦς ἐπιτηδες, μὰ—μὰ, γὰρ νὰ χτίσουν ἓνα μικρὸ κομψοτέχνημα.

Μὲς ἀπὸ μίαν τέτοια φραστικὴν ἐπεξεργασία, φυσικὸ εἶναι νὰ διαφύγει μερικὲς φορὲς ἡ αὐθόρμητη συγκίνηση, ἢ νὰ πλατειάζει κάπου—κάπου ὁ λόγος, ἔτσι καθὼς ἐξαντλεῖται σὲ μίαν αἰσθητικὴν μὰ ἄγονη αὐτοαναπόληση. Δείχνει ὅμως, παράλληλα, μὲ πόσο μεγάλο πνευματικὸ μόχθο, μὲ πόση αἰματηρὴ ἐσωτερικὴ καλλιέργεια κερδίζεται τὸ προσωπικὸ ὕφος κ' ἡ αἰσθητικὰ ἄσπια φράση. Κι' ἀκόμα, πὼς ἡ βαθύτερη ἰδιοσυστασία τοῦ Περάνθη εἶναι λυρικὴ.

Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦτα, ποῦ τὰ συναπαντοῦμε σὲ ὅλο τὸ ὡς τὰ σήμερα

δημοσιευμένο έργο του συγγραφέα («Ο Τσέλιγγας» Κώστας Κροστάλλης, 1943 και 1952, «Ο Κοσμοκαλόγερος» Άλέξ. Παπαδιαμάντης, 1948 και 1952, «Τα πρώτα τραγούδια», 1937, και «Τα μύλα των Έσπερίδων», 1949) δέ λείπουν, καθώς ήταν επόμενο, κι απ' τή «Σκληρή Βροχή», τό πέρσι τυπωμένο μυθιστόρημά του.

Τό βιβλίό τούτο είναι περισσότερο ένα χρονικό και λιγότερο ένα, με τό γνωστό τρόπο, ώργανωμένο μυθιστόρημα. Ό κεντρικός μύθος, πού θα έδεχεται μεταξύ τους τους άρμους και θα ώλοκληρώνει τήν ύφή ενός μυθιστορήματος, λείπει. Σκόπιμα ό συγγραφέας τόν άναπληρώνει με τό λιτό, μα θετικό τόνο μιας άπτοεξομολόγησης. Γιατί ζήτησε ό ίδιος, με τό βιβλίό του τούτο, νά ζωγραφίσει τήν ιστορία τών μετόπισθεν, όπως τή ζει ένας εδονγκίνης Έλληνας τού τελευταίου πολέμου, πού είναι ταυτόχρονα κ' ένας ασκημέλιος λογοτέχνης. Μιά και τά τελευταία πενήντα χρόνια τής Χώρας μας είναι γεμάτα πολέμους, απ' τή Λογοτεχνία μας δέ λείπουν τέτοια «χρονικά». Η Τατιάνα Σταύρου, παλιότερα, με τή σειρά τών διηγημάτων της, πού φέρνει τόν τίτλο «Έκείνοι πού Ξεμείναν» (1933), κι ό Γιάννης Μπεράτης, πρόσφατα, με τό «Πλατό Ποτάμι» του (1946) χάρισαν στήν Πεζογραφία μας, αξιόλογες τέτιες σελίδες. Ότι είναι κ α ι ν ο ύ ρ γ ι ο σ τ ό βιβλίό τού Περάνθης είναι τούτο: Η θεώρηση τής ζωής αύτης και τής ψυχής τών ανθρώπων τών μετόπισθεν μας δίνεται μ' έναν έντελώς χαμηλότονο, δίχως οξύτητες και οητισμούς, τρόπο: πρωτότυπα δηλ. κ' ύποβλητικά. Ό Περάνθης καταφέρει και κρατείται σέ μία θολή, λυρική άτμόσφαιρα, σ' ένα έλλειπο συγκαταρμένον συνασθηματισμού. Ξέρει έχει μέσα τ ί θά πει και π ώ σ θά τό πεί, ώς π ο υ πρέπει νά μιλήσει και π ο υ πρέπει νά σταματήσει, γιά ν' αφήσει νά δημιουργηθεί μόνη της, με τή ψυχή τού άναγνώστη, ή συνασθηματική προβολή κ' ή ύποβλητική, σιωπηρή προοπτική. Τό θέμα ήταν πολεμικό, πρόσφορο δηλ. σέ εύκολες έξάσεις: Οι περιπέτειες τού πολέμου και τών μετόπισθεν, καθώς από μακριά βροντάει τό κανόνι κ' άχολογά ή κλαγγή τών όπλων. Μπορούσε πολύ εύκολα νά γλυστρώσει σέ πατριδοκαπηλεία ή σέ οητοικούς, κρούς και άψυχους ρομαντισμούς. Όστόσο, δέν παρασύρθηκε

απ' τήν εύκολη τούτη «πολεμογραφία» κ' από τίς σχετικές φανφάρες τών άντιμιταριστικών βιβλίων. Μολταύτα, μας έδωσε τόσο ζεστά τήν πικρή, τή στυφήν αίσθηση τού πολέμου. Πουθενά στίς σελίδες του δέν ξεχνάει ό άναγνώστης πώς έχει κάπου, δίπλα, μακριά, μέσα του, φρουμανάει ό πόλεμος! Και δώ ακριβώς, σ' αύτή τήν έμμεση παρεμβολή τής πολεμικής άτμόσφαιρας — μέσ' από τί βαρειστή μένη ζωή τών φαντάρων, τήν ταφική παρουσία μικρών κοριτσιών και τήν συγκινητική άμηχανία τών λαϊκών οητόρων — βόσκειται, θαρρώ, μία από τίς αξιολογότερες επιτυχίες και πρωτοτυπίες τού βιβλίου: Είναι, στ' αλήθεια, σά μία σκληρή βροχή, πού ραντίζει άνήλα τήν ψυχή τών ανθρώπων του και τίς φαρδιές έκτάσεις τών φθινοπωρινών τοπίων. Γιατί, ό τόνος, γενικά, τού βιβλίου είναι φθινοπωρινός. Ό συγγραφέας προτιμά νά σγινάει και νά ζωγραφίζει τήν ψυχή τού ανθρώπου με σελίδες καθώς τούτες: «Θέλω νά σκεφτώ για τήν Κίτσα κ' οι σκέψεις όλο γλυστούνε και πάνε παράμερα, σαν παδάκια πού ξεφταν τήν έπίβλεψη. Κι ό φεγγίτης θαβαίνει, θαβαίνει, βουλιάζει μακριά και χάνεται σ' ένα γκριζό φθινόπωρο, πίσω απ' τή δενδροστοχία». Έτσι, ό λόγος του παίρνει μία συνασθηματική προσέκταση κ' έναν βαθύτερα ύποβλητικό τόνο.

Στίς σελίδες τούτες, ό Περάνθης είναι άτόπος ό ποιητής, ό στυλίστας, ό άνθρωπος!

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΙΑΚΟΣ

Κωνστ. Ι. Βουρβέρη: «Η κλασική φιλολογία ώς πνευματική επιστήμη». Άθήνα, 1952. Σελ. 112.

Με τή μελέτη του αύτη ό κ. Βουρβέρης έπιθυμεί νά καταστήσει εις τόν άναγνώστη συνειδητή τήν φύσιν τού φιλολογικού φαινομένου και νά εισαγάγη αύτόν εις τό έργο τής κλασικής φιλολογίας ώς πνευματικής επιστήμης. Τό κεντρικό πρόβλημα είναι ό καθορισμός «τής φύσεως και τής ούσίας τής κλασικής φιλολογίας», άλλα δέ προβλήματα είναι ή τοποθέτηση τής φιλολογίας μέσα στόν κύκλο τού άρχαιογνωστικών και τών πνευματικών γενικότερα επιστημών, ή μέθοδος τής φιλολογικής επιστήμης και ή άποστολή τής φιλολογίας στήν πνευματική ζωή τού έθνους μας και στήν όλη πνευματική δημιουργία τού ανθρώπου. Τόν σκοπό τού έργου του και τήν μέθοδο, πού

θ' ακολουθήσει στη διαπραγμάτευση του ύλικού του, καθορίζει ο κ. Β. στα «Εισαγωγικά» του.

Τό ἔργο χωρίζεται σέ τρία μέρη. Στό ποῖο ἐξετάζεται ἡ οὐσία τῆς κλασικῆς φιλολογίας. Ἀρχίζει μέ τήν διατύπωση τῶν διαψευσθῶν, πού παρουσιάζονται προκειμένου νά καθορισθῇ τό ὑποκείμενο τῆς κλασικῆς φιλολογίας, ἐξετάζει δ' ἐν συνεχείᾳ τίς δυο εὐφρεῖς τῆς θεωρήσεως τῆς φιλολογίας, τήν ἱστορικῆν-φαινομενολογικῆν καί τήν συστηματικῆν - οὐσιολογικῆν-δεδοντολογικῆν. Μετά καθορίζει τό ἔργο τῆς κλασικῆς φιλολογίας καί τήν κατατάσσει μεταξύ τῶν ἀρχαιογνωστικῶν ἐπιστημῶν. Κάνει ἔπειτα διάκριση ἀνάμεσα στίς πνευματικῆς καί φυσικῆς-θετικῆς ἐπιστήμες ἀναφορικά μέ τό ὑποκείμενο τῆς ἐρευνᾶς τους καί τήν μέθοδόν τους, παρέχει παραδειγμα ἐμπνεύσεως πνευματικῶν φαινομένων καί καθορίζει «τήν οὐσία τῆς ἐμπνεύσεως ὡς μέθοδον ἀντιμετώπισεως τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν».

Στό δεύτερο μέρος ἐξετάζεται ἡ φιλολογικῆ ἐμπνεύση. Πρῶτα γίνεται διαχωρισμός τῶν μνημείων τοῦ λόγου, πού συνεπάγεται καί ἀντίστοιχη διαφοροποίηση τῆς ἐμπνεύσεως. Ἀκολουθεῖ ἐξέταση τῶν προϋποθέσεων τῆς φιλολογικῆς ἐμπνεύσεως: ἡ ἑλληνομάθεια καί λατινομάθεια, ἡ ἐξασφάλιση ἀξιόπιστου κειμένου, ἡ γνώση τῶν ἱστορικῶν-ἐποχικῶν ὁσων τῆς γενέσεως τοῦ λογοτεχνικοῦ ἔργου καί ἔπειτα τῶν ἱστορικῶν προσωπικῶν ὁσων. Συνεχίζοντας καθορίζει τό ἔργο τῆς ἐμπνεύσεως γενικά καί διακρίνει μεταξύ ἐμπνεύσεως μορφῆς καί ἐμπνεύσεως περιεχομένου, πού γέννησαν ἀντίστοιχα τίς δυο φιλολογικῆς κατευθύνσεις, τόν φορμαλισμό καί τόν ρεαλισμό. Ἀναφέρεται ἀκολούθως στό ζήτημα «τῆς διά τῶν μεταφράσεων ἐμπνεύσεως καί τῆς παρ' ἡμῶν ἴσεως τοῦ προβλήματος τῶν μεταφράσεων». Τέλος γάνει διάκριση ἀναλυτικῆς καί συνθετικῆς ἐμπνεύσεως καί καταλήγει στήν ἀνάλυση τῆς ἔννοιας τῆς βιώσεως τοῦ καλλιτεχνήματος τοῦ λόγου, στήν ὁποία ἐπιτυγχάνεται ἐνότητα τοῦ ἔργου τῆς ἐμπνεύσεως.

Τό τρίτο μέρος, πού εἶναι καί τό συντομώτερο, ἀναφέρεται στή σχέση τῆς κλασικῆς φιλολογίας καί τῆς σημερινῆς ζωῆς καί δείχνει τήν διπλῆ ὑπηρεσία τοῦ φιλόλογου στή ζωή, τήν ἐπιστημονική καί τήν ἀνθρωπιστική. Ἀκολουθεῖ μιά γενική φύσεως «τυπολο-

γία τοῦ κλασικοῦ φιλόλογου», ὅπου οἱ φιλόλογοι κατατάσσονται σέ τύπους καί σχολές, τό δέ βιβλίο κλείει μέ τό ζήτημα τῆς ἀνθρωπιστικῆς ἀξίας καί ἀποστολῆς τῶν κλασικῶν σπουδῶν καί μέ τήν ἀνάγκη ἰδοῦσεως παρ' ἡμῶν «Ἰδρύματος Ἑλληνικῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν», πού χαρακτηρίζεται ὡς «τό πνευματικό αἶμα τῆς ἐποχῆς μας».

Αὐτά εἶναι, σέ γενικές γραμμές, τά ζητήματα πού πραγματεύεται ἡ μελέτη αὐτή. Ἀρκετά ἀπό αὐτά εἶναι λίγο-πολύ γνωστά, γιατί δέν εἶναι τόσο πῶς συζητοῦνται γιά πρώτη φορά, ἀλλά εἶναι τόσο συνηθισμένα, πού θά διερωτηθῆ ἴσως κανεῖς, γιατί νά πάρουν θέση μέσα στή μελέτη. Ἡ συμβολή τοῦ Σ. σ' αὐτά εἶναι ὅτι τά κάνει πῶς συνειδητά καί τά τοποθετεῖ σ' ἕνα ὁργανικό σύνολο. Κι' ἐπειδὴ εἶναι γιά τόν μὴ εἰδικό μᾶλλον καί τὸν φοιτητὴ πού προσέρχεται τό ἔργο, ἐμπνηστικὰ εἶναι κα' ἀλλὰ προβλήματα, πού παρειαπτόντως τῶν τῶν θίγονται. Βιβλιογραφία γιά ἐπέχταση τῆς μελέτης παρατίθεται, μᾶ δέν εἶναι πλήρης - τό κάνει σκόπιμα ὁ Σ. γιά νά μὴ παραφορτώσῃ τό ἔργο μέ βιβλιογραφικῆς ὑποσημειώσεως.

Ἡ σύνθεση τοῦ ἔργου εἶναι ἀρκετά καλή, ἡ δὲ ἀνάλυση τῶν προβλημάτων λεπτομερῆς καί συστηματικῆ, χωρεῖ δὲ κατὰ κανόνα ὅς τὸν ἔσχατο παράγοντα. Διακρίνει τὸν Σ. ἀκριβολογία, σαφήνεια, κριτικὴ ἱκανότητα. Μ' ὅλα ταῦτα ὑπάρχουν περιπτώσεις, πού ἐκθέτει τά ζητήματα μέ τρόπο ἀναλυτικώτερο τοῦ δέοντος, ὥστε νά φαίνεται ὅτι πολυλογεῖ ἢ παλλογοῖ. Κάποτε δὲ ἡ ἐπιζήτηση τῆς ἀκριβοῦς λέξεως, καί μάλιστα ὅταν πρόκειται γιά τὴν ὀρολογία, μπορεῖ νά ἐκληφθῇ ὡς ἐπιτήδευση. Δέν γνωρίζω δὲ, ἂν μοῦ ἐπιτρέπεται νά ἐπισημάνω μερικῆς περιπτώσεις, πού σέ μένα ὡς νά ἀνηχῶν σχετικὴ μεγαλογορία (σελ. 71, 2η παραγρ.) ἡ κάποια ὑπερβολὴ καί ἀκαρτότητα ἐξάσεως (σ. 97).

Ἡ διαπραγμάτευση τῶν θεμάτων γίνεται μέ νέαν προοπτικῆν, τὴν πνευματικὴν ἠθικὴν. Ὁ κ. Β. πάντως δέν μπορεῖ νά ἐπισῶν σὲ βάρος του τὸν χαρακτηρισμό τοῦ ἀρηγῆ. Σὲ κάθε φιλολογικῆ κατευθύνσῃ ἡ σχολὴ βοῖσκει συνήθως κατὰ τὸ γόησιμο καί τὸ ὑγιές. Ἐχει ὅμως κα' αὐτὸς τῆς προτιμήσεως του. Ὅσο κα' ἂν θέλῃ νά δεῖξῃ, ὅτι τὸν κλασικὸ πολιτισμὸ βρῖσκει ἀξία πολλαπλῆ, σὲ βάθος φαίνεται πῶς τὰ σκιητρὰ τὰ δίνει στήν ἀν-

θροοπλαστική του δύναμη, και πολύ λιγώτερο, απ' όσο πρέπει, τονίζεται ή σημασία της «πολιτισμογνωσίας» των άρχαίων και ή δύναμη του κλασικού πολιτισμού να μορφώσει τον άνθρωπον σαν πολίτη, αειδόξο και δυναμικό, με πολιτικό κριτήριο και πίστη στην σκοπιμότητα του πολιτικού άγώνα. Δεν μπορούμε τώρα να θέξωμε το πρόβλημα, αν είναι εύκολότερο να μορφώσει κανείς άνθρωπους με ήθος ή με πολιτική άρετή. Μπορούμε όμως να πούμε πως, κατά τη γνώμη μας, ή «πονηρά φύσις» δεν είναι εύκολότερο να θηρατευτή από την «πολιτικώς υπνώτισσαν».

Απ' την άλλη ο μεγάλος Ξηλος του κ. Β. για τους κλασικούς κι' ο ένθουσιασμός του τόν κάνουν να βλέπη στους άλλους πράγματα, που μόνο στη δικιά του συνείδηση υπάρχουν. "Αν, για παράδειγμα, ή ίδρυσις «Ιδρυμάτων Έλληνικών ανθρωπιστικών σπουδών!» είναι «το πνευματικό αίτημα της εποχής μας», πως μπορεί να εξηγηθώ το ότι ή καθολική αυτή άπαίτηση δεν βρήκε τον τρόπο της ίκανοποίησής της, ούτε από μέρος των πνευματικών μας ανθρώπων, ούτε από μέρος του «αίτιώτο» κοινού; (Μ' αυτά δεν θέλω να πω, πως ένα τέτοιο Ίδρυμα, αν ιδουθώ, δε θα βρω έδαφος για να ριζώσω).

Σε μερικάς άλλες του άποψεις δεν ξέρω πάλι, αν ο κ. Β. θάβησκε κοινή όμοφονία. Κατά τη γνώμη μου είναι πολύ σχηματική ή πλασίωση της φιλολογίας μέσα στην παραγωγική ή άπαγωγική μέθοδο της έρευνας, το δε παράδειγμα, που παραθέτει για την έρμηνεία πνευματικού φαινομένου με την μέθοδο αυτή (σ. 31 κ.έ.), δεν χρειάζεται και σοφιστική δεινότητα, για να παρουσιάστ ή με την αντίθετο τρόπο και να φανεί ότι εξυτηρήσει τον αντίθετο σκοπό, ότι δηλ. άποδεικνύει πως ή φιλολογία χωρεί άπαγωγικώς. Το καθόλου μορφώνεται σιγά-σιγά από το έπί μέρος, ή δε προαίτιωση του μελετητή στο γενικό για να κατανοήση το ειδικό δεν είναι πάντα άπαραίτητη, τα όρια της δε ποτέ δεν μπορεί να είναι καθωρισμένα. Οί δυο κατευθύνσεις συνυπάρχουν, κι' ενώ ή μία δουλεύει για την άλλη, πλουτίζονται κι' οι δυο, γιατί τρέφει ή μία την άλλη άμοιβαία.

Θά μπορούσαμε ν' αναφερθώμε και σ' άλλες σχέσεις, που γεννά ή άναγνωση του έργου: αν είναι σωστή ή άξιολόγησι των έξωγραμματικων ει-

δων του λόγου, αν το ζήτημα της θέσεως της άρχαίας έλληνικής στην μέση παιδεία ξεκαθαρίζεται από τον Σ., αν το πρόβλημα του είδους των σχολών μέσης παιδείας που πρέπει να υπάρχουν στην σημερινή Ελλάδα δεν έπρεπε να τύχη προσοχής. Γι' αυτά και άλλα δεν υπάρχει χώρος, ίσως δε ούτε και σκοπιμότης να συζητηθών.

Η γνώμη του καθενός γι' αυτά είναι, από μια άποψη, προσωπική και δεν μπορεί να είναι ποτέ άμετακίνητη. Η πεύρα της ζωής, ή μελέτη, ή ηλικία, το περιβάλλον και τόσο άλλοι παράγοντες όδηγούν πολλές φορές σε όμοιους σκέψεις και άποψεις. Έκείνος, που σέβεται τις άποψεις των άλλων, θά εύρισκεν ωφέλεια από τη μελέτη του βιβλίου αυτού, έστω κι' αν δεν θά ήταν διατεθειμένος να συμφωνήση στην κάθε άποψη, είτε του ίδιου του Συγγραφέα, είτε άλλου, που συμβαίνει ν' αναφέρεται στο έργο.

Κ. ΧΑΤΖΙΣΤΕΦΑΝΟΥ

Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

Η «Έταιρεία Έλληνικών Χερών και Τραχυειδίου» και ή Κύπρος.

Είναι χιλοειπωμένο το πως για να φτιάξωμε νέο πολιτισμό πρέπει να βασιστώμε πάνω στα λαϊκά στοιχεία, που δείχνουν τη δυναμικότητά μας και τις ισώτερες τάσεις μας. Ο όποιοςδήποτε πολιτισμός, όταν φτάνει στο κατακόρυφο του, άποχωρίζεται πια από το λαϊκό στοιχείο, που ήταν κάποτε το ξεκίνημά του. Αν άρχίσει ή παρακμή ή αν μια έξωτερική βία καταλάβει τον πολιτισμό αυτό, πρέπει να γυρίσουμε στα πρωτόγονα λαϊκά στοιχεία κι' από αυτά να ξεκινήσουμε για ένα νέο ανέβασμα.

Αρχίσαιε κι' έμεις στην Ελλάδα να δημιουργώμε πραγματικό νεοελληνικό πολιτισμό όταν εσχίσαιε πάνω στα λαϊκά μας στοιχεία, τα μελετήσαμε και τ' αγαπήσαμε. Ο Ν. Πολίτης, ο πατέρας της λαογραφίας στην Ελλάδα, υπήρξε ο μεγαλύτερος ύποκνητής. Το έργο του, που έληξεσε πολλούς έπιστήμονες και καλλιτέχνες, μαζί με την έπιζοράτηση της δημοτικής γλώσσας στα λογοτεχνικά τουλάχιστο κείμενα, έβγαλε τις βάσεις του νεότερου πολιτισμού μας κατά μεγάλο λόγο. Το ότι συχνά ή υπερβολική αγάπη προς το λαϊκό στοιχείο μπορεί να μάς περιορίσει σε μια κατώτερη άξιας ήθογραφία είναι γνωστό. Τούλάχιστον, όμως, ή ήθογραφία αυτή δεν είναι κάτι το ξεκαρφωτο άνάμεσα μας.

ἔχει τὴ σημασία τῆς γιὰ τὴ ντόπια κίνηση καὶ ἀποτελεῖ πάντοτε ἓνα προστάδιο ὄχι εὐκαταφρόνητο.

Στὴ μουσικὴ ἡ κίνηση τοῦ Λαμπελέτ, Καλομοίρη καὶ ἄλλων, ποὺ φιλοδοξήσανε μὲ τὰ ἐθνικά μουσικά στοιχεία (δημοτικὸ τραγοῦδι καὶ βυζαντινὴ μουσικὴ) νὰ φτιάξουν τὴν Ἑλληνικὴ Σχολὴ Μουσικῆς, ὅπως ἔκαμαν μὲ τὰ ἐθνικά τους στοιχεία οἱ Ρώσοι, Ἰσπανοί, Σκανδιναβοὶ καὶ ἄλλοι, ἦταν ἀπόρροια τῆς φλόγας, ποὺ ἔσπερνε γύρω ὁ Ν. Πολίτης καὶ οἱ ὄπαδοί του, δείχνοντας τὴν ἀξία τῶν λαϊκῶν στοιχείων σὲ ἄλλους καλλιτεχνικοὺς τομεῖς. Ἀνεξαρτήτως τῶν τάσεων αὐτῶν καὶ σὲ ποῖο σημεῖο ἔχουν φτάσει οἱ προσπάθειες αὐτές, ἡ ἴδρυση τῆς Ἑταιρείας Ἑλληνικῶν Χορῶν καὶ Τραγουδιοῦ (1952) ἀποτελεῖ τὸ τελευταῖο καὶ πρόσφατο δυναμικὸ ἐπεισόδιο στὸν τομέα αὐτὸ τῆς ζωῆς μας.

Ἡ ἔταιρεία αὐτὴ μὲ τὴ γενικὴ διεύθυνση τῆς κ. Λώρας Στάτου, προσπαθεῖ νὰ διασώσει μὰ προπαντὸς νὰ ἐπιδείξει καὶ νὰ διαδώσει στὸ Πανελλήνιο καὶ στὸν ἔξω Ἑλληνισμό τοὺς ἑλληνικοὺς μας χοροὺς καὶ τὸ δημοτικὸ μας τραγοῦδι, ποὺ πραγματικά ἀποτελοῦν μιὰ ἀπὸ τὶς πρὸ χαρακτηριστικὲς πτυχές τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς.

Τὸ συγκρότημα ἦταν ἀλήθεια μελετημένο. Ἡ ἐμφάνισή του ἦταν φροντισμένη. Αὐτὸ ἦταν ἓνα μεγάλο «κάτι» γιὰ τὸ κυπριακὸ κοινό. Γιατὶ, ἂν ἐξαεόσουμε τὴν κἀθοδο τοῦ «Βασιλικοῦ Θεάτρου» καὶ μερικὲς παραστάσεις ἄλλων διό-τροιων ἀθηναϊκῶν συγκροτημάτων, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα μᾶς ἔρχονται ὄχι ἁπλῶς μουλοῦνα, ἀλλὰ ὀργανωμένες ὁμάδες δυσφημίσεως τῆς νεοελληνικῆς καλλιτεχνικῆς ζωῆς. Κι' αὐτὸ μάλιστα χωρὶς νὰ καταπολεμεῖται ἀπὸ ἐπίσημες κινήσεις, παρόλες τὶς ἐκκλήσεις διαφόρων ντόπιων στοιχείων ποὺ ἀγαποῦν τὸν ὁμοεθνεῖς τον καὶ σέβονται τὸν ἑαυτοῦ τους. Καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ δυσφήμιση, ποὺ ἀνάφευα, γίνεται δυστυχῶς στὶς πρὸ λεπτεῖς καὶ εὐθραυστες στιγμές τῆς ἑλληνικῆς μας ἰστορίας ἐδῶ στὴν Κύπρο.

Δυστυχῶς ἀπὸ τὸ πρόγραμμα τῆς Ἑταιρείας Ἑλληνικῶν Χορῶν καὶ Τραγουδιοῦ ἔλειπαν οἱ κυπριακοί. Τὸ πρᾶγμα ἦταν χτυπητό. Τὸ πρόγραμμά περιλάμβανε χοροὺς καὶ τραγοῦδια ἀπὸ ὅλα τὰ ἑλληνικά τμήματα. Ἡ Κύπρος ἔλειπε. Ἦταν ζήτημα.... πολιτικῆς; Πιθανό. Πάντως δὲ θέλουμε νὰ κατηγορήσουμε τὴν Ἑταιρεία, γιὰ τὸ μὲν τέλος τῆς τελευταίας γίνεται προσπάθεια καταγραφῆς καὶ με-

λέτης τῶν κυπριακῶν χορῶν καὶ τραγουδιῶν ἀπὸ Κυπρίους. Τὸ βιβλίον τοῦ Θ. Καλλίνικου «Κυπριακὴ Λαϊκὴ Μοῦσα» εἶναι ἡ πρώτη φροντισμένη πολυσέλιδη συλλογὴ Κυπριακῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Μιὰ-δύο παλαιότερες καταγραφές ἦταν ἀλλῶν περιορισμένης σημασίας. Ἐδῶ κι' ἐκεῖ μπορεῖ ἓνας νὰ βοηθῆ λίγες ἄλλες ἀποσπασματικὲς καταγραφές. Μιὰ συλλογὴ τοῦ Ἀρτεμίδη, ἴσως ἡ παλαιότερη, ἑορίζεται ὑπὸ ἐκτύπωση στὸ Δελτίο Κυπριακῶν Σπουδῶν. Ποῖον λίγα χρόνια τὸ Δελτίο τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν εἶχε δημοσιεύσει τὴ μουσικὴ κυπριακῶν χορῶν κατὰ καταγραφὴ τοῦ Γιάννου Μιχαηλίδη. Ὁ Θ. Καλλίνικος προπολεμικὰ ἀποτύπωσε σὲ δίσκους μερικὰ κυπριακά τραγοῦδια, ἀλλ' ὄχι πολὺ ἐπιτυχῶς ἕξαιτίας τῆς ἀκαταλλήλου συνδοσίας, ὅπως ὁ ἴδιος παραδέχεται. Ὅλη ἡ ἄλλη κίνηση στὸν τομέα αὐτὸ εἶναι μᾶλλον θεωρητικὴ (Σόλ. Μιχαηλίδης). Σοβαρὸ εἶναι, ἀλλὰ ἄσχετο μὲ τὴν καταγραφὴ, συλλογὴ καὶ μελέτη, ἡ χρησιμοποίησις μοτίβων ἀπὸ τὴ δημοτικὴ μουσικὴ τῆς Κύπρου ἀπὸ τὸν Λαυράγκα Γιάννου Μιχαηλίδη, Σόλωνα Μιχαηλίδη καὶ ἄλλους.

Πρὸς πλήρωση τῶν κενῶν αὐτῶν ἡ Ἑταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν ἔχει ἀποφασίσει καὶ ἑορίζεται σὲ ἐπιφθὲ μὲ εἰδωτότερος ὀργανισμοὺς τοῦ ἑξωτερικοῦ γιὰ νὰ ἀγοράσει φωνοληπτικὸ μηχανήμα καὶ νὰ ἀρχίσει τὴν ἠχογράφισιν τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν. Πρὸς τοῦτο ὁ μουσικογρῶς κ. Σόλων Μιχαηλίδης, ποὺ ἰδιαίτερα ἀσχολήθηκε μὲ τὴ μελέτη τῆς λαϊκῆς μουσικῆς, ἀνέλαβε τὴν ὅλη εὐθύνη μὲ τὴν βοήθεια τῶν κ.κ. Καλλίνικου καὶ Κ. Κασινόπουλου. Ἐπίσης ἡ Ἑταιρεία λαμβάνει παραλλήλως φροντίδα γιὰ κινηματογράφισιν τῶν χορῶν. Ἐννοεῖται πὼς πολεῖ νὰ περάσει ἀσχετὸς χρόνος γιὰ νὰ φτάσουμε σὲ κάποιο σημεῖο πρόδου.

Μερικὰ γεγονότα, ἔστω καὶ τυχαῖα καὶ δίχως κακὴ πρόθεση, μᾶς δείχνουν μερικὰ καθήκοντά μας, ποὺ τὰ παραμερίζουμε γιὰ τὴν εὐκολία μας καὶ μόνο. Κεφάλαια στὸν τόπο πνευματικὰ δὲν ὑπάρχουν πολλὰ ἕξαιτίας τοῦ μικροῦ μας ἀοιθμοῦ. Ὁ δεῦτερος παγκόσμιος πόλεμος καὶ ὁ ἐμφύλιος στὸν χείριον ἑλληνικὸ κομῶ εἶχαν προκαλέσει ἓνα χάσμα στὴν ἐπικοινωνία μας μὲ τὸ κέντρο. Ἡ εὐκολία ζωῆς καὶ ἡ σκόπιμη ἀπαίρεση εὐθύνων ἀπὸ τὰ χέρια μας, μᾶς ἔκαμαν ἀκόμα πρὸ πλάδαρους. Ὡστόσο ἔχομε ἀκόμα ἀνθρωπιά. Μιὰ ἀνώτερη ἐκδήλωσις ἀνθρωπιάς εἶναι καὶ ἡ προσπάθεια περι-

σώσεως ὅτι πολυτιμότερον ἔχουμε. Εἶναι μεγάλη μας ντροπή ἡ εὐκολία καὶ ἡ ἐξοστράκιση κάθε εὐθύνης.

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΠΕΝΘΗ

Βασίλης Ἀργυρόπουλος.

Τὸ θεατρικὸ κοινὸ τῆς Ἀθήνας ἐκῆ-
δεψε στὶς 39 Ἀπριλίου, ἀνάμεσα σὲ
συγκινητικὰς ἐκδηλώσεις εὐλιχνοῦς
πένθους, τὸν ἀγαπημένο του ἠθοποιοῦ
Βασίλη Ἀργυρόπουλου, ὁ ὁποῖος ἐπὶ
τριάντα χρόνια τὸ σκόρπισε τῆ χαρὰ,
τὴν εὐθυμία καὶ τὸ γέλιο...

Ὁ Βασίλης Ἀργυρόπουλος γεννήθη-
κε στὴν Πάρο καὶ πολὺ νέος — πρὶν ἀκό-
μα τελειώσει τὸ γυμνάσιο — ἀνέβηκε στὴ
σκηνὴ τὸ 1910 μαζί μὲ τὸ θίασο Κοτο-
ποῦλη, ὅπου μὲ τὴ βοήθεια τῆς μεγα-
λῆς συναδέλφου του καὶ τοῦ λαμπροῦ
του ταλέντου δὲν ἄργησε νὰ σημειώσει
τις πρῶτες του ἐπιτυχίες.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ α' Παγκοσμίου
Πολέμου διέκοψε τὶς ἐμφανίσεις του,
γιατὶ συνελήφθηκε αἰχμάλωτος στὸ
Γκαζοῦτε, ὅπου τὸ δόθηκε ἡ εὐκαιρία
νὰ ἐκμθεῖ τὴν γερμανικὴ γλῶσσα. Τὸ
1919 μὲ συγγροτημένην πιά τὴν καλλι-
τεχνικὴν του προσωπικότητα ἐμφανίστη-
κε καὶ πάλιν μὲ τὸ θίασο τῆς Μαρίκας
Κοτοποῦλη σὰν μεταφραστὴς τοῦ ξένου
ρεπερτορίου τοῦ θιάσου καὶ πρωταγωνι-
στῆς. Τὸ 1924 δημοσίωθηκε δικὸ του
«Θίασο Ἑλληνικῆς Κομωδίας», ὅποτε
καὶ ἄρχισε «ἡ λαμπροτέρα φάσις τῆς
σταδιοδρομίας του». Τὸ πολυσύνθετό
του ταλέντο — ἠθοποιός, θεατρώνης, με-
ταφραστῆς, σκηνοθέτης — εἶχε πλέον ἐ-
πιβληθεῖ καὶ οἱ θαυμαστὲς του ἠῆξαν
ἀπὸ μέρα σὲ μέρα. Εἶχε ἀγαπήσει τὴν
τέχνην του καὶ εἶχεν ἀφιερώσει ὅλην
τὴν τὴ ζωὴν στὸ θέατρο, μέχρι καὶ τὶς
τελευταίας του στιγμῆς...

Μελετοῦσε διαρκῶς, δοκίμαζε σὲ κάθε
εἶδος ἔργα τὶς δυνάμεις του καὶ δὲν
παρουσίαζε ποτέ του τίποτε τὸ ἀμελέ-
τητό. Ἡ κάθε του κίνησις φανερώνε
πόσο συνετὸς τεχνίτης ἦταν ὁ Ἀργυ-
ρόπουλος.

Παράλληλα μὲ τὶς θεατρικὰς του ἐπι-
τυχίας ἐπιδόθηκε σὰν ἐρασιτέχνης στὴν
ποίησιν καὶ στὴ ζωγραφικὴ. Ἦταν ἕνας
ἀληθινὰ πνευματικὸς ἄνθρωπος καὶ κα-
λὸς Χριστιανός.

Στὰ τελευταῖα του χρόνια ἔγραψε καὶ
τὸ βιβλίον «Ἡ Τέχνη τοῦ ἠθοποιοῦ»,
στὸ ὁποῖο διαφαίνεται ἡ πολὺτιμη θεα-
τρικὴ του πείρα.

Ἐπὶ τὴν ἐνθεομὸν ὑποστηρικτῆς τῆς

Ἑλληνικῆς θεατρικῆς παραγωγῆς. Στὸ
θέατρο Ἀργυροπούλου πρωτοεμφανί-
στηκαν «τὸ Στραβόξυλο» τοῦ κ. Ψαθά,
«ὁ Προτενουσιάνος» τοῦ κ. Ρούσσου
καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα — ἰδίως κομωδι-
ες — τῶν νέων μας συγγραφέων.

Δικαιολογημένα λοιπὸν τὸ θεατροφι-
λο κοινὸ θοήνην τὸν πρόσωπο χαμὸ τοῦ
ἐξαίρετου καλλιτέχνη, τοῦ εὐγενέστα-
του, τοῦ ἀξιοποροῦς, τοῦ ἀνθρώπου
Ἀργυρόπουλου. Γιατὶ καὶ στὴν ἰδιωτικὴν
τοῦ ζωὴν ἦταν δείγμα ὁ Βασίλης —
ὅπως τὸν ἔλεγε τὸ κοινόν —. Συνετὸς
οἰκογενειαρχῆς καὶ στοργικὸς πατέρας
τοῦ παιδιοῦ ποὺ υἱοθέτησε ἦταν ἀκόμα
ὁ φίλος ὅλων τῶν συνεργατῶν του καὶ
ὁ ἐνθεομὸς ὑποστηρικτῆς κάθε γνήσιας
καλλιτεχνικῆς ἐκδηλώσεως. Δείγμα δὲ τῆς
εὐγενειῆς του ψυχῆς εἶναι καὶ ἡ ἐπιθυ-
μία ποὺ ἐξέφρασε πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό
του νὰ παραχωρηθῆι στὴν Πανελλήνιον
Ἐνωσὴ Ἑλληνικοῦ Θεάτρου ἡ ἐπαυλὴ
τοῦ στὰ Πατήσια, γιὰ νὰ ξεκουράζονται
οἱ ἀπόμαχοι ἠθοποιοί, ποὺ δὲν ἔχουν τὰ
μέσα γὰς συντηρηθοῦν.

Αὐτὸς ἦταν ὁ Ἀργυρόπουλος, ὁ ἄν-
θρωπος καὶ ὁ καλλιτέχνης. Ἡ μνήμη
τοῦ θά μείνει ἀλησμόνητη στὴν ἱστορίαν
τοῦ Νεοελληνικοῦ θεάτρου, τοῦ ὁποῖου
ἡ σημερινὴ πρόοδος ὀφείλεται κατὰ πο-
λὴν στὸν ἀξέχαστο μεγάλο καλλιτέχνη.

ΧΑΡΗΣ Δ. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ἡ Ἐκθεσὴ Σπύρου Βασιλείου.

Ὁ Σπύρος Βασιλείου εἶναι ἕνας ζω-
γράφος ποὺ ἀδιάκοπα ζητᾷ ν' ἀνανεώνει
τὰ ἔκφραστικά του μέσα καὶ πάντα ἐπι-
τυγχάνει σὲ κάθε του ἔκθεσιν νὰ παρουσια-
σται ἀλλοιωτικὸς ἀπ' ὅ,τι τὸν ἔραμε καὶ
ν' ἀνεθεῖ μιά νέα θαυμάσια ἀνώτερη αἰ-
σθητικὴν κατάκτησιν.

Τὸ ν' ἀνανεώνεται πάντα ἕνας ζωγρά-
φος, γενικὰ κάθε καλλιτέχνης, σημαίνει
πὼς ἔχει μέσα του τὴ φλόγα τῆς προοδευ-
τικῆς ἐξέλιξης, τὸν πόθο γιὰ νὰ φθάσει
τὴν τελεότητα. Καὶ μόνο αὐτὸ τὸ στοι-
χεῖο ὄσταν ἀρκετὸ γιὰ ἕνα καλλιτέχνη νὰ
τὸν ὠφῶσι πάνω ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τοὺς
στατικούς, ποὺ φοβούνται νὰ ταράξουν τ'
ἀκίνητα νερά τοῦ τέλματος μέσα στὸ ὅ-
ποιο ἔρρισκούνται.

Μὰ γιὰ τὸν Βασιλείου αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ
μόνο στοιχεῖον. Εἶναι καὶ πολλὰ ἄλλα μα-
ζὶ καὶ πρῶτα, πρῶτα, ἡ προσπάθειά του
νὰ συλλάβει τὴν «Ἑλληνικότητα» τοῦ
θέματος, νὰ δώσει αὐτὸ ποὺ ἐννοοῦμε ὅταν
λέμε «Ἑλληνικὸ νησί» κτ' «Ἑλληνικὴ ἀ-
τιμόσφαιρα». Καὶ τὸ ἐπιτυγχάνει αὐτὸ μὲ
τὴν ἀπλότητα καὶ τὴ λιτότητα τῶν μέσων
του, δίδοντας μόνο μερικὰ χαρακτηριστι-
κὰ κομμάτια τῆς ἀτιμόσφαιρας αὐτῆς.

Ἡ μαθητεία του στὴ Βυζαντινὴ ἀγιο-
γραφία τὸν ἔκαμε τέλειο κάτοχο τῆς τε-
χνικῆς τῆς τέμπερας μὲ αὐτό, γι' αὐτὸ
καὶ τὰ καλύτερα ἔργα τῆς φετινῆς του ἐκ-

θεσης στη νέα αίθουσα έκθεσών του «Βήματος», είναι ζωγραφισμένα με το ύψος αυτό. (Έκθεσις 28 τέμπερες με αυγό σέ ζυλό, όλα έργα του 1953, 11 τέμπερες έργα του 1950, 9 άκουαρέλλες τών έτών 1950—1953 και 2 έλαιωγραφίες του 1949 και 1950 που είχαμε δει στις ομαδικές έκθεσεις της «Στάβης»).

Τό νέο χαρακτηριστικό της πρωτοτυπίας του Σπύρου Βασιλείου, για τό όποιο μιλήσαμε στην άρχή αυτού του σημειώματος, είναι τό ανάααφρο, τό σχεδόν παιχνιδιάρικο ύφος τών περισσότερων έργων της τελευταίας παραγωγής του. Αυτή ή άλαφράδα, αυτή ή λιτότητα με την όποια είναι ζωγραφισμένα τά καίκια του ή τά μικρομάγαζα της Αίγινας (αυτό τό νησί είναι σχεδόν ή άποκλειστική πηγή της έμπνευσης του) δίνουν τόν κυρίαρχο τόνο σ' όλη την έκθεση. Ό Βασιλείου δέν κάνει νατουραλισμό, δέν έχει τρίτη διάσταση· κι όμως τίποτε δέ σ' έκπληττει σάν άφύσικο. Κι ό κοινός, ό μέσος θεατής κι ό μημένος, θα χαρούν τό ίδιο τά ζωγραφικά όράματα του καλλιτέχνη, γιατί ξέρει την τέχνη να θέλγει με τη λιτή γραμμή και με τό λίγο χρώμα.

Ό Βασιλείου στό «Ρέμβη», «Παραλιακό καφενείο», «Έξοχικόν κέντρον», «Κουφόθραση» κ.ά., σάφει όλο του τόν πίνακα μ' ένα ούδέτερο χρώμα (συνήθως μπέζ) κι άπάνω σ' αυτό τό φόντο τοποθετεί άσπασματικά, την εισοδο ενός καφενείου με κανένα σιδερένιο τραπέζάκι, μία φυγόρα, ένα καίκι. Μά τά λίγα αυτά μέσα είναι άρκετά για να σου υποβάλουν αυτό που επιζητεί ό καλλιτέχνης. Πίσω από την άνοιχτή πόρτα αισθάνεσαι τη θάλασσα να λικνίζει τό καίκι, χωρίς καν να βλέπεις τη θάλασσα.

Τό «Χαρταετοί πάνω από την Άθήνα» είναι ένα ζωγραφικότατο κομμάτι κατωμένου με πριμιτιβιστική διάθεση. Τό θέμα του (και μόνο αυτό) μου θυμισε τό «Πέταγμα τών Άετών» του Φραγκουδή. Ένας άλλος ώρατος πίνακας είναι τό «Άγιασμός τών Υδάτων» ζωγραφισμένος με κάποια Βυζαντινή τέχνη.

Αυτομά που ό περιορισμένος χώρος του περιοδικού δέν μου επιτρέπει να έπικαθώ περισσότερο και στάλλα έργα της έκθεσεως. Έκείνο που μπορώ με δυο λόγια να πώ είναι ότι ή έκθεση του Σπύρου Βασιλείου είναι μία από τις καλύτερες που είδαμε φέτος.

T. M. Φ.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Λογοτεχνικά Νέα.

Μετά τά φιλολογικά μνημόσυνα τών Παλαμά, Καρκαίτσα, Προβελύγιου, Σκίτη, κ.ά. που οργανώθηκαν στην Άθήνα και τίς έπαρχίες, ό Σύλλογος τών έν Άθήνας Λευκαδίων τέλεσε στό θέατρο Μουσούρη φιλολογικό μνημόσυνο του Άγγέλου Σικελιανού. Σ' αυτό μίλησαν οι κ. κ. Τ. Μπαρλάς, Θ. Ξύδης και Γ. Γρηγόρης και άπαγγείλαν άντιπροσωπικά ποιήματα του Σικελιανού οι καλλιτέχνες του Βασιλικού θεάτρου Θ. Καλλιγά, Ε. Νενεδάκη, Ν. Παρασκευάς και Γ. Γληνός.

—Έπστρεφαν από τό συνέδριο του Πατέρμου (όπου συνήλαμε περί τους 200 καθηγητές Πανεπιστημίων και άλλοι πνευματικοί εκπρόσωποι τών μεσογειακών χω-

ρών για να θέσουν τις βάσεις μιας στενής πνευματικής συνεργασίας μεταξύ όλων τών λαών της Μεσογείου) ό αντιπρόσωπος του Πανεπιστημίου κ. Άπ. Δασκαλάκης και ή κ. Βαρβάρα Θεοδωροπούλου —Λιθαδά, άντεπιστέλλον μέλος της Άκαδημίας της Μεσογείας. Κατά την διάρκειά του συνεδρίου ό μέν κ. Δασκαλάκης μίλησε με θέμα «Η μεσογειακή ένότης διά μέσου της Ιστορίας ως παράγων της ζωής τών μεσογειακών λαών», ή δέ κ. Θεοδωροπούλου—Λιθαδά μίλησε στό «Συνέδριο Μεσογειακών Σπουδών» για τόν «Έλληνοσικελικό πολιτισμό» και έδωσε σειρά μαθημάτων στη Φιλολογική Σχολή του Πανεπιστημίου της Ρώμης για «τό Έλληνικό δημοτικό τραγούδι».

—Με πρωτοβουλία της «Ένώσεως Συντακτών» έγιναν στην Φιλοθέη τά άποκαλυπτήρια της προτομής του ένδοξου μας ποιητή Κωστή Παλαμά, παρουσία πολλών έπισήμων και πλήθους κόσμου. Κατά την διάρκεια της συγκινητικής τελετής μίλησαν ό λογοτέχνης κ. Γ. Φτέρης για τόν Παλαμά—δημοσιογράφο και ό ποιητής κ. Π. Σπάλας για τόν Παλαμά σάν καινοτόμο και δημιουργό της νεώτερης πνευματικής ζωής του Έθνους.

—Άπό τις πολλές διαλέξεις που δόθηκαν τόν τελευταίο καιρό σάς άνάφερο μερικές: Στην Περηνγητική Λέσχη ό κ. Πέτρος Χάρης με θέμα: «Παλαία και σύγχρονα φυσιολατρίες», στην Άποστολική Διακονία ό κ. Στράτης Μυριέλλης «Παλαμιάς και Έθνος», στο «Άθηναις» ό καθηγητής κ. Έντουαρτς για «τό σύγχρονο Άγγλικό μυθιστόρημα», στο Βρετανικό Συμβούλιο ή δ. Μίνα Κοντοσταύλου «Άι βάσεις της σύγχρονης Άγγλικής ποιήσεως», στη «Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών» ό κ. Φώτος Γιοφύλλης για τό «Μωριάκι» στην ίδια αίθουσα ό κ. Χρ. Κουλούρης με θέμα: «Ζαχαρίας Παπαντωνίου» κ.ά.

—Η «Έταιρεία Έλλήνων Λογοτεχνών» συνεχίζει τά φιλολογικά μνημόσυνα για τά πεθαμένα μέλη της. Μετά τό μνημόσυνο που ήταν άφιερωμένο στους Άντώνη Γιαλούρη, Ν. Χαντζάρα, Ν. Χάγερ—Μπουφίδη και Άγγελο Σημηριώτη, για τους όποιους μίλησαν αντίστοιχως οι κ. κ. Μπекές, Λεβάντας, Γιοφύλλης και Βρεττάκος, στις 15 του μηνός όργανωσε μία ένδιαφέρουσα διάλεξη του κ. Κλ. Μιμίκο με θέμα: «Η Μάνια στο Δημοτικό Τραγούδι». Έπίσης άνάγγειλε τό τέταρτο φιλολογικό μνημόσυνο άφιερωμένο στους Μιχαήλ Ροδά, Β. Δασκαλάκη, Γ. Ζερβό, Ν. Λάσκαρη και Α. Τραυαντώνη.

—Ό Σύλλογος Έλλήνων Λογοτεχνών γιόρτασε στην αίθουσα της «Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών» την πεντηκοστή επέτειο από την έκδοση του περιοδικού «ό Νουμάς». Μετά σύντομη εισήγηση του γεν. γραμματέως του Συνδέσμου κ. Π. Μαρκάκη μίλησε με θέμα «Ό Νουμάς και ή εποχή του» ό ποιητής κ. Ρήγας Γκόλφης. Ό Σύλλογος επίσης, σε ειδική συγκέντρωση, θα παρουσιάση μερικά από τά νέα έθίλα που έκδόθηκαν.

—Η Ένωσις Έλλήνων Λογοτεχνών προκήρυξε δύο λογοτεχνικούς διαγωνισμούς για τό 1953. 1) μυθιστορημάτων και διηγημάτων κοινωνικού, πατριωτικού ή ήθρογραφικού περιχομένου και 2) τόν «Φιλαδέλφειον ποιητικών διαγωνισμών» συλλογής λυρικών ποιημάτων. Έπαβλό δρχ. 1.000.000. Τά έργα πρέπει να είναι άνέκδοτα και να σταλούν στα γραφεία της

Ένώσεως (δόδος 'Ακαδημίας, 23) μέχρι της 30ής Σεπτεμβρίου.

— Η άπογευματινή 'Αθηναϊκή εφημερίδα «Τά Νέα» στην έκδοσή της της 6ης Μαΐου υπό τον τίτλο «Η πνευματική κίνηση εις την Κύπρον» έδωσε με δισταχλο σημείωμα μία γενική εικόνα του της Κυπριακής πνευματικής κίνησης του τελευταίου ημῆρος και έξηρε την προσπάθεια του Ε.Π.Ο.Κ., της 'Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών και των άλλων σωματείων και οργανώσεων.

— Η άπονομή του βραβείου της ομάδος των «Δώδεκα» στο έθελίο του κ. Μάρκου Λαζαρίδη «Ο Σταυρός του Νότου» προκάλεσε πολλές συζητήσεις και σχόλια και έγινε άφορμή να σημειωθούν και νέα άποχωρήσεις μελών της ομάδος. Διαδίδεται όμως ότι καταβάλλονται προσπάθειες να επανέλθουν οι διαφωνούντες στην ομάδα, κ' έτσι να συμπληρωθή και πάλιν η «Δωδεκάς».

— Με τη συμπλήρωση 500 ετών από την άλωση της Κωνσταντινούπολεως τα λογοτεχνικά σωματεία ετοιμάζουν σειράν εκδηλώσεων, οι οποίες θα προσλάβουν πανηγυρικό χαρακτήρα. 'Επίσης έξεδούθησαν πολλά και έπιμελημένα βιβλία λογοτεχνικού περιεχομένου που προκαλούν μεγάλο ενδιαφέρον.

Τό Θέατρο.

Τό 'Εθνικό θέατρο, μετά τη θριαμβευτική εμφάνιση της κ. Κυβέλης στο «Μυστικό της Κοντέσσας Βαλέσσανας» του Γρ. Ξενοπούλου ανέβησε, επί τη ευκαιρία της έδω παρουσίας των συνεδρών του Θ' Βυζαντινολογικού Συνεδρίου, την «'Ηλέκτρα» του Σοφοκλέους με την κ. Κατίνα Παζινοῦ στον όμόνομο ρόλο. Οι ξένοι έπιστήμονες έξεφράστησαν με τά καλύτερα λόγια για την έρμηνεία της άνοαιας τραγωδίας, την σκηνοθεσία του κ. Ροντήρη και για την όλη εμφάνιση της παραστάσεως. Η Κρατική σκηνή θα άναχωρήση για τη Θεσσαλονίκη όπου θα παρουσιαση στο έκει θεατρόφιλο κοινό την «'Ηλέκτρα».

'Εν τῷ μεταξύ ό Γενικός Διευθυντής του θεάτρου κ. Δ. Ροντήρης συνεχίζει τις έπαφές του με γνωστά στελέχη του έλευθερού θεάτρου για συνεργασία των στο 'Εθνικό. Συγκεκριμένα ό κ. Ροντήρης συντηθή με τις πρωταγωνίστριες Μαρίαν 'Αρώνη και Βάσρα Μανώλιδου, αλλά λόγω των οικονομικών ατίθσεων των δυο δημοφιλών πρωταγωνιστριών δεν φαίνεται να πραγματοποιηθή η συνεργασία. Το ίδιο αποτέλεσμα θα έχη και η πρότασις προς την τριάδα Λαμπέτη—Παππά—Χόρν.

Μετά με την άνασύνθεση του θεάτρου της όδου 'Αγίου Κωνσταντίνου συνήλθε και η καλλιτεχνική έπιτροπή του 'Εθνικού (που προέδρος της είναι ό κ. Μυριδάλης και μέλη—έκτός του κ. Ροντήρη—οι κ.κ. 'Αγγελος Τερζάκης, 'Αλκης Θρούλος και Κλέων Παράσχου) και άσχολήθηκε με τό θέμα του δραματολογίου του θιάσου.

— Στο θέατρο «Κυβέλης» ό θίασος Λαμπέτη—Παππά—Χόρν ανέβασε τό έργο του 'Αρθουρ Σνίτσλερ «'Αγαπούλα». Οι θιασάρχαι θα άναχωρήσουν προσεχώς για τό Κάιρο όπου θα γυρίσουν μία ταινία, που τό σενάριο της έγραψε ό κ. Μιχ. Κακογιάννης.

— Το θέατρο Κοποπούλη παίξει με μεγάλη έπιτυχία την κωμωδία του Λουί Βερνέιυ «Δεσποινίς Γυναίκα μου» στην οποία λαμβάνει μέρος και ό διευθυντής του θιά-

σου και σκηνοθέτης κ. Δημήτρης Μυράτ.

— Ο θίασος Λογοθετίδη άφού έπαίξε τη φάρασα των κ.κ. Σακελλάριου — Γιαννακόπουλου «Η Ρένα εξώκειλε» μέχρι και της 5ης Μαΐου άνεχώρησε για την Αίγυπτο, όπου θα γυρίση σε ταινία τη φάρασα «Ο Φώτης Φαγκρης και η Ταϊκίτα Λοπέζ», της ίδιας συγγραφικής δυάδος.

— Επίσης ό θίασος Κώστα Μουσούρη τέλειωσε τις παραστάσεις του «Ποπολάρου» του Ξενοπούλου και θα πραγματοποιήση καλλιτεχνική περιόδια στην επαρχ. Πρωταγωνίστρια του θιάσου είναι—ως γνωστό—η κ. Ε. Χατζηαργύρη.

— Αναγνώθηκε για τη θερμή περίοδο η συνεργασία της κ. Κατερίνας με τον κ. Μίμη Φωτόπουλο. Η συνεργασία αυτή, που άναμένεται με ένδιαφέρον, θα γινή στο θέατρο Κατερίνας της Πλατείας Κυριακού.

— Μεγάλο ένδιαφέρον σημειώνουν επίσης οι θεατρικές έκπομπές του «Ποπολαρικού σταθμού» 'Αθηνών, οι όποιες παρουσιάζονται πολύ έπιμελημένες, χάρις στο νέο διευθυντή προγράμματος και έκπομπών κ. 'Οδυσσεά 'Ελύτη.

— Στις 30 'Απριλίου πέθανε στο νοσοκομείο «Ευαγγελισμός», όπου νοσηλεύεται, ό διαλεκτός ήθοσιος και θιασάρχης Βασίλης 'Αργυρόπουλος. Στην κηδεία του παρευρέθησαν ό 'Υπουργός της Παιδείας κ. Καλλιάς, εκπρόσωποι όλων των θεατρικών οργανώσεων και πλήθος κόσμου. Με τό θάνατο του έξαιρετου αυτού καλλιτέχνη το 'Ελληνικό θέατρο στερείται από μίαν άληθινή προσωπικότητα, η οποία έπι τριάντα χρόνια σκόρπισε τό γέλιο και τη χαρά στους φίλους του θεάτρου.

Η Μουσική κίνηση.

Τό νέο Διοικητικό Συμβούλιο της 'Εθνικής Λυρικής Σκηνής—που άποτελείται από τους κ.κ. Μιχ. Σασινοπούλου, Φιλ. Οίκοномиδη, Γ. Λυκούδη και τον κ. Μ. Στεφανίδη σάν οικονομικό σύμβουλο—σε έπαγγελματιμένες συνεδριάσεις προσπάθει να βρη μία λύση ώστε να συνεχισθούν οι παραστάσεις του Κρατικού Μουσικού Θεάτρου, με την έλπίδα ότι θα ευρεθούν οι απαιτούμενοι οικονομικοί πόροι. 'Εν τῷ μεταξύ στο θέατρο «Ολύμπια» μετά την εμφάνιση των τεσσάρων κ.κ. Ζούντεκα και Καμπάνη σε διάφορα έργα, την τελευταία έδουμάδα επαναλήφθηκε η «Κάρμεν» με τις κυρίες Χέσα 'Αμαροπούλου και τους κ.κ. Δελένδα, Εύστρατιου, Παπαχρήστον κ. ά. Επίσης η έκτακτη εμφάνιση της οφιδώνου κ. Ρένα Γαρυφαλλάκη στον «Κορρέα της Σεβίλλης» σημείωσε μεγάλη έπιτυχία.

— Ο Γιώργος Θέμελης έδωσε στο «Ολύμπια» ρεσιτάλ, για φιλανθρωπικό σκοπό, που περιελάμβανε την «Σονάτα υπό τό Σελήνωφω» και την «Σονάτα της Αυγής» του Μπετόβεν, την «Πολωνέζα» σε λά ύφ. μείζον του Σιοπέν κ.ά., που έρμηνεύεσε με την γνωστή του μαεστρία.

— Στις 13 'Απριλίου ό Γερμανός πιανίστας κ. 'Ερικ Ντέ Μπέργκ έδωσε ρεσιτάλ, στο όποιο παρευρέθησαν και οι Βασιλείς, με έργα Μότσαρτ, Μπετόβεν, Σούμαν, και Ρέγκερ.

— Στόν «Ορφέα» συνεχίζονται κάθε Κυριακή οι συναυλίες της Κρατικής 'Ορχήστρας 'Αθηνών. Ο Γάλλος άρχιμουσικός κ. Ζάν Μαρτίνου διηθυσε δύο συναυλίες. Στις πρώτες παίχθηκαν: Χαινελά: «Σουίτα για όρχήστρα» από την «Μουσική των νερών», Μότσαρτ: «Συμφωνία εις ντό αριθμ. 41» (του Διδός) και Μπετόβεν:

«Συμφωνία αριθμ. 7». Ἡ δεύτερη περιελάμβανε τὴν Σουίτα ἀπὸ τοῦς "Palaus" τοῦ Ραμῶ, τὴν Συμφωνία σὲ γιό μείζ. τοῦ Μπιζέ καὶ τὴν Συμφωνία ἀριθμ. 4 τ' οὗ Τσαϊκόφσκυ.

Ξεχωριστὸ ὄμως ἐνδιαφερόν σημείωσε ἡ τελευταία συναυλία τῆς 2ας Μαΐου (ποῦ ἐπαναλήφθηκε καὶ τὴν Δευτέρα τὸ θράβυ στὶς 10 μ.μ.) ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ κ. Φιλοκτήτη Οἰκονομίδη. Ἀκούσαμε τὸ κοντσέρτο σὲ φα μείζον τοῦ Α. Vivaldi μὲ σολίστ τὸν βιολιστὴ κ. Β. Κολάση καὶ τὸ κοντσέρτο γιὰ πιάνο σὲ ρέ μείζ. τοῦ Μότσαρτ (τῆς Στέφειας) καθὼς καὶ τὸ κοντσέρτο σὲ σι ὄφ. τοῦ Brahms (ἔργον 83) μὲ σολίστ τὴν παγκοσμίως φήμης Ἑλληνηίδα καλλιτέχνιδα τοῦ πιάνου κ. Τζίνα Μπαχάουερ. Ἡ ὑπέροχη αὐτὴ πιανίστα χάρισε στὸ ἐκλεκτὸ κοινό, ποῦ παρακολούθησε τὴν συναυλία τῆς Δευτέρας, μιὰ ἀληθινὰ συγκινητικὴ μουσικὴ ἐραδία.

—Ἡ κ. Μπαχάουερ ἔδωσε στὶς 6 Μαΐου ἀτομικὸ ρεσιτάλ στὸ «Κεντρικὸ» μὲ τρεῖς συνάτες τοῦ Σκαρλάτι, τὴν μεγάλη συνάτα (ἔργο 101) τοῦ Μπετόβεν, τὴν συνάτα μὲ μι ὕφεις μείζον τοῦ Χαίτυν, τὴν χαριτωμένη συνάτα τοῦ Μότσαρτ σὲ σὸλ μείζον καὶ τὴν συνάτα τοῦ Σοπὲν σὲ σι ἔλασον. Μετὰ τὶς θεαλλώδεις ἐπυφημίες τοῦ κοινοῦ ἔπαιξε μιὰ σειρά ἀπὸ «μπίς» Σουμαν, Γρανάντος καὶ δύο σπουδὲς τοῦ Σοπὲν ποῦ τὶς ἐρμήνευσε ἀριστοτεχνικά.

—Θὰ τελειώσω μὲ τὴν πληροφορία ὅτι τὸ ἐκλεγέν Διοικητικὸ συμβούλιον τῆς Ἑνώσεως Ἑλλήνων Θεατρικῶν καὶ Μουσικῶν Κριτικῶν συγκροτήθηκε σὲ σῶμα ὡς ἔξης: Πρόεδρος ὁ κ. Πέτρος Χάσης, ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Δ. Α. Χαμουδόπουλος, γεν. γραμματεὺς ὁ κ. Γ. Φουσσάρας, ταμίας ὁ κ. Ἄλ. Εὐσταθιάδης, ἔφορος ὁ κ. Γιάννης Σιδέρης καὶ συμβούλιον ἡ κ. Ἀλκή Θρόλος καὶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Μαν. Καλομοίρης.

ΧΑΡΗΣ Δ. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΝΕΑ

Τὸ ἐφετινὸ βραβεῖο τῆς «Ἐταιρείας ἀνθρώπων τῶν Γουαμάτων» (Γαλλίας), ποῦ ἰδρύθηκε τὸ 1947 καὶ συνίσταται σὲ 100.000 φράγκα, ἀπενεμήθηκε ἔξ ἴσου στοὺς Γκαμπριέλ Ὀντιζιὸ καὶ Ἀρμάν Λανού, στὸν πρῶτο γιὰ τὸ σύνολο τοῦ ἔργου του, καὶ στὸ δεύτερο γιὰ τὸ μυθιστόρημά του «Οἱ σαῖρες μέσα στὸ ὄλο». Ὁ Ὀντιζιὸ κατὰγετα ἀπὸ τὸ Ἀλγέριο καὶ εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τὰ βιβλία του «Ὁδυσσεὺς ἢ διανόηση» καὶ «Ἡ ζωὴ τοῦ Ἀρσίν» Ἄλ Ρασίντ». Ὁ Λανού, ἐκτός τοῦ βραβευθέντος ἔργου του, ἔχει γράψει τὸ μυθιστόρημα «Αὐτὴ ἡ τρυφερὴ ἐποχὴ» καὶ μιὰ ποιητικὴ συλλογὴ, ποῦ πήρε τὸ τελευταῖο βραβεῖο Γκιγιόμ Ἀπολλιναῖο.

—Τὸ φιλολογικὸ βραβεῖο Μάξ Ζακόμπ δόθηκε φέτος στὸν Μαρσέλ Σοβάγ γιὰ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ του «Χρυσὸ ἔργο».

—Τὸ φιλολογικὸ βραβεῖο Ὀντεὸν δόθηκε στὸ μυθιστοριογράφου Μισέλ Σα-

ρὸ γιὰ τὸ ἔργο του «Δρόμος τῶν Κή-
πον».

—Στὴ Γαλλία ἐφορτᾶζοντα ἐφέτος τὰ 490 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ μεγάλου ἀνθρωπιστῆ, καὶ συγγραφέα Φρανσουά Ραμπελά. Πολλὰ Γαλλικὰ περιοδικὰ ἀφιέρωσαν ἡδὴ στὸ ἔργο τοῦ μεγάλου φιλοσόφου εἰδικὲς ἐκδόσεις του.

—Ἀγγέλλεται ἀπὸ τὴ Γαλλία ὁ θάνατος τῆς μυθιστοριογράφου Κολὲτ Ἰβέρ, ποῦ τμήθηκε στὰ 1907 μὲ τὸ βραβεῖο Φερνιά γιὰ τὸ μυθιστόρημά της «Ποιγ-
κίτισσες τῆς ἐπιστήμης».

—Πέθανε στὴ Γαλλία ὁ μυθιστοριογράφος Λεὼν Λαφάζ. Ἀπὸ τὰ γνωστὰ ἔργα του εἶναι «Οἱ νεκρὲς μέλισσες» (1921) καὶ τὸ «Πέτσινο τριαντάφυλλο» (1940).

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τίτου Μαλάνου: Καβάφης—Ἐλισοτ. [Εἶναι πράγματι παράλληλοι;! Κριτικὴ μελέτη. Ἀλεξάνδρεια, 1953.

René Biot: (Μετὰφρ. Δημητρίου Ε. Χαροκόπου): Ἡ υγεία μας. Ἐκδόσεις τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς (Ἄρ. 10), Ἀθήναι, 1953.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ἐπισκέφθηκε, τὸν περασμένο μῆνα, τὴν Κύπρον ἡ «Ἐταιρεία Ἑλληνικῶν χορῶν καὶ τραγουδιοῦ» καὶ ἔδωσε παραστάσεις σ' ὅλες τὶς πόλεις τοῦ νησιοῦ.

—Στὶς 18 Ἀπριλίου, ὁ Φυσιολατρικὸς Ὀμιλος Πάφου ἐτέλεσε φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ Γυμνασιάρχου Π. Πασχαλίδη. Μίλησε γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του ὁ κ. Π. Παυλίδης.

—Στὶς 19 Ἀπριλίου μίλησε, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Ὁδείου Λευκωσίας, στὸ θέατρον «Ἀπόλλων» ὁ μουσικογὸς κ. Σὺλων Μιχαηλίδης μὲ θέμα «Ἡ ἐννάτη Συμφωνία τοῦ Μπετόβεν».

—Στὶς 30 Ἀπριλίου ἡ Κυπρία καλλιτέχνις τοῦ ἄσματος κ. Λυσιμάχη Ἀναστασιάδου ἔδωσε, μὲ συμπραξὴ μαθητῶν καὶ μαθητριῶν της, στὸ θέατρον «Ἀπόλλων», ἐπιτυχὴ συναυλίαν μὲ ἔργα Εὐρωπαίων καὶ Ἑλλήνων μουσουργῶν.

—Στὶς 4 Μαΐου ὁ συγγραφεὺς καὶ κριτικὸς κ. John Lehmann μίλησε στὸ Βρετανικὸ Ἰνστιτούτο Λευκωσίας μὲ θέμα «Σύγχρονοι Ἕλληνες ποιητὲς στὴν Ἀγγλία».

—Στὶς 6 Μαΐου ἔγιναν, στὴν αἰθούσα τῆς Πνευματικῆς Ἀδελφότητος Λευκωσίας, τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκθέσεως τῆς ζωγράφου κ. Χρυσούλας Ζώγια.

—Στὶς 9 Μαΐου, κατόπιν προσκλήσεως τῆς «Ἐνώσεως Νεανίδων Παλλὰς», μίλησε στὸ οἶκμα τοῦ Ἐκδρομικοῦ Συνδέσμου Λευκωσίας ὁ Βοηθὸς Ἐφορος τοῦ Κυπριακοῦ Μουσείου κ. Β. Καραγιώργης μὲ θέμα «Ὁ θεομὸς τοῦ γάμου κατὰ τὴν Ὀμηρικὴν ἐποχὴ».

—Στὶς 10 Μαΐου ἡ «Ἐνωσις Νέων Τράστ» ἐτέλεσε στὶς αἰθούσας τῆς φιλολογικὸ καὶ πολιτικὸ μνημόσυνο τοῦ Νικολάου Καταλάνου, μὲ ὁμητὴν τὸν κ. Ν. Ι. Ἰακωβίδην.

— Στις 11 Μαΐου, κατόπιν προσκλήσεως της «Πνευματικής Ἀδελφότητας», μίλησε στην αίθουσα Κοινωνικής Προνοίας ὁ κ. Γεώργιος Παπαχαρλάμπους με θέμα «Κυπριακά ἔθιμα».

— Ἐπανήλθε στην Κύπρο ἡ κ. Ἀθηνά Ταρσοῦλη καὶ συνεχίζει τὴ συλλογὴ ὀβελίων γιὰ τὸ βιβλίο πού ἐτοιμάζει περὶ Κύπρου.

— Ἐπανήλθε, στίς 12 Μαΐου, ὁ Δρ. Κ. Σπυριδάκης, ὁ ὁποῖος ἀντιπροσώπευσε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου καὶ τὴν Ἐταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν στὸ Θ' Διεθνές Βυζαντινολογικὸ Συνέδριο Θεσσαλονίκης. Μὲ τὴν ἴδιαν εὐκαιρίαν ἐπέστρεψε καὶ ὁ κ. Κ. Χατζηψάλτης, ὁ ὁποῖος μετέσχεν ἐπίσης τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου.

— Ἐπεσκέφθη τὴν Κύπρον ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Μανώλης Καλομοιρής.

— Στις 19 Μαΐου γίνονται στὴν Κερύνια τὰ ἔγκαίνα τῆς «Σεβερίας Παιδικῆς Ἐξοχῆς» πού ἀνεγέρθη δαπάναις τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτου κ. Δημοσθένους Σεβέρη.

— Ἡ «Πρότυπος Ἀστική Σχολὴ Ἁγίου Ἀντωνίου» ὀργανώσε στίς 13 Μαΐου παιδικὴ θεατρικὴ παράσταση στὸ «Μαγικὸ Παλάτι». Διδάχθηκαν, μεταξύ ἄλλων, τὰ ἔργα τοῦ κ. Λάμπρου Κ. Ρήγα «Βαγιόκλαδο» (τρίπρακτο) καὶ ἡ «Ἡ πεταλούδα καὶ τὸ Τριαντάφυλλο» (μονόπρακτο).

— Κυκλοφόρησε, τὸν περασμένον μῆνα, τὸ μηνιαῖο παιδικὸ περιοδικὸ «Ἡ Χαρὰ τῶν Παιδιῶν», με διευθυντὲς τοὺς κ.κ. Νέαρχο Κληρίδη καὶ Λάμπρο Κ. Ρήγα.

— Ἡ Ἐκθεσὴ Ἑλληνικοῦ Βιβλίου, πού ἐπρόκειτο νὰ ὀργανωθῆ στὴν Κύπρο αὐτέες τῆς μέρες, ἀνεβλήθηκε γιὰ τὸν προσεχῆ Ὀκτώβριον.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐπανόρθωση: Ἀπὸ τυπογραφικῆ ἀβλεψίας, στὸ τεύχος π. Μαρτίου (Ἄρ. 213) σελ. 95, σημειώθηκε ὡς ἐπιγραφὴ τοῦ ποιήματος, τὸ ὁποῖον μεταφράζει ἡ κ. Ἀνθούλα Ζόλδερ, «Σ τ ρ ο φ ε ς», ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ «Π ρ ῶ τ α π ε θ α ἰ ν ο υ ν ο ἰ χ α ρ ε ς.», καὶ ὡς συγγραφεὺς τοῦ Ὁ Ζάν Μορέας ἀντὶ τοῦ Ρ. Β. Shelley.

Α. Ν. Χριστοφ., Λευκωσία: Καλὸ τὸ «Περιστατικόν». Θὰ τὸ δημοσιεύσωμε. Ἐχει πολλὰ ψυχολογικὰ χαρίσματα καὶ ἀναμφισβήτητη πνὴ καὶ δύναμη στὰ ἔκφραστακά του μέσα. Ἄν μπορούσατε νὰ μᾶς τὸ στείλετε καθαρογραμμένον μὲ ἐπιμέλειαν καὶ προσοχὴ, θὰ μᾶς βοηθούσατε πολύ. — Ἀ ν δ ρ. Πα π α δ., Λάρνακα. Ἐνταῖνον ἐρωτικὸ στιχοῦργημα, χωρὶς ἰδιαιτέρου περιεχόμενου καὶ παλμό. — Μ. Κωνσταντ., Λευκωσία. Ἐχει πολλὴ λυρική διάθεση τὸ «Προσκύνημα», ὑστερεῖ ὅμως ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως. Ν τ. Ν τ α λ κ α, Ἀλεξάνδρεια. Εὐχαριστοῦμε πολύ γιὰ τὰ ποιήματά σας. Θὰ τὰ δημοσιεύσωμε σ' ἕνα ἀπὸ τὰ προσεχῆ τεύχη μας.

Παρακαλοῦνται ὅσοι ἐκ τῶν συνδρομητῶν δὲν ἔχουν ἀκόμη ἐμβάσει τὴν συνδρομὴν των τοῦ 1953, νὰ τὴν ἀποστείλουν εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Περιοδικοῦ: Ὁδὸς Σανταροῦζα, ἀρ. 5, Λευκωσία.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν διευκολύνουν σημαντικὰ τὴν ἔκδοσίν μας.

ΤΑ «ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

ἐφαρμόζουσι ἀπὸ τοῦ παρόντος τεύχους τὰς ἐξῆς ἀνακαινίσεις:

1) Αὐξάνουσι τὰς σελίδας των εἰς 56.

2) Καθιερώνουσι τὴν τακτικὴν καθ' ἕκαστον μῆνα δημοσιεύσιν τῆς εἰκόνας ἐνὸς πίνακος Κυπρίου ζωγράφου, με σύντομον σημείωμα περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ καλλιτέχνη. Τὰ «Κυπριακά Γράμματα» φιλοδοξοῦσι νὰ παρουσιάσουσι διαδοχικῶς ὅλους τοὺς Κυπρίους ζωγράφους.

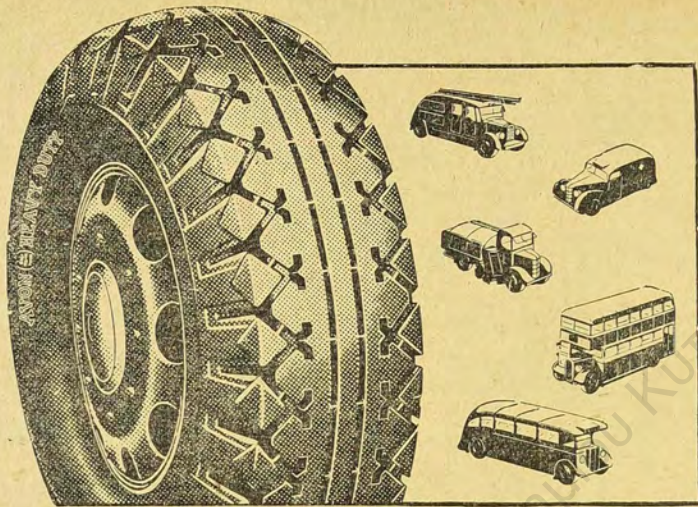
3) Καθιερώνουσι εἰδικὴν στήλην διὰ τὴν τακτικὴν παρακολουθήσιν τῆς καλλιτεχνικῆς ζωῆς ἐν Ἑλλάδι, ὡς καὶ στήλην διὰ τὰ παγκόσμια φιλολογικὰ νέα.

4) Ἀρχίζουσι τὴν δημοσίευσιν, ὑπὸ μορφὴν παραρτήματος ἐν τέλει τοῦ περιοδικοῦ με ἰδιαιτέραν σελίδωσιν, τοῦ ἀνεκδότου βιβλίου τοῦ καθηγητοῦ κ. Ν. Χιονίδου «Σ τ ι χ ο υ ρ γ ι κ ῆ». Τὸ ἔργον ἀσχολεῖται, με γλαφυρότητα καὶ πρωτοτυπίαν ὄχι μόνον με τὰ τεχνικὰ ζητήματα τοῦ στίχου, ἀλλὰ καὶ με τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς κατευθύνσεις τῆς ποιήσεως, καὶ παρουσιάζει ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον. Ἡ δημοσίευσιν τοῦ συγγράμματος θὰ γίνῃ εἰς ἰδιαιτέρα ὀκτασέλιδα, ἅτινα θὰ ἐπισυνάπτονται εἰς τὸ τέλος ἐκάστου τεύχους τοῦ περιοδικοῦ, θὰ δύναται δὲ νὰ ἀποσπασθῶσι καὶ νὰ ἀποτελέσωσι, σὺν τῷ χρόνῳ, αὐτοτελεῆ βιβλίον.

Παρά τὴν σημαντικὴν αὐξάνσιν τῆς δαπάνης ἡ ἐτήσια συνδρομὴ τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων» παραμένει ἡ αὐτὴ, ἧτοι 15/- διὰ τὸ ἐσωτερικὸν καὶ £1 διὰ τὸ ἐξωτερικόν.

Ἐγγράφητε συνδρομηταὶ καὶ ἐγγράψατε τοὺς ξενιτεμένους συγγενεῖς σας καὶ τοὺς φίλους σας.

Γραφεῖα: Ὁδὸς Σανταροῦζα ἀρ. 5, Λευκωσία.

AVON

ΕΛΑΣΤΙΚΑ

AVON

Προτιμῶνται ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα

ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΟΧΗΝ ΤΩΝ

Γενικοὶ Ἀντιπρόσωποι ἐν Κύπρῳ :

Γ. Σ. ΓΑΛΑΤΑΡΙΩΤΗΣ & ΥΙΟΙ ΛΤΔ.

Ν. Π. ΧΙΟΝΙΔΗ

ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΗ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

1953

Ψηφιοποίηση: Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πρὸ τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου, ἡ Ἑλληνικὴ ποίηση παρουσίαζε μιὰ μόνον ὄψη. Κατὰ κανόνα δηλ. οἱ περισσότεροὶ ποιηταί, δόκιμοὶ καὶ νέοι, ἀκολουθοῦσαν τὰ καθιερωμένα πατροπαράδοτα πρότυπα, κ' ἔδιναν μεγάλη σημασίαν στὴ συμμετρικὴ ἐξωτερικὴ μορφή (στὴν ὁμοιομορφία στροφῶν, συλλαβικὴν ἀντιστοιχίαν στίχων, κανονικὴν πλοκὴν ὁμοιοκαταληξίας, ἐνότηταν μέτρου, ἀποφυγὴν ἀκροτήτων στὴ γλῶσσα καὶ τὴν ἔκφραση γενικά κλπ.) Βέβαια δὲν ἦσαν λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν τὸ θάρρος νὰ πιάσουν τὴ συμμετρίαν τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς καὶ νὰ διατυπώσουν τὶς σκέψεις καὶ τὰ συναίσθηματά τους σ' ἐλεύθερο στίχο. Δὲν ἔλειψαν ἐπίσης καὶ ἄλλοι ἀκόμη τολμηρότεροι, ποὺ (ιδίως μετὰ τὸ 1930) ἐπιρροασμένοι ἀπὸ τὴ Δύση, ζήτησαν νὰ καταργήσουν κάθε τι ποὺ σχετίζετο μὲ τὴν παλαιότερη ποίηση, ἀκόμη καὶ τὸ νόημα, μεταφτυεύοντας καὶ στὴν Ἑλλάδα τὸν Ὑπερρεαλισμὸ καὶ τὶς νέες γενικά ποιητικὰ κατευθύνσεις. Πάντως εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι μέχρι τότε ἡ ποίηση διατηροῦσε τὴν ἐνιαίαν μορφή της, κ' ὅτι μόλις κατὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου σταθεροποίησε τὴ θέση του ὁ Ὑπερρεαλισμὸς (κ' οἱ νέες τάσεις μαζί) κ' ἄρχισε νὰ θεωρεῖται ὑπολογισμὸς, καὶ νὰ διεκδικεῖ ἀνεξαρτητοποίησιν ἀπὸ τὴν καθιερωμένη. Ὅπως κ' ἂν ἔχει τὸ πρῶγμα, σήμερα ἡ ποίηση παρουσιάζεται, σὰν τὸν Ἰανό, μὲ δύο διαφορετικὰς μορφάς. Ὅποιος λοιπὸν ἐπιχειρήσει νὰ γράφει μιὰ σύγγραμμα στιχουργικὴ, ὀφείλει ν' ἀντιγράψει ἀνεπιρροάστα κ' ἀντικειμενικά τόσο τὴ μιὰ ὅσο καὶ τὴν ἄλλη ὄψη της, καὶ νὰ ἐξαντλήσει κάθε τι ποὺ σχετίζεται μὲ καθεμιὰ ἀπ' αὐτὰς, ἀπηλλαγμένοι προκαταλήψεως. Γιὰ τὴν καθιερωμένη ποίηση ἔχουν βέβαια ἐκδοθῆ κατὰ καιροὺς ὀρισμένα βιβλία, ποὺ λίγο-πολύ κατατοπίζουν στὶς γενικὰς γραμμὰς τὸν ἀμύητο. Στιχουργικὴ πάντως ποὺ νὰ περιλαμβάνει τὴν σύγγραμμα ποίηση σ' ὅλο της τὸ πλάτος, καθόσον γνωρίζω, δὲν ἔχει ἐκδοθῆ, κ' αὐτὸς εἶναι ἄλλωστε ὁ κείριος λόγος, ποὺ τὸ βιβλίον αὐτὸ βλέπει τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Ἡ ὕλη του εἶναι χωρισμένη σὲ τρεῖς μεγάλους κύκλους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ἀναφέρεται στὴν καθιερωμένη ποίηση, ὁ δεύτερος στὸν ὑπερρεαλισμὸ καὶ τὶς νέες τάσεις, ὁ δὲ τρίτος (ποὺ ἀπευθύνεται στοὺς κριτικοὺς καὶ ποιητὰς) στὴν καθαρὴν ποίηση, —ἀνεξαρτήτως ποιητικῆς σχολῆς—, καὶ στὴν ἀγάληση τῶν ἐκφραστικῶν μέσων. Γενικῶς ἡ ὕλη εἶναι συμπυκνωμένη, καὶ θὰ ἔπρεπε κανονικῶς ν' ἀπλώνεται σὲ διπλάσιες ἀπὸ τὶς σελίδες ποὺ περιλαμβάνει. Οἱ λογοτέχναι, φιλόλογοι, κ' οἱ ἑρασταὶ τοῦ ἐμμέτρου λόγου γενικά, καθὼς καὶ οἱ φοιτηταὶ φιλολογίας, μαθηταὶ γυμνασίων κ.ἄ. ἐλπίζω νὰ εὑρουν μερικὰς χρήσιμες πληροφορίες στὶς σελίδες τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, καὶ νὰ λύσουν τὶς στιχουργικὰς ἀπορίες τους.

Τὸν κ. Ν. Κρανιδιώτη καὶ τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» ποὺ τόσο συνετέλεσαν στὴν ἐκδοσὴ τῆς στιχουργικῆς αὐτῆς, θερμῶς εὐχαριστῶ.

Ν. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

Ἐν Πόλει Χρυσοχοῦς, Ἀπρίλιος 1953.

ΚΥΚΛΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΚΑΘΙΕΡΩΜΕΝΗ ΠΟΙΗΣΗ

Ψηφιοποίηση: Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟ ΚΥΚΛΟ

Όπως όλα στον κόσμο υπάγονται στον αμείλικτο νόμο της αιτιότητας, έτσι και στην ποίηση τίποτε δεν υπάρχει τυχαίον. Η άποψη ότι ο στίχος είναι αποτέλεσμα εμπνεύσεως, εξάρσεως και γενικά ότι προϋπόθεσις του είναι απλώς και μόνο «ταλέντο», ανήκει ήδη σε προηγούμενες γενεές. Είναι αναμφισβήτητον, ότι δεν μπορεί να γεννηθῆ ἓνα «ἀριστούργημα» (καί με τὴ λέξη αὐτὴ ἐννοοῦμε βέβαια ἓνα ἔργο ἄρτιο ἀπὸ ἄποψη ἐσωτερικῆς κι' ἐξωτερικῆς) ἀπὸ ἓνα πρωτόπειρο, ἢ ἔστω καὶ ἀπὸ δόκιμο, ἀλλὰ με πρώτη διατύπωση, χωρὶς κατοπινὸ δούλεμα. Ἐπιβάλλεται σὲ ἓναν πού ἀσχολεῖται με τὴν ποίηση (ὡς δημιουργὸς βέβαια κι' ὄχι ὡς ἀναγνώστης) νὰ ἔχει συνειδητοποιήσει κάποιους γενικοὺς στιχουργικοὺς κανόνες, χωρὶς τοὺς ὁποίους δὲν μπορεί νὰ κινηθῆ οὔτε στὸν καθιερωμένο κανονικόν, οὔτε στὸν ἐλεύθερο στίχο. Ἐχοντας δὲ ἀπὸ καιρὸ διαπιστώσει τὴν πενιχρότητα τῶν διαφόρων ἐχειριδίων στιχουργικῆς, ὡς πρὸς τὴν προσφορὰν τῶν κανόνων αὐτῶν, θὰ προσπαθήσουμε νὰ ἀναπτύξωμε τὰ βασικώτερα προβλήματα τῆς στιχουργικῆς, δίνοντας αἰτία γιὰ συζήτηση συνέχιση κι' ἐξάντληση τοῦ θέματος ἀπὸ ἄλλους· διότι δὲν τολμοῦμε νὰ πιστεύουμε ὅτι μπορούμε νὰ τὸ ἐξαντλήσουμε μόνοι μας, παρ' ὅλη τὴν καλὴ μας θέληση.

Οἱ γραμμὲς τῆς Στιχουργικῆς αὐτῆς γράφονται κυρίως γιὰ τοὺς νέους πού πρωτοδοκιμάζουν τὰ φτερά τους πάνω ἀπ' τὶς μαγικὲς μενεξεθενίεις πολιτείες τῆς ποιήσεως, καὶ σκοπὸς τους εἶναι νὰ ἐμφυσήσουν σ' αὐτοὺς τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν ἐπεξεργασία καὶ τὴν ποιητικὴ βελτίωση τῆς δημιουργίας τους. Ἐκεῖνος πού σκύβει μ' ἐπιμονὴ κι' ὑπομονὴ ἐπὶ ὧρες, μέρες, μῆνες, δουλεύοντας πάνω στοὺς ἴδιους στίχους, στὸ ἴδιο ποίημα, σβύνοντας, ἀλλάζοντας, κι' ἀχρηστεύοντας λέξεις, φράσεις, εἰκόνες, πού πιὸ πρῶτα τοῦ ἐφαίνοντο καλές, ἐκεῖνος πού με μιὰ αὐστηρὴ αὐτοκριτικὴ (πού εἶναι ὁ πρωταρχικὸς καὶ βασικὸς παράγων στὸν ἀγῶνα καὶ στὴν πορεία πρὸς τὸ «τέλειο» ἔχει τὴν δύναμη νὰ καταπνίξει τὸν ἐγωϊσμὸ του, κι' ἀποφασίζει νὰ σχίσει ὅτιδήποτε δὲν τὸν ἱκανοποιεῖ πλήρως, αὐτὸς ἔχει βρεῖ τὸ δρόμο του, κι' ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ φθάσει στὸ σκοπὸ του, δὲν χρειάζεται βοήθεια.

Τὸ βιβλίον ὅμως αὐτὸ σκοπεῖ νὰ ὀδηγήσει στὸν ἴδιο δρόμον κι' αὐτοὺς πού μ' εὐκολία στιχουργοῦνε, κι' ἀρκοῦνται στὸ πρῶτον χέρι. Ὅταν ὅμως μάθουν νὰ δουλεύουν τὸ στίχον, καὶ νὰ σκύβουν ὑπομονητικὰ πάνω ἀπὸ κάθε ἐκφραση, λέξη, συλλαβή, τότε κι' ὅταν κάποτε μιὰ πραγματικὴ ἐμπνευση (πού δὲν παραγνωρίζουμε τὴν ἀξία τῆς) τοὺς ὑπαγορεύσει κάτι τι, τὸ ὑψηλόν, λαμπρὸν κι' ὠραῖον, θὰ ἔχουν ὅλα τὰ ἀπαραίτητα, γιὰ νὰ ἐνδύσουν τὸ ἀξιό τους θέμα με μιὰν ἀντάξια ἐξωτερικὴ μορφή, κι' ὅπως καὶ πιὸ πάνω εἴπαμε, μόνο με τὴν ἐναρμόνιση περιεχομένου καὶ μορφῆς προέρχονται τ' ἀριστουργήματα.

Ἄλλως τε γρήγορα θὰ νοιώσουν ὅτι καὶ στὸ ἔργο αὐτὸ τῆς ἐπεξεργασίας, (πού ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἄχαρο, σχολαστικόν κι' ἐπίμοχθον) ὑπάρχει μιὰ γλυκειὰ ἠδονή, καὶ μάλιστα τόσο μεγαλύτερη, ὅσο με πιότερη ὄρεξη καταπιάνεται κανεὶς μ' αὐτή, κι' ὅσο περισσότερο κόπον καταβάλλει. Ἄν πάλι τὴ θεωρήσουν περιττὴ «ἀγχαρία», τότε ὄχι μόνο τὴν εὐχαρίστηση αὐτὴ δὲν θὰ νοιώσουν βέβαια, ἀλλ' οὔτε

καὶ τὸν ξωτικὸ παραμυθένιο κόσμον θ' ἀντικρύσουν ποτὲ τῆς πραγματικῆς ποιήσεως, διότι ὁ κόσμος αὐτός, θάνατι γι' αὐτοὺς «terra incognita» ὁ δὲ Πήγασος, ἀτίθασος πάντα, δὲν θὰ τοὺς ἀνεχθῆ ὡς ἀναβάτες· θὰ τοὺς ρίξει. . .

Οἱ ἐπιδιώξεις ὡστόσο τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ἀρχικῶς ἦσαν πλατύτερες, ἀπὸ τὰ στενὰ ὄρια μίας συνοπτικῆς ἐκδόσεως. Ἡ ἐπιθυμία μας ἦτανε, ἀφοῦ βέβαια ἀσχοληθούμε πρῶτα μὲ καθαρῶς στιχουργικὰ φαινόμενα (συνίζηση—χασμωδία, μέτρο—τόνος—ρυθμός, συνήχησις—παρήχησις—ὁμοιοκαταληξία κλπ., κλπ.) νὰ ἐπεκταθούμε κυρίως στὸ εὐφορο πεδίου τῶν πρωτοτύπων ποιητικῶν ἐκφραστικῶν μέσων μὲ τὰ ἀνάλογα βέβαια παραδείγματα (μεγάλου μέρους αὐτῶν ἔχουμε ἤδη συλλέξει) ἀπὸ τοὺς καινοτόμους ἀρχαίους (ἽΟμηρος — Πίνδαρος — Αἰσχύλος κ.ἄ.) καὶ νεωτέρους (Κάλβος — Καβάφης — Σεφέρης κ.ἄ.) ποὺ ἐπρωτοστάτησαν κι' ἀνοίξαν νέους δρόμους στὴν ἐκφραση, χωρὶς νὰ φθάσουν στοὺς παραλογισμοὺς τοῦ ἄκρου ὑπερρεαλισμοῦ. Καὶ στὸν ἽΟμηρον ὑπάρχουν πλεῖστα ὅσα «ὑπερρεαλιζόντα» (ἂν μπορεῖ νὰ δεχθῆ) στοιχεῖα, πάντοτε ὅμως ὑπάρχει ἀντίκρουσμα εἰς χρυσόν· καὶ εἰς τὰς τοιμηροτέρας δηλαδὴ ἐξάρσεις του περιορίζει τὴν πρωτοτυπία στὴν ἐκφραση μόνον, ὁ εἰρμός ὅμως τοῦ νοήματος δὲν διασπάται πατέ. Ἄν κάποτε, μὲ μιά πραγματικὴ ποιητικὴ σταυροφορία, ἦταν δυνατόν νὰ μάθει ἡ ἑλληνικὴ νεολαία τί ἀνεκτίμητος θησαυρὸς κρύβεται ἀπλῶς καὶ μόνον στὸν ἽΟμηρον, τὸν πρῶτον καὶ καλύτερον ποιητὴν, πρῶτα τώρα, κι' ἴσως πάντα, τοῦ κόσμου ὅλου, τότε θὰ ἔπαυε νὰ ζητᾶ τὰ πρότυπά της στὰ ἐφήμερα καὶ περιέργα ἐκ δύσσεως κατασκευάσματα.

Θὰ σταματούσαμε ἤδη ἐδῶ, ἐὰν δὲν ἐφοβούμεθα μήπως παρεξηγηθῶν καὶ παρερμηνευθῶν μερικὰ ἀπὸ τὰ προεισαγωγικὰ λόγια μας συγκεκριμένα:

Ἐτονίσουμε (καὶ τὸ πιστεύουμε) ὅτι μιά ἀρίστη ἐξωτερικὴ μορφή παίζει σπουδαϊότατον ρόλον, κι' εἶναι ἀπαραίτητη σ' ἓνα ἀριστοῦργημα, κι' ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ βοηθῆ καλὸ ποίημα ἂν δὲν ἔχει ἀνεκτὴ καὶ τὴν ἐξωτερικὴν του μορφήν.

Αὐτὸ ὅμως (πρὸς Θεοῦ!) δὲν σημαίνει, ὅτι πρέπει νὰ ξεκινούμε ἀπ' τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν (ἀπ' τὴν . . . ὁμοιοκαταληξίαν ὅπως κάνουν μερικοὶ) καὶ νὰ φτιάχνουμε «μὲ τὸ ζόρι» ποίημα! Δὲν ἀρκεῖ, μόνον αὐτὴ, γιὰ νὰ καταστήσῃ ἓνα ποίημα ἄρτιον· μὴ φθάσωμε λοιπὸν καὶ σ' αὐτὸ τὸ ἄκρον, διότι θὰ γράψωμε στίχους ἐπιτηδευμένους ψυχροὺς κι' ἄχαρους (ἂν ὄχι γελοίους) ὅπως ἀκριβῶς ἂν κατεβάσωμε ἓναν Ἄρβανίτην, ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τῆς . . . πολιτισμένης πατρίδας του, κι' ἔτσι ὅπως εἶναι (ἀκάθαρτος, μὲ τὲς μεγάλες μουστάκες, τὰ γένια, τ' ἀκατάστατα μαλλιά καὶ τὰ μοχθηρὰ μάτια) τὸν ντύσωμε μὲ τὸ πολυτιμότερον ἀγγλικὸν κασμίρι, ραμμένον μὲ τὴν τελευταία μόδα. Τί θὰ κατορθώσωμε τάχα; Τίποτε περισσότερον, ἴσως, ἀπὸ τὸ ν' ἀποσπᾶσωμε τὰ συγκαταβατικά ἢ τὰ εἰρωνικά περιγέλια τῶν περαστικῶν.

Ἔτσι κι' ἓνα θέμα πρόστυχον, ἐλαφρὸν, μηδαμινὸν κι' ἀνάξιον, δὲν ἔχει νὰ κερδίσει τίποτε ἀπὸ μιά ἀρίστη ἐξωτερικὴν μορφήν. Τί χρειάζεται λοιπὸν νὰ γίνῃ;

Χρειάζεται παράλληλα μὲ τὴν τελειοποίησιν τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς τῶν στίχων μας, τελειοποίησιν καὶ πλουτισμόν, καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου. Κι' αὐτὸ θὰ τὸ πετύχωμε μόνον μὲ τὴν μελέτην (μελέτην ποιητικὴν κι' ἐπισταμένην, ὄχι ἀνάγνωσιν) τῶν καλῶν κι' ἀξίων προτύπων.

Ψηφιοποίηση: Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου

Ὁ Α. Διαμαντῆς γεννήθηκε τὸν Ἰανουάριο (23) τοῦ 1900, στὴ Λευκοσία, ὅπου διδάχθηκε τὰ πρῶτα ἐγκύκλια μαθήματα. Σπούδασε ζωγραφικὴ στὸ Royal College of Art τοῦ Λονδίνου, ἀπ' ὅπου ἀποφοίτησε τὸ 1923. Ἐκτοτε μένει στὴν Κύπρο καὶ ὑπηρετεῖ ὡς καθηγητὴς τῶν τεχνικῶν μαθημάτων στὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκοσίας.

Ὁ Α. Διαμαντῆς σχεδιάζει καὶ ζωγραφίζει, μὲ λάδι κυρίως, τοπία καὶ συνθέσεις.

Ἐξέθεσε πέντε πίνακές του στὴν Κυπριακὴν Ἐκθεση τοῦ 1935 καὶ τέσσερις στὴν Ἐκθεση Ἀποέλ τοῦ 1941.

Τὸ 1950 ὀργάνωσε στὴν Ἀθήνα ἀναδρομικὴ Ἐκθεση Τέχνης τῶν μαθητῶν του τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου, ἡ ὁποία ἐσχολιάστηκε εὐμενέστατα.

Εἶναι μέλος τοῦ Δ. Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν καὶ ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ὀργάνωση τοῦ Μουσείου Κυπριακῆς Λαϊκῆς Τέχνης.

ΚΥΠΡΙΟΙ ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Α. ΔΙΑΜΑΝΤΗ :

Δυο μορφές (λάδι).